

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav románských studií

Bakalářská práce

Veronika Stašová

Rosalía a Bécquer: intimní romantismus

Rosalía and Bécquer: intimate Romanticism

Poděkování

Děkuji vedoucímu doc. Juanu Sánchezovi, Ph.D. za rady, podnětné připomínky, za literární vedení během celého studia a za radost z literatury, kterou dokázal předat.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 30. dubna 2017

Veronika Stašová

Abstrakt

Práce se zabývá rozbořem hlavních témat v básnickém díle Rosalíi de Castro (zejména ve sbírkách *Cantares gallegos*, *Follas novas* a *En las orillas del Sar*) a Gustava Adolfa Bécquera (*Rimas*), čímž chce odhalit jak podobnosti, tak odlišnosti mezi nimi. Nejprve zasazuje oba autory do historického a literárního kontextu 19. století, poté uvádí životní události, které mohly mít vliv na jejich tvorbu, a dále je kladen důraz na analýzu jednotlivých klíčových témat (láska, smrt, samota, bolest, příroda, snění). Každá kapitola se věnuje právě jednomu a na konkrétních ukázkách rozebírá postoj autora k dané problematice. Nakonec se pohledy básníka a básničky porovnávají.

Klíčová slova

Rosalía de Castro, Gustavo Adolfo Bécquer, poezie, romantismus, láska, samota, bolest, úzkost, příroda, smrt

Abstract

The thesis analyses the main themes in Rosalía de Castro's poetry (especially in her collections of poems *Cantares gallegos*, *Follas novas* and *En las orillas del Sar*) and Gustavo Adolfo Bécquer's *Rimas*, aiming to reveal both similarities and differences between them. First it situates the authors in the historical and literary context of the 19th century and goes on to discuss the major events of their lives that may have influenced their oeuvre. Then it offers detailed analyses of the key themes (love, death, loneliness, pain, nature, daydreaming). Each chapter is devoted to one of these topics and is meant to demonstrate the authors' attitudes to them by closely examining particular passages from their poetry. The last part deals with a comparison of the two poet's views.

Keywords

Rosalía de Castro, Gustavo Adolfo Bécquer, poetry, Romanticism, love, loneliness, pain, anxiety, nature, death

Obsah

Úvod.....	6
1. Dobové souvislosti.....	7
1.1 Historicko-literární kontext.....	7
1.2 Životní osudy.....	8
2. Sdílená témata.....	10
2.1 Láska.....	10
2.1.1 Láska, která špiní.....	10
2.1.2 Věčná příčina všeho krásného.....	15
2.2 Příroda.....	21
2.2.1 Soucitná matka Příroda.....	21
2.2.2 Zrcadlo duše.....	26
2.3 Samota.....	28
2.3.1 Samota versus osamělost.....	28
2.3.2 Srdce, ostrov bez mostů.....	29
2.4 Absurdita existence.....	30
2.4.1 Pachtění beze smyslu.....	30
2.5 Čas.....	32
2.5.1 Neúprosný běh času.....	32
2.5.2 Dnes jako včera, zítra jako dneska.....	33
2.6 Úzkost a bolest.....	36
2.6.1 „Tak hluboká úzkost zastírá mou duši“.....	36
2.6.2 Bolest z lásky.....	40
2.7 Snění.....	41
2.7.1 Spolehlivá cesta za hranice možného?.....	41
2.8 Smrt.....	43
2.8.1 „Kde trápení navěky usíná“.....	43
2.8.2 Osvobození, nebo děsivá samota?.....	46
3. Nesdílená témata.....	48
3.1 Rosalía de Castro.....	48
3.1.1 Neurčitá touha.....	48
3.1.2 Radost a veselí.....	49
3.1.3 Sociální aspekt.....	51
3.2 Gustavo Adolfo Bécquer.....	55
3.2.1 Poezie o poezii.....	55
3.2.2 Tajemno.....	58
3.2.3 Dynamika.....	59
Závěr.....	62
Bibliografie.....	64
Resumé.....	67
Resumen.....	69

Úvod

Rosalía de Castro a Gustavo Adolfo Bécquer bývají někdy vyzdvihováni v rámci španělského básnického romantismu, přestože do něj dobou své tvorby (druhá polovina 19. století) vlastně nepatří a zasahují spíše do realismu. Právě jejich pozdní nástup na již skomírající romantickou literární scénu způsobuje, že oba autoři stojí stranou, a to nejen z časového hlediska, od ostatních básníků se odlišují i novým pojetím poezie a tím, že přinášejí cosi niterného a osobitého. Jisté odloučení od zbytku soudobých španělských spisovatelů je pomyslně svádí dohromady: jejich jména se v literární kritice mnohdy spojují, zařazují k sobě; mezi Rosalíou a Bécquerem se opakovaně hledají (a nalézají) styčné body.

Nabízí se několik přirozených otázek: Čím si jsou tolik blízcí? Co je spojuje? A naopak: Liší se nějak? Čím?

Práce konfrontuje tyto dva španělské autory a na základě analýzy poetické tvorby se pokouší o zodpovězení úvodních dotazů. Možnosti a rozsah bakalářské práce znemožňují podat vyčerpávající výčet všech témat, proto se zaměříme na některá základní, především ze sbírek *Cantares gallegos*, *Follas novas*, *En las orillas del Sar* a *Rimas*, a budeme se všem postupně věnovat. Předtím si však velmi stručně nastíníme dobu a literární prostředí, v nichž žili, a zmíníme důležité události jejich života.

V hlavní části se dostane ke slovu rozbor básní. Nejprve se budeme zabývat sdílenými tématy, tedy těmi, která se vyskytují jak u sevillského básníka, tak u básnířky z Galicie, a proto se vždy podíváme na pojetí každého z nich. Také si ukážeme různé aspekty, o kterých daný autor v souvislosti s tématem pojednává. Poté si rozebereme témata, která najdeme v poezii většinou pouze jednoho z nich, což je značně odlišuje. Nakonec si analýzu shrneme a provedeme srovnání, čímž se budeme snažit dospět k možným závěrům ohledně společných bodů i rozdílů v jejich básních i v celkovém pohledu na svět.

Cílem tedy není objevit novou převratnou interpretaci, ale podat víceméně ucelený obraz klíčových témat Rosalíiny a Bécquerovy poezie, systematicky vedle sebe stavět jejich vidění světa v konkrétních otázkách a ukázat, že přestože si jsou v mnohém podobní, uchovávají si také svou nenapodobitelnou osobitost.

1. Dobové souvislosti

1.1 Historicko-literární kontext

Devatenácté století bylo bouřlivé už od počátku; nejprve se šířily Evropou protinapoleonské válečné reakce, poté vlny revolucí. Ve Španělsku vládl Ferdinand VII. absolutisticky až do roku 1833 a po jeho smrti byl trůn svěřen Isabele II., jeho tehdy tříleté dceři. To vyvolalo těžké spory a stalo se příčinou tzv. karlistických válek. Kromě občanských válek na půdě španělské se bojovalo i za oceánem: v koloniích propukala povstání a revoluce s cílem získat nezávislost, což se postupně dařilo; Španělsko ztrácelo své postavení a stále více podléhalo celkovému úpadku. Politická krize vyvrcholila roku 1868, kdy byla svržena královna Isabela II. a na její místo nastoupil Amadeus Savojský. Jeho liberální monarchie se však neudržela a v roce 1873 došlo k vyhlášení republiky¹. Ta zanikla hned následujícího roku a Bourboni se vrátili na trůn, čímž obnovili monarchii. Doba tedy byla ve znamení neustálých politických změn a převratů; Oldřich Bělič poukazuje na její protikladnost, když tvrdí, že 19. století „bylo stoletím svobody a poroby; velikosti a ponížení; naděje a zklamání; rozletů a pádů; vznešenosti a přízemnosti...“². Proměnlivé období bojů a nejistot připravilo půdu, aby do literatury mohl přijít romantismus.

Ten se do Španělska oproti jiným zemím dostává poměrně pozdě, naplno se může rozvinout až po Ferdinandově smrti (1833), nikdy však nezíská takovou sílu jako například romantismus anglický či německý. Nejvýznamnější prozaik doby, José Mariano de Larra, ve svém díle (převážně novinové články) spojuje kostumbristické pozorování reality a romantické motivy jako tragickou lásku, samotu, smrt a hřbitovní prostředí³. Do dramatu vnáší romantismus mimo jiné don Ángel de Saavedra (Duque de Rivas); divadelní hry nabývají oproti předchozímu období větší dynamiky, využívají se důrazná gesta, patetické rozhovory, hry mnohdy tematicky využívají minulost a pojednávají o vášnivých citech hrdinů⁴. José Zorrilla se také vrací k národní tradici, a to jak v dramatické tvorbě, tak ve svých veršovaných legendách. Úspěšnému autorovi je někdy vyčítána přílišná mnohomluvnost, s níž překrývá nedostatek poetického obsahu; on však dobrovolně přiznává, že se naučil „umění

1 BĚLIČ, Oldřich, Josef FORBELSKÝ. *Dějiny španělské literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 122.

2 Tamtéž, s. 121.

3 GARCÍA LÓPEZ, José. *Historia de la literatura española*. Barcelona: Vicens-Vives, 1966, s. 437.

4 Tamtéž, s. 456-457.

mluvit hodně a neříct nic“⁵. V poezii první poloviny 19. století vyniká José de Espronceda. V básních zobrazuje prudké city, zklamání, ztrátu iluzí, mísí v nich vzrušené nadšení i zoufalství, všechny emoce se u něj vyznačují divokostí; většinou však chybí hloubka a upřímnost a vzbuzuje tak dojem pouhé literární pózy⁶. Španělská romantická poezie dosahuje výsledného efektu svou barvou, zvukností a emocí, ale někdy se propadá pouze do banálního povrchního veršování⁷.

Oproti romantické literatuře první poloviny století přichází pozměněný „druhý romantismus“ či postromantismus: „Když shořel aktivní, bouřlivý, politický romantismus, rodí se romantismus pasivní Bécquera a Rosalíi.“⁸ Uchovává si romantického ducha, je však čímsi jiný, proto Aurora de Albornoz o Bécquerovi a Rosalíe říká, že „jsou noví, aniž přestali být romantičtí.“⁹ Poezie se obrací do nitra člověka, proti povrchnosti staví osobní hloubku, proti nabubřelé výřečnosti jednoduchou formu bez zbytečných ozdob.

1.2 Životní osudy

Gustavo Adolfo Claudio Domínguez Bastida, literárním jménem Gustavo Adolfo Bécquer, se narodil roku 1836 v Seville do početné malířské rodiny. Osm sourozenců však brzy osiřelo; v pěti letech Bécquerovi zemřel otec, o čtyři roky později ztratil i matku. Nejdříve krátce pobyl spolu se starším bratrem Valerianem v sevillské námořní koleji, poté se chlapců ujala jejich teta Manuela Monahay, která Bécquerovi poskytla kulturní rozhled a také v něm probudila lásku k literatuře. V osmnácti letech odešel do Madridu, kde se snažil vysvobodit z bídy tím, že psal články do novin a podílel se na tvorbě *zarzuel*. Roku 1861 se oženil s Castou Esteban a založil rodinu. Dlouhodobě u nich pobýval i jeho bratr Valeriano, což byla jedna z příčin pozdější manželské roztržky, protože Casta s Valerianem nevycházela: dokonce nějaký čas žil Gustavo Adolfo bez Casty se svými dětmi a rodinou Valeriana a manželé se k sobě vrátili až po bratrově smrti¹⁰. Bécquer byl z odchodu milovaného bratra zrcen, navíc měl celkově nalomené zdraví¹¹ a trpěl i tuberkulózou, proto jejich soužití netrvalo dlouho:

5 GARCÍA LÓPEZ, José. Op.cit., s. 467.

6 Tamtéž, s. 449.

7 Tamtéž, s. 448.

8 BARBÁCHANO, Carlos J. *Becquer*. Madrid: EPESA, 1970, s. 45-46. [„Quemado el Romanticismo activo, fogoso, político, nace el Romanticismo pasivo de Bécquer y de Rosalía.“] (Pro citace sekundární literatury v celé práci použít vlastní překlad.)

9 ALBORNOZ, Aurora de. „Rosalía de Castro, En los inicios del modernismo hispánico“. In *Actas do congreso internacional de estudios sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 237. [„son nuevos sin dejar de ser románticos“]

10 BARBÁCHANO, Carlos J. Op.cit., s. 179.

11 Tamtéž, s. 137.

roku 1870, tedy ve třiceti čtyřech letech, jen tři měsíce po Valerianovi zemřel i Gustavo Adolfo.

Na svůj krátký život stihl napsat poměrně rozsáhlé dílo; kromě novinových článků například nedokončené *Dějiny španělských chrámů* (Historia de los templos de España, 1857), *Legendy* (Leyendas, 1858-1865), *Literární listy jedné ženě* (Cartas literarias a una mujer, 1860-1861) či *Dopisy z mé cely* (Cartas de mi celda, 1864). Po autorově smrti byl nalezen rukopis *Knihy vrabčáků* (Libro de los gorriones)¹², který se od té doby vydává jako *Sloky* (Rimas, poprvé v *Obras completas*, 1871): tedy poezie, která ho nejvíce proslavila.

María Rosalía Rita de Castro se narodila o rok později než sevillský básník: v roce 1837. Jako nemanželské dítě kněze a chudé šlechtičny to už od začátku neměla lehké; samozřejmě nemohla být právoplatně uznána, nejdříve o ni tedy pečovalo příbuzenstvo z otcovy strany, až o mnoho let později se jí ujala vlastní matka, ke které však i přes složité okolnosti narození a odloučení Rosalía láskyplně přilnula¹³. Roku 1858 se provdala za Manuela Murguú. Měli 7 dětí¹⁴, ale zdá se, že básnířka nebyla v manželství šťastná¹⁵. Několikrát se Rosalía de Castro se svou rodinou stěhovala. Často trpěli bídou a mnohé těžkosti – vedení domácnosti, péči o děti – navíc musela žena zvládat sama kvůli dlouhé nepřítomnosti manžela. Třikrát do jejího života zasáhla smrt – matky, syna a dcery, která se ale mrtvá už narodila. Velmi ji poznamenalo i téměř celoživotně chatrné zdraví; bojovala proti mnoha nemocem, trpěla bolestmi, a později dostala rakovinu, které roku 1885 ve věku čtyřiceti osmi let podlehl¹⁶.

Rosalía pro tvorbu využívala rodnou galicijštinu i španělštinu. Napsala několik románů a článků, ale vysoce ceněna je zejména její poezie: básnické sbírky *Galicijské písně* (Cantares gallegos, 1863), *Nové listy* (Follas novas, 1880) a *Na březích Saru* (En las orillas del Sar, 1884).

12 ZAVALA, Iris M. „La poesía romántica, Bécquer y Rosalía“. In RICO, Francisco (coord.). *Historia y crítica de la literatura española*. Vol. 5: *Romanticismo y Realismo* (coord. por Iris M. ZAVALA), Tomo 1, Barcelona: Ed. Crítica, 1982, s. 240.

13 CASTRO, Rosalía de. *En las orillas del Sar*. Madrid: Castalia, 1986, s. 10-12. Předmluva Mariny Mayoral.

14 Tamtéž, s. 15-16. Předmluva Mariny Mayoral.

15 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*. Madrid: Gredos, 1974, s. 557.

16 Tamtéž, s. 583.

2. Sdílená témata

Tematické okruhy, které Rosalía de Castro i Gustavo Adolfo Bécquer ve své poezii sdílejí, nejsou nijak převratné a nové: patří k velkým otázkám lidstva už od počátku; jsou bytostně spjaté s člověkem. Láska, smrt, čas, samota, příroda nebo sny se s menšími či většími proměnami stále znovu objevují v průběhu literárních dějin; z pozdějších směrů vzpomeňme například baroko, romantismus a existencialismus. Jak k daným tématům přistupují dva konkrétní postromantičtí autoři?

2.1 Láska

2.1.1 Láska, která špiní

Rosalía de Castro nebásní příliš o lásce, obzvláště v porovnání s jinými romantiky, a i to málo, co z celé její poezie pojednává o milostném citu, se spíše vymyká tradičnímu pojetí. Evropská romantická literatura na jedné straně vyzdvihuje platonickou nebo nenaplnitelnou osudovou lásku (například *Teresa Josého de Esproncedy*) a zbožňování vysněného ideálu, na straně druhé pak hýří bouřlivými vztahy, milostnými pletkami a skandály. Do popředí se dostává mimo jiné i postava ďábelského svůdce, který vítězí nad něžnou obětí (např. Esproncedův *El estudiante de Salamanca*; roste také obliba donjuanovského mýtu); tato tendence se místy proměňuje až v kult romantického satanismu¹⁷. Galicijská básnička naproti tomu nesouzní ani s jedním z těchto proudů a jediné, co s nimi sdílí, je láska přinášející bolest a trýzeň. Marina Mayoral podotýká, že „Rosalíina milostná poezie je bohatý vzorník obtíží lidské lásky“¹⁸, protože v něm zobrazuje lidi, kteří z jakýchkoli příčin nemohou dojít štěstí. Podle Mariny Mayoral¹⁹ milostné vztahy popisované Rosalíou pouze prozrazují nemožnost komunikace mezi dvěma lidmi a odhalují hloubku neporozumění.

Představme si nejprve zcela zásadní pojem, který bezesporu převládá v básniřčině pojetí lásky: *amor-pasión*, tedy láska vášnivá. V následující básni je vykreslena její povaha:

Era delor y era cólera,
era medo i aversión,
era un amor sin medida,
¡era un castigo de Dios!
Que hai uns negros amores, de índole pezoñenta,

17 BĚLIČ, Oldřich, Josef FORBELSKÝ. Op.cit., s. 131.

18 MAYORAL, Marina. Op.cit., s. 132. [„La poesía amorosa de Rosalía es un abundante muestrario de las dificultades del amor humano.“]

19 Tamtéž, s. 132.

que privan os espíritos, que turban as concencias,
que morden se acariñan, que cando miran queiman,
que dan dores de rabia, que manchan e que afrentan.²⁰

Užité přívlastky naprosto jasně hovoří o stanovisku, které Rosalía k takovému druhu milostného citu zaujímá; v průběhu této i dalších básní se objevují adjektiva zlá, špatná, smrtící, jedovatá, obávaná. „V Rosalíině tvorbě najdeme převážně nedůvěřivý a podezřívavý postoj, pokud ne skutečný odpor, k vášnivé lásce.“²¹, píše Marina Mayoral.

Autorka sděluje své opovržení a zároveň cosi jako strach, protože člověk je často vůči onomu nebezpečnému pokušení bezbranný.

-¡Los malos pensamientos homicidas!
y despertaron la temible fiera...
-¡la pasión que en el alma se adormía!
Y ¡adiós! en un momento,
¡adiós gloria y honor, reposo y dicha!²²

Vášnivou touhu zobrazuje také pomocí metafory žízně či hladu, i v tomto případě však zřetelně projevuje jejich smrtící ráz: „la sed que atormenta y el hambre que mata“ (OS s. 89)²³. Básnička tedy prezentuje vášně jako něco ničivého, bouřlivého, neodolatelného, co přináší hřích, zlo a utrpení.

Záležitost se problematizuje, když Rosalía poukazuje na to, že „vášně samotná je hořkosladká“²⁴. Několika různými symboly vyjadřuje tutéž dvojznačnost a rozporuplnost tělesné lásky: „un placer que duele“, „un dolor que atormentando halaga“, „llama que de la vida se alimenta, / mas sin la cual la vida se apagará.“ (OS s. 96)²⁵. Sváří se v ní touha a rozumné vědomí; samozřejmě považuje bouřlivé city a vzplanutí za špatnou cestu, které se chce vyhnout, ale zároveň ji to láká a podmanivě přitahuje. Autorka ve své poezii zachycuje zuřivý vnitřní boj: ženy musí krutě zápasit, aby nepodlehly svodům: „mientras dentro del

20 CASTRO, Rosalía de. *Follas novas*. In *Obras completas, II*. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, Biblioteca Castro, 1993, s. 297. (nadále vždy citováno toto vydání, odkaz v textu: FN a strana, v poznámce pod čarou vždy vlastní překlad) [„Byla to bolest a zlost, / byl to strach i odpor, / byla to láska bez míry, / byl to Boží trest! / Neboť existuje temná, jedovatá láska, / která svírá ducha, narušuje svědomí, / místo pohlázení kousne, pohledem sežehne, / vyvolává bolest a hněv, která špiní a haní.“]

21 MAYORAL, Marina. Op.cit., s. 134-135. [„En Rosalía encontramos generalmente una postura de desconfianza y recelo, cuando no de auténtica aversión, ante el amor-pasión.“]

22 CASTRO, Rosalía de. *En las orillas del Sar*. Madrid: Castalia, 1986, s. 83. (nadále vždy citováno toto vydání, odkaz v textu: OS a strana, v poznámce pod čarou vždy vlastní překlad) [„Smrtící zlé myšlenky! / a probudily obávanou šelmu / vášně, která v duši spala / a v mžiku sbohem, / sbohem slávo a cti, odpočinku a radosti!“]

23 [„trýznivá žízeň a vražedný hlad“]

24 HAVARD, Robert G. „Image and Persona in Rosalía de Castro's *En las orillas del Sar*“. *Hispanic Review*, Vol. 42, No. 4 (Autumn, 1974), s. 399. [„the passion itself is bitter-sweet“]

25 [„rozkoš, která bolí“, „mučivá bolest, která těší“, „plamen, který stravuje život, / ale bez něhož by život pohasl“]

alma la consciencia / contra las pasiones lucha.“ (OS s. 84)²⁶; „mientras ella despierta, combate / contra el fuego de ocultas pasiones“ (OS s. 127)²⁷. Básnička pochybuje a táže se sama sebe, zda dělá dobře, že odmítá tato potěšení. „Věrný přítel zla, Mefistofeles“ jí našeptává: „Goza aquél de la vida, y se ríe / y peca sin miedo del hoy y el mañana, / mientras tú con ayunos y rezos / y negros terrores tus horas amargas.“ (OS s. 127)²⁸. Přestože musí vydat mnoho sil, dychtivost nakonec potlačuje a jednoznačně se staví proti nečisté lásce; odmítnutí hříchu vítězí.

V zavržení tohoto druhu jí také pomáhají důsledky, kterých si je Rosalía velmi dobře vědoma. Vnímá, že takové vztahy vzplanou a hned pohasnou, nikdy nekončí dobře a způsobují pouze trápení, zlomené srdce, potupu. Podle Mariny Mayoral „Rosalía ráda vyzdvihuje výčitky, bolesti a pohromy, které padnou na každého, kdo ji [lásku] prožívá.“²⁹ Zcela chybí motiv dobrodružství či vzrušení (to se objevuje jen jako pokušení ke zlému), vášnivá láska nemá žádné kladné hodnoty. Její dopad člověka zdrtí; „ze zakázané lásky jsou zdůrazněny pouze výčitky svědomí, úzkost, hanba.“³⁰ Motiv viny a výčitek je velmi důležitý, prolíná se téměř celou autorčinou milostnou poezií. Robert Havard si všímá, že „Rosalíin pocit viny je často naprosto ztotožněn s noční atmosférou.“³¹ Básně skutečně prozrazují, že zejména noc a tma probouzí onu „divokou šelmu“ v člověku, což nakonec vyústí ve zmiňované pocity zahanbení. Například již dříve citovaná báseň (OS s. 127) potvrzuje Havardův názor: nastiňuje noční scénu, kdy celý svět spí, jen dívka je vzhůru; bojuje proti vnitřním vášním a snaží se potlačit hříšné myšlenky, které jí do ucha stále našeptává jakýsi démon. Teprve spolu se světlem přichází vysvobození z boje proti nečistým myšlenkám: „Y como ahuyenta la aurora / los vapores soñolientos / de la noche callada y sombría, / así ahuyenta mis malos deseos.“ (OS s. 115)³².

V mnoha případech básnička hledá viníka, ptá se sama sebe: Kdo nese zodpovědnost za spáchaný hřích a bolest, kterou způsobil? Kdo je vinen? Její pohled na muže a ženu se

26 [„zatím v duši svědomí / proti vášním bojuje.“]

27 [„zatímco ona je vzhůru, bojuje / proti ohni skrytých vášní“]

28 [„Tamten si užívá života a směje se / a hřeší beze strachu z dneška i zítřka, / zatímco ty s posty a modlitbami / a černými děsy život ztrpčuješ si.“]

29 MAYORAL, Marina. Op.cit., s. 145. [„Rosalía gusta de destacar los remordimientos, los dolores y calamidades que caen sobre quienes lo viven.“]

30 MAYORAL, Marina. Op.cit., s. 155. [„del amor prohibido se destaca sólo el remordimiento, la angustia, la vergüenza.“]

31 HAVARD, Robert G. Op.cit., s. 400. [„Rosalía's sense of guilt is often totally identified with the nocturnal atmosphere.“]

32 [„A jako svítání zahání / ospalé výpary / mlčenlivé temné noci, / tak zahání mé špatné touhy.“]

zásadně liší. Je to právě muž, komu vždy přisuzuje vinu na rozbití vztahu a následném zármutku. On si jen bezcitně zahrává se ženami pro své vlastní potěšení:

Sed de amores tenía, y dejaste
que la apagase en tu boca,
¡piadosa samaritana!
y te encontraste sin honra
ignorando que hay labios que secan
y que manchan cuanto tocan.
(OS s. 160)³³

Jakási žena tu mluví s nešťastnou dívkou, poučuje ji a vysvětluje nepříjemnou pravdu: muž ženu jen využije a poté zavrhne. V jiné básni Rosalía vykresluje pohled svůdce, který se dokonce vysmívá bláhovosti a naivitě té, která mu podlehla, čímž shazuje vinu na ni.

Todas, todas, namoradas,
déranlle o seu pensamento;
i el que de amores sedento
quixo a todas enganar,
cando as veu dimpois chorar
cantaba nas mañanciñas:
Non sean elas toliñas
non veñan ó meu tocar.³⁴

Na mužskou pýchu a necitelnost reaguje básniřka ústy jedné z nešťastně zamilovaných dívek: „Ahí tes o meu corazón, / si o queres matar ben podes, / pero como estás ti dentro, / tamén si ti o matas, morres.“ (CG s. 615)³⁵. Ukazuje tak rozchod jako dvousečnou zbraň, která zlomí srdce ženě, ale zároveň nutně bude mít vliv i na něj; ať se cítí jakkoli nezúčastněný, také se ho nějak dotkne.

Ženě, která je vždy obětí, nepřičítá Rosalía žádnou vinu, přestože také hřešila zakázaným vztahem. S účastí poukazuje na to, že byla oklamána, muž ji zlákal a podvedl. Odmítá *amor-pasión*, ale se ženou soucítí, brání ji:

¡Ah! Cuando amaba el bien, ¿cómo así pudo
hacer traición a su virtud sin mancha,
malgastar las riquezas de su espíritu,
vender su cuerpo, condenar su alma?
Es que en medio del vaso corrompido

33 [Žíznil po lásce, a nechalas ho / ji utiřit ve svých ústech, / milosrdná samaritánko, / a ocitla ses beze cti, / nevěděla jsi, že některé rty vysoušejí / a pošpiní vše, čeho se dotknou.]

34 CASTRO, Rosalía de. *Cantares gallegos*. In *Obras completas, I*. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, Biblioteca Castro, 1993, s. 523. (nadále vždy citováno toto vydání, odkaz v textu: CG a strana, v poznámce pod čarou vždy vlastní překlad) [„Všechny, všechny, poblázněné, / byl v každé jejich myšlence; / a on žíznil po lásce / hodlal je všechny oklamat; / když je viděl poté plakat / ráno začal propěvovat: / Nemáte být pošetilé / a ke mně se přibližovat.“]

35 [„Tady máš mé srdce, / můžeš ho zabít, chceš-li, / ale protože jsi v něm, / zničíš-li ho, zemřeš také ty.“]

donde su sed ardiente se apagaba,
de un amor inmortal los leves átomos,
sin mancharse, en la atmósfera flotaban.
(OS s. 85)³⁶

V závěrečných verších se vynořuje klíč k pochopení důvodu, proč básnička zavrhuje muže a obhajuje ženy, ač by se zdálo, že mají stejný podíl viny. Ospravedlňuje svedené, protože přes fyzické podlehnutí v nich vždy nachází i nezištnou upřímnou lásku.

I z nemnoha ukázek shledáváme, že „velice často je v Rosalíině poezii spojena láska a hřích“³⁷. Hřích zde není chápán v náboženském smyslu jako přestupek proti Bohu, nýbrž spíše proti bezejmennému Zákonu, jako cosi špatného, příčinu zla. Nabízí se otázka, co zapříčinilo tak negativní postoj, co ji k tomu vedlo. Kde se bere její pesimismus? Je možné, že ji k tomuto přístupu nasměrovaly už samotné okolnosti narození; připomeňme si, že je spjata s nedovolenou hříšnou láskou mezi knězem a šlechticnou, a ona, plod zakázané lásky, si s sebou stále nesla stigma nečistého původu. Zda ji tolik ovlivnilo dětství, jestli sama byla někdy svedena a pocítila hořkou zkušenost rozbité důvěry, a nakolik je literární stanovisko závislé na skutečných událostech, se však již můžeme pouze dohadovat.

Kromě hříšnosti nese Rosalína milostná koncepce další charakteristickou vlastnost: pomíjivost. Autorka totiž vidí lásku jako proces, který neodvratně spěje k rozloučení. Ve svém díle často nezastírá dojem, že pravá láska je jen iluze. A protože žádná iluze nevydrží a jednou se rozplyne pod tíhou reality, nemůže tak poskytnout jistotu a oporu a přichází rozčarování.

¡Cantas veces nos xuramos,
[...]
xa nunca máis separarnos,
xa nunca máis desunirnos!
Mais aqueles xuramentos,
tal como rosas de espiño,
lixeyriños se espallaron
a un sopro dos ventos fríos.
(CG s. 576)³⁸

Slyšíme nostalgický tón; milenci vzpomínají na krásné chvíle, na sliby a na pevné přesvědčení, že se neopustí. Jak trpce podotýká Rosalía, stačil jediný závan neshod, aby se spojení dvou lidí roztrhlo.

36 [„Ach, když milovala dobro, jak mohla / zradit svou neposkvřenou ctnost, / promrhat duchovní bohatství, / zaprodat tělo, odsoudit svou duši? / Uprostřed rozbité nádoby totiž, / kde tišila palčivou žízeň, / vznášely se bez poskvrny / i lehké atomy nesmrtelné lásky.“]

37 MAYORAL, Marina. Op.cit., s. 135. [„...con mucha frecuencia encontramos unidos en Rosalía amor y pecado.“]

38 [„Kolikrát jsme si přísahali, / [...] / že se nikdy neodloučíme, / že se nikdy nerozdělíme! / Ty sliby se však / jako kvítky hlohu / rozptýlily lehounce / s poryvem chladného větru.“]

Když se tedy vztah rozpadne, k čemuž podle básničky nevyhnutelně dojde, zůstane jen opuštěnost a marné čekání: čekání na milého, který se nikdy nevrátí. Dívčino volání zní jako lidová poezie, staré *jarchas* nebo *cantigas de amigo* galicijsko-portugalské lyriky, když oslovuje nepřítomného: „Dime donde estás, en donde, / que te aspero e nunca chegas, / que te chamo e non respondes.“ (CG s. 615)³⁹. Autorka zde používá jednoduchá slova a velice krátké verše, prosté veškeré okázalosti, a přesto docílí výsledného dojmu bolesti a osamělosti, stejně jako v jiné (také lidově znějící) básni: „Que os amores xa fuxiron, / as soidades viñeron... / de pena me consumiron.“ (CG s. 530)⁴⁰. Možná se ony prožitky čtenáře tolik dotýkají právě pro skromnost a nenásilnost vyjádření.

Navzdory vši skepsi, odsuzování a útočné kritice však cítíme, že Rosalía hluboko v nitru skrývá hladovou touhu po lásce, po té skutečné a trvalé. Takovou chválí a vyzývá každého, ať o ni usiluje. Nechme samu autorku ji charakterizovat podrobněji:

...hai amores soaves
que n'inda vir se sinten, nin se ve cando entraren
[...]
E sin romor nin queixa, nin choros, nin cantares,
brandos asi e saudosos, cal alentar d'os ánxeles,
en nós encarnan puros, corren coa nosa sangre
i os ermos reverdecen do esprito onde moraren.
Busca estes amores... búscas,
si tes quen chos poida dare;
que estes son soio os que duran
nesta vida de pasaxen.
(FN s. 296)⁴¹

Klidný vztah: bez násilí, překvapení, bez bouří. Hledá a nenachází mír, spočinutí, proto jej promítá do své ideální představy. Po té sice touží, ale pravda je, že se o ní v celém díle zmiňuje velmi málo a povrchně, jako by nevěřila tak docela v její existenci, jako by i tato čistá láska byla jen iluze a sen utrápených duší. Zdá se, že předkládá spíše teoretický obraz jako kontrast k tělesné vášni než skutečně uvěřitelnou dokonalou a šťastnou zkušenost. Ta se vyskytuje snad jen v rané sbírce *Galicijské písně*, brzy však Rosalía zcela opouští prosluněné hravé verše, milostné téma se zakaluje a živý osobní nádech mají především básně o tragických, hříšných případech.

39 [„Pověz mi, kde jsi, kde, / vždyť tě čekám a ty nepřicházíš, / volám tě a neodpovídáš.“]

40 [„Že láska už odešla, / samota dorazila... / bolesti mě zničila.“]

41 [„je i jemná láska, / která přijít se necítí, neví se, kdy vstoupí / [...] / A bez hluku a nářků, bez pláče i zpěvů, / tak mírná a osamělá / jako život andělů, / se do nás čistá vtěluje, proudí naší krví, / a kde přebývá, pouště ducha se zazelenají. / Hledej takovou lásku... hledej ji, / máš-li někoho, kdo ti ji může dát; / protože tato jediná vytrvá / v pomíjivém životě.“]

Jediný doopravdy dobrý druh lásky, na který nedosáhne ničivý čas ani lidská nestálost a sklon ke zlému, je podle Rosalíi v rodině: vztah matky k dětem a dětí k matce. Nikdy to neříká výslovně, ač ostatní situace většinou svým zabarvením jasně vymezuje a řadí do kategorie přijatelná/nepřijatelná. Verše o vlastních dětech a matce nejsou primárně o lásce, a přesto právě z nich vysvítá silný a hluboký cit, který svou věrností a nezištností ukazuje propastný rozdíl mezi ním a vášní.

I přes řídké pozitivní záblesky však můžeme bez jakýchkoli pochyb říci, že Rosalíino celkové vnímání lásky je skutečně pesimistické. Jak jsme již uvedli, znamená pro ni jen bolest a neustálý boj rozumu a těla, strachu ze zklamání a vyprahlosti; boj beznadějný a marný. Proto básnička na lásku zanevřela a nevěnuje tomuto honu za iluzí ve své poezii tolik prostoru.

2.1.2 Věčná příčina všeho krásného

Oproti tomu Gustavo Adolfo Bécquer lásku vyvyšuje nade všechno: je naprosto zásadní hybnou silou lidského života i tvorby. Vždyť sepsání *Slok* motivovala právě láska, jejich hlavní téma. Básník ve svých verších zachycuje všechny fáze milostného vztahu; od vzplanutí, přes šťastné chvíle opětované lásky, až po zklamání a rozchod. Většina nakladatelů dokonce nerespektuje původní Bécquerovo řazení a téměř ve všech pozdějších vydáních přiřazují slokám nové číslování⁴², protože upřednostňují tento logický vývoj vztahu, takže jednotlivé básně zdůrazňují jeho proměnu a tematicky na sebe navazují.

Po počátečním impulsu (většinou dívčiny oči, strhující krása, která na sebe upozorní a muže očaruje) přichází nejprve stav zamilovanosti a okouzlení, kdy muž na svou vyvolenou nemůže přestat myslet a stále ji vidí ve své mysli: „Te vi un punto, y flotando ante mis ojos / la imagen de tus ojos se quedó.“ (XIV; OC s. 415)⁴³.

Pokud je láska opětována, je pro básníka jako živá voda, jako pramen naděje: „Tú prestas nueva vida y esperanza / a un corazón para el amor ya muerto; / Tú creces de mi vida en el desierto / como crece en un páramo la flor.“ (A Casta; OC s. 459)⁴⁴. Nastává šťastné období sdíleného citu, klidné i bouřlivé. Bécquer vyjadřuje zejména blízkost dvou srdcí a soulad,

42 ZAVALA, Iris M. Op.cit., s. 241.

43 Vždy citováno z vydání: BÉCQUER, Gustavo Adolfo. *Obras completas*. Madrid: Aguilar, 1973. Nadále odkaz v textu: číslo sloky + strana. Vždy uveden český překlad Miloslava Uličného z vydání: BÉCQUER, Gustavo Adolfo. *Sloky*. Praha: Mladá fronta, 1998. [„Co spatřil jsem tě, od té chvíle stále / mi před očima plují oči tvé.“ (Sl s. 29)]

44 [„Nový život s nadějí zas dáváš / srdci, jež je lásky sirota; / rosteš v poušti mého života / jako v pustopustém kraji květ.“ (Sl s. 120)]

který mezi nimi je: „dos ideas que al par brotan, / dos besos que a un tiempo estallan, / dos ecos que se confunden..., / eso son nuestras dos almas.“ (XXIV; OC s. 420)⁴⁵.

Básník také vyznává víru v trvání a pevnost upřímného milostného pouta: „¡Todo sucederá! Podrá la muerte / cubrirme con su fúnebre crespón; / pero jamás en mí podrá apagarse / la llama de tu amor.“ (Amor eterno; OC s. 459)⁴⁶. V této básni je pro lásku použita metafora ohně, kterou v různých variacích (plamen, jiskry) autor rozvíjí v průběhu celé sbírky.

Gustavo Adolfo Bécquer si pozorně všímá ženské krásy. Často jen lehounce naznačí, nepopisuje nijak barvitě, v jiných básních se zaměří na jeden rys (zejména oči, např. XIII). Nejkrásnější a nejcelistvější popis básník vytvořil ve sloce XII: poeticky promlouvá k ženě, kterou zná do všech podrobností, je jí uchvácen a zpívá ódu na její oči a na ni celou, nadšený, všele líčí její půvaby: „Es tu mejilla temprana / rosa de escarcha cubierta, / en que el carmín de los pétalos / se ve al través de las perlas. / [...] / Es tu boca de rubíes / purpúrea granada abierta, / que en el estío convida / a apagar la sed en ella. / [...] / Es tu frente, que corona / cespó el oro en ancha trenza, / nevada cumbre en que el día / su postrera luz refleja.“ (XII; OC s. 413-414)⁴⁷. Pohledem se dotýká jednotlivých částí ženina obličeje, až se nakonec znovu vrátí k jejím zeleným očím: „Que entre las rubias pestañas, / junto a las sienas, semejan / broches de esmeralda y oro / que un blanco armiño sujetan.“ (XII; OC s. 414)⁴⁸.

Když se pozastavíme nad způsobem, jakým opěvuje krásu své milé, nad oním uchvácením, bohatstvím metafor a přirovnání (dokonce jsou některá stejná) a formou, kdy muž oslovuje svou vyvolenou (ty), nelze nezpomenout na biblickou Píseň písní. Uveďme si pro srovnání několik veršů: „Jak jsi krásná, přítelkyně moje, / jak jsi krásná, / oči tvé jsou holubice / pod závojem. [...] Jako karmínová šňůrka jsou tvé rty, / ústa tvá půvabu plná. / Jak rozpuklé granátové jablko jsou tvoje skráně / pod závojem.“ (Pís 4, 1.3) a dále „Tvé hrdlo je jak věž ze slonoviny, / tvé oči – rybníky v Chešbónu / u brány Batrabímské. / [...] / Tvá hlava se tyčí jako Karmel, / vrkoče tvé hlavy jsou jak purpur.“ (Pís 7, 5-6). Oba úryvky ukazují

45 [„Dva polibky vybuchnuvší, / dvě vytrysklé myšlenky, / dvě ozvěny, jež se mísí, / to jsou naše duše: my!“ (Sl s. 39)]

46 [„Však k tomu všemu jednou dojde! Může / mě přikrýt smrt pohřebním závojem; / v mém citu k tobě nezhasnou však nikdy / plameny milostné!“ (Sl s. 119)]

47 [„Tvá líčka jsou jitřní růže, / růže jemně ojiněné, / v kterých karmínové plátky / perlou prosvítají lehce. / [...] / Tvá ústa jsou granátové / jablko, jež rozpolcené / vybízí nás k uhašení / velké žízně v parném létě. / [...] / Tvé čelo, jež korunují / zlaté copy zkaděřené, / to je zasněžený vrchol / s loučícím se denním světlem.“ (Sl s. 25-27)]

48 [„Do světlých řas zasazený / u skrání, jsou jako velké / smaragdy ve zlatých brožích, / jimiž hermelín se sepne.“ (Sl s. 27)]

podivuhodnou rozmanitost použitých obrazů. A v obou případech také cítíme vznešenou, královskou krásu vyvolené a úctu muže, s jakou ji vnímá.

Mimo krásu zachycuje ve svých básních i společně strávené všední radostné chvílky, například tanec (XVIII), čtení poezie (XXIX) či bdění u spící milované (XXVII); tehdy z veršů vyzraňuje vyrovnanost, tiché štěstí, pokoj. Přesto někdy působí onen klid jako zdánlivý: jsou to křehké chvíle, v nichž jako by hluboko skryto číhalo vědomí brzkého zlomu.

Zatím však je milostný vztah nenarušen a básník prožívá se svou milou okamžiky souznění, kdy není potřeba slov, aby si vzájemně vyjádřili, co cítí. I ticho může být plné něhy: „Dormida, en el murmullo de tu aliento / acompasado y tenue / escucho yo un poema, que mi alma / enamorada entiende...” (XXVII; OC s. 423)⁴⁹.

Jindy jsou to ale právě zoufale potřebná a zamlčená slova, která zničí vztah, který bylo ještě možno zachránit. Tak se ticho promění ve smrtící nástroj lásky, protože vystaví hradbu v porozumění mezi mužem a ženou.

Asomaba a sus ojos una lágrima
y a mi labio una frase de perdón;
habló el orgullo y se enjugó su llanto
y la frase en mis labios expiró.
Yo voy por un camino, ella por otro;
pero al pensar en nuestro mutuo amor,
yo digo aún: «¿Por qué callé aquel día?»
Y ella dirá: «¿Por qué no lloré yo?»
(XXX; OC s. 425)⁵⁰

Bécquer ukazuje moc slov: jsou schopná pohládit i krutě zranit. Proto i když se nezamlčí a vysloví, kvůli lidskému nepochopení mohou hrát zásadní roli ve zboření vztahu. „Es cuestión de palabras, y, no obstante, / ni tú ni yo jamás, / después de lo pasado, convendremos / en quién la culpa está. // ¡Lástima que el amor un diccionario / no tenga dónde hallar / cuándo el orgullo es simplemente orgullo / y cuándo es dignidad!” (XXXIII; OC s. 426)⁵¹.

Povšimněme si, že v obou básních je kromě významu slov či mlčení prozrazena stejná příčina rozpadu: pýcha. Básník vícekrát zmiňuje v souvislosti s krachem vztahu pýchu a tím zdůrazňuje, jak je podle něj (spolu se sobectvím) naprosto ničivá. Lásky je tedy podupaná

49 [„Jestliže spíš, v ševelu tvého dechu / rytmického je slyšet / báseň, jíž moje milující duše / rozumí okamžitě...” (Sl s. 44)]

50 [„Do očí se jí už už drala slza / a mně zas na rty už už omluva; / leč její pýcha ten pláč vysušila / a mně má pýcha ústa zavřela. // Já jdu svou cestou a ona jde jinou; / z té lásky zbývá už jen vzpomínka, / a přec si říkám: „Proč jsem tenkrát mlčel?” / A ona: „Proč jsem ten pláč zdusila?” (Sl s. 49)]

51 [„Je to jen záležitost slov, a přesto / ani ty ani já / po tom, co stalo se, se neshodneme / na tom, kdo vinu má. // Škoda že láska nemá k ruce slovník, / v kterém by zjistila, / kdy pýcha prostě pýchou je, a kdy to / jen hrdost znamená.“ (Sl s. 52)]

lidskou vinou, neshodami, rozpory. Rozdílnost muže a ženy a zejména neústupnost obou partnerů vedou k závěru, že jejich soužití je nemožné.

Tú eras el huracán y yo la alta
torre que desafía su poder:
¡tenías que estrellarte o que abatirme!...
¡No pudo ser!
Tú eras el océano y yo la enhiesta
roca que firme aguarda su vaivén:
¡tenías que romperte o que arrancarme!...
¡No pudo ser!
Hermosa tú, yo altivo: acostumbrados
uno a arrollar, el otro a no ceder;
la senda estrecha, inevitable el choque...
¡No pudo ser!
(XLI; OC s. 431)⁵²

Bécquer tak vyobrazuje lásku, která nemůže existovat: zničí jednoho nebo druhého, zůstane jen jeden vítěz – a i ten vítěz se spolu se zhroucenou láskou stává poraženým. Bolestná věta *Nebylo pomoci!* (*¡No pudo ser!*) zazní vícekrát, ostrá a úsečná, jako nepřekonatelná překážka, která vede k nevyhnutelnému konci.

Právě konečnost lásky je další aspekt, který se ve *Slokách* objevuje. Básník ji vnímá jako nestálou záležitost, která nevydrží; je hořce zklamán prchavostí a pomíjivostí. „Los suspiros son aire y van al aire. / Las lágrimas son agua y van al mar. / Dime, mujer: cuando el amor se olvida, / ¿sabes tú adónde va?“ (XXXVIII; OC s. 429)⁵³. A kam se podělo jeho přesvědčení o věčnosti lásky, která vytrvá až za hrob? On i jeho verše prošly dlouhou krušnou cestou, ze světla nadějí až k temnotě rozčarování.

Vidíme tedy, že kruté narušení milostné harmonie s sebou přináší novou škálu pocitů: zklamání, bolest, utrpení, vztek. Spolu s tou změnou se proměňuje i básníkův postoj k ženám. Mizí bezmezný obdiv; láskyplné vzdechy a zbožňování jsou nahrazeny kritikou. Najednou si všímá věcí, které předtím (někdy i záměrně) u žen přehlížel: hloupost, nestálost, proměnlivost. Jedné vyčítá necitelnost: „Dices que tienes corazón, y solo / lo dices porque sientes sus latidos. / Eso no es corazón...; es una máquina / que al compás que se mueve hace

52 [„Tys byla smršť, já byl vysoký maják, / náporu živlu směle čelící. / Mohla ses rozbít, anebo mě srazit...! / Nebylo pomoci! // Tys byla oceán, já strmá skála, / rozhodně vzdorující příboji. / Mohla ses roztrástit, nebo mě strhnout. / Nebylo pomoci! // Ty krásná, a já pyšný. Zvykli jsme si / já na svém stát, ty podrobovat si. / Úzká stezka, nevyhnutelná srážka... / Nebylo pomoci!“ (Sl s. 62)]

53 [„Vzdechy jsou vzduch a s ním se zase smísí. / Slzy jsou voda, moře pozře je. / Řekni mi ale, když se láska ztratí, / kam ta se, ženo, poděje?“ (Sl s. 58)]

ruído.“ (LXXVII; OC s. 457)⁵⁴; u jiné dokonce cítí závrat' při odhalení jejího zlého srdce: „Mas, ¡Ay!, de un corazón llegué al abismo / y me incliné por verlo, / y mi alma y mis ojos se turbaron: / ¡tan hondo era y tan negro!“ (XLVII; OC s. 434)⁵⁵.

Ať už jde o vzájemnou náklonnost, o nostalgii a vzpomínky na ztracenou lásku či nenávist a žal po zhrouceném vztahu, vše dosud popsané se týká konkrétních žen z masa a kostí. Bécquer je nejmenuje, jen více či méně črtá jejich rysy, přesto cítíme, že jde o živé bytosti (ač zachycené na papíře). Nebudeme zde nijak posuzovat, zda se jedná o postavy vytvořené a čistě literární, nebo zda jsou odrazem skutečných žen v životě sevillského básníka. Důležitý je však kontrast mezi těmito doposud zmíněnými slokami a těmi, v nichž se objevuje láska ve zcela nehmotné rovině. Alice Shone podotýká, že „žádná žena nemohla ovládnout Bécquerovo srdce na dlouho. Nemiloval ženu, ale její krásu, kterou chtěl uchopit.“⁵⁶, a ukazuje tak na autorův postup od konkrétního k abstraktnímu.

Když má Bécquer ve sloce XI na výběr, jednoznačně odmítá fyzické ženy; radši si zvolí matný a neurčitý ideál, neskutečnou ženu z mlhy a světla, kterou může milovat bez zklamání a rozčarování, milovat ji čistě pro lásku samu – proto ho také Carlos Barbáchano nazývá „zamilovaný do lásky“⁵⁷. Básník tuto volbu zaznamenává v rozhovoru: „– Yo soy un sueño, un imposible, / vano fantasma de niebla y luz; / soy incorpórea, soy intangible; / no puedo amarte. –¡Oh, ven; ven tú!“ (XI; OC s. 412)⁵⁸ a vykresluje svými verši lásku-sen, ženu-stín. Ponechává prostor fantazii a možná spíše nevyřčeným, jen tušeně naznačeným tvarům. „Tú, sombra aérea, que cuantas veces / voy a tocarte te desvaneces / como la llama, como el sonido, / como la niebla, como el gemido / del lago azul.“ (XV; OC s. 416)⁵⁹. Tyto prchavé dojmy ve čtenáři vyvolávají pocit, jako bychom se vzdalovali, jako by Bécquer najednou rozbil okovy a vzlétl do výšin ve snaze se osvobodit: „dává přednost představě, mlhavosti

54 [„Tvrdíš, že srdce máš, a říkáš to / proto, že cítíš, jak ti v hrudi buší. / To není srdce... to je pouhý stroj, / který jen v rytmu pracuje a hlučí.“ (Sl s. 111)]

55 [„Když naklonil jsem se však nad propastí / jednoho srdce kdysi, / z té hloubky a z těch temnot se mi duše / i oči zakalily!“ (Sl s. 68)]

56 SHONE, A. Irwin. „Are the Rimas a Key to Bécquer's Life?“. *Hispania*, Vol. 13, No. 6 (Dec., 1930), s. 481. [„...no one woman could dominate Bécquer's heart for long. It was not woman he loved, but beauty in her, which he wanted to grasp.“]

57 BARBÁCHANO, Carlos J. Op.cit., s. 24.

58 [„– Já jsem sen, jsem prázdný, neskutečný přelud / ze světla a mlhy, pustá chiméra. / Nemám tělo k duši, nemám duši k tělu, / nemohu tě líbat. – Ty přijď a buď má!“ (Sl s. 24)]

59 [„Jsi vzdušný stín, jenž odplouvá plaše, / jen se tě dotknu, hned rozplýváš se / jak plamen, zvuky, jak mořské pěny, / v jezeře modrém ztracené steny / mlhy, jež mží.“ (Sl s. 30)]

a neurčitosti před konkrétním a pomíjivým, co ho může opustit, co umírá.“⁶⁰ Tím se snaží vyhnout se bolesti a neúprosné časovosti.

Přes všechny deziluze a rány způsobené láskou stále nepřestává věřit v její skutečnou podstatu: čistou, lidmi neposkvrnitelnou. Zdůrazňuje její důležitost a popisuje ji jako vesmírný zákon, který je nade vším a na jehož základech stojí svět. „Ano, láska je nevysychající pramen vší poezie, plodný počátek všeho velkého, věčná příčina všeho krásného [...], je to nejčistší a nejkrásnější láska, jediné nekonečno, které známe, [...] světlo, které svítí na cestu, inspirace, která zúrodní neplodný, vyčerpaný talent.“⁶¹ Tímto pojetím lásky docílí autor ještě většího odstupu od tělesně lidského, stále znovu ji však neochvějně spojuje s lidmi a věcmi, se světem, s pozemským bytím, a vrací ji tak z vesmírných výšin na zem. V *Literárních listech jedné ženě* (*Cartas literarias a una mujer*) na přímou otázku: 'Co je to láska?' odpovídá: „Můžu ti jen říci, že je to nejvyšší zákon vesmíru; tajemný zákon, kterým je vše ovládáno a řízeno, od neživého atomu až po rozumného tvora; že z ní vycházejí a do ní se sbíhají všechny naše myšlenky a činy jako do neodolatelně přitažlivého středu, a že přestože je skrytá, nachází se v jádru všech věcí.“⁶² Takovou lásku, prolnutou se zemí i nebem, cítíme ve sloce X:

Los invisibles átomos del aire
en derredor palpitan y se inflaman,
el cielo se deshace en rayos de oro,
la tierra se estremece alborozada.
Oigo flotando en olas de armonía
rumor de besos y batir de alas;
mis párpados se cierran... ¿Qué sucede?
¿Dime?... ¡Silencio!... ¡Es el amor que pasa!
(X; OC s. 411)⁶³

Právě láska dává podle Bécquera smysl lidskému životu i celé existenci světa.

60 BARBÁCHANO, Carlos J. Op.cit., s. 168. [„prefiere lo imaginado, lo vago, lo indeterminado, a lo concreto y caduco, a lo que se puede escapar, a lo que muere.“]

61 BÉCQUER, Gustavo Adolfo. *Cartas literarias a una mujer*. In *Rimas*. Madrid: Castalia, 1991, s. 233. [„Sí; el amor es el manantial perenne de toda poesía, el origen fecundo de todo lo grande, el principio eterno de todo lo bello [...], es el amor más puro, más hermoso, el único infinito que se conoce, [...] luz que alumbre en su camino, inspiración que fecundice su vena estéril y fatigada.“]

62 BÉCQUER, Gustavo Adolfo. *Cartas literarias a una mujer*, s. 236. [„Yo sólo te podré decir que él es la suprema ley del universo; ley misteriosa por la que todo se gobierna y rige desde el átomo inanimado, hasta la criatura racional; que de él parten y a él convergen como a un centro de irresistible atracción todas nuestras ideas y acciones, que está, aunque oculto, en el fondo de toda cosa.“]

63 [„Atomy vzduchu, které nelze spatřit, / pulsují kolem, dmou se, vzněcují se; / v paprscích zlata rozplývá se nebe, / země se chvěje veselím a smíchem. / Šum polibků a potlesk křídel slyším, / jak plavím se na vlnách harmonie; / a víčka přivírám... Co se to děje? / Řekni... Ticho! To láska obchází mě!“ (Sl S. 23)]

Zopakujme si důležitou část, která zatím nevynikla, a zastavme se u ní: „láska je nevysychající pramen vší poezie“⁶⁴. Sevillský autor na mnoha místech výslovně spojuje tři obrazy: lásku, poezii, krásu (a ženu jako takovou). Básník ženě přisuzuje stejné vlastnosti, jako má podle něj poezie: „Kromě krásy má žena ve svém založení cosi z prapůvodní harmonie a tajemství, citu, naděje, věčnosti.“⁶⁵, a zdá se mu, že úplně přirozeně sdílí samu její esenci. Je to nekonečný kruh, předivo propletené láskou, kterou Bécquer vnímá jako „zdroj těch tisíců neznámých myšlenek, jež jsou všechny poezií, poezií opravdovou a bezprostřední, kterou žena neumí vyjádřit, ale kterou cítí a chápe lépe než my.“⁶⁶ A tak vyznává naději i přesvědčení, že: „Mientras haya unos ojos que reflejen / los ojos que los miran; / mientras responde el labio suspirando / al labio que suspira; / mientras sentirse puedan en un beso / dos almas confundidas; / mientras exista una mujer hermosa, / ¡habrá poesía!“ (IV; OC s. 406)⁶⁷.

2.2 Příroda

2.2.1 Soucitná matka Příroda

Zmínka o přírodě v jakékoli podobě je v poezii Rosalí de Castro bezpočet. Zastává mnoho rolí; samozřejmě slouží jako pozadí pro situace a vytváří atmosféru, také odráží stav básnickovy duše a dokonce v ní někdy Rosalía rozpoznává živoucí bytost, neméně důležitou než lidé.

V úloze pouhého pasivního prostředí jsou projevy přírody velmi rozmanité. Autorka ve verších ohlašuje jarní rozruch probouzejícího se světa:

Adivínase el dulce y perfumado
calor primaveral;
los gérmenes se agitan en la tierra
con inquietud en su amoroso afán,
y cruzan por los aires, silenciosos,
átomos que se besan al pasar.
(OS s. 79)⁶⁸

64 BÉCQUER, Gustavo Adolfo. *Cartas literarias a una mujer*, s. 233. [„el amor es el manantial perenne de toda poesía.“]

65 GONZÁLEZ GERTH, Miguel. „The Poetics of Gustavo Adolfo Becquer“. *MLN*, Vol. 80, No. 2, Spanish Issue (Mar., 1965), s. 187. [„Apart from her beauty, woman has in her make-up something of primitive harmony and mystery, of feeling, hope, and eternity.“]

66 BÉCQUER, Gustavo Adolfo. *Cartas literarias a una mujer*, s. 236. [„origen de esos mil pensamientos desconocidos que todos ellos son poesía, poesía verdadera y espontánea que la mujer no sabe formular, pero que siente y comprende mejor que nosotros.“]

67 [„Dokud se najdou oči, v nichž se budou / zrcadlit oči jiné, / dokud ret bude vzdechem odpovídat / rtu, který vzdychá při něm, / dokud v jediném polibku dvě duše / spojeny budou citem, / dokud bude jediná krásná žena, / bude i poezie!“ (SI s. 14)]

I melancholický příchod podzimu:

Pasó, pasó el verano rápido, como pasa
un venturoso sueño del amor en la fiebre,
y ya secas las hojas en las ramas desnudas,
tiemblan descoloridas esperando la muerte.
(OS s. 110)⁶⁹

Střídá den i noc, noc temnou i prozářenou měsíčním světlem, a tak proti sobě stojí: „Tan honda era la noche, / la oscuridad tan densa, / que ciega la pupila / si se fijaba en ella.“ (OS s. 145)⁷⁰ a „¡Con qué pura y serena transparencia / brilla esta noche la luna!“ (OS s. 147)⁷¹. Ovšem že tyto projevy nelze nikdy zcela oddělit od jakékoli nálady, protože lidské vnímání je nastavené tak, že většinou spojuje jaro s mládím a radostí, podzim se stáří a smutkem, a stejně protiklad den a noc. Přesto jejich posláním spočívá zejména ve vytvoření dějiště pro události, v básních nehrají hlavní roli.

Básnířka také do veršů jako nezbytnou součást přírody zasazuje stromy, které v některých případech nabývají symbolického významu. Elizabeth Small podotýká, že „Rosalía pečlivě vybírá stromy, které označují scénu poetických vyprávění“⁷² a poukazuje na to, že volba konkrétního druhu má svůj smysl, například „listy vrby dávají jemný stín, ale kmen a těžké větve s temnou kůrou zvyšují dojem smutku.“⁷³ Kromě vrby se v Rosalíině poezii vyskytují i borovice („y el pino aguarda inmóvil / los besos inconstantes de la brisa“ (OS s. 80)⁷⁴), kaštany, duby a mnoho dalších.

Zcela nepochybně převládá venkovské prostředí; galicijský venkov, který autorka tak dobře znala. Opěvuje krásu přírody, což pro ni znamená hodně zeleně, prameny a potoky, louky a lesy. V estetickém vnímání „Rosalía projevila naprosté nepochopení pro cokoliv, co nebyla krajina rodné země.“⁷⁵ A právě proti jednotvárné vyprahlé Kastilii klade bující galicijský úrodný kraj: „Campaban os prados, / manaban as fontes / antre herbas e viñas, /

68 [„Dá se tušit sladké vonné / jarní teplo; / klíčky se chvějí v zemi / neklidně ve svém láskyplném nasazení, / a vzduchem mlčky letí / atomy, jež políbí se při střetnutí.“]

69 [„Pominulo, rychle pominulo léto, jako pomíjí / šťastný sen horečnaté lásky, / a už se suché listy na holých větvích / pobledlé chvějí v očekávání smrti.“]

70 [„Byla tak hluboká noc, / temnota tak hustá, / že oslepila zřítelnici, / když se do ní upřela.“]

71 [„Jak čistě, jasně a průzračně / svítí dnes v noci měsíc!“]

72 SMALL, Elizabeth. „Tropo y locus: Árboles en la poesía de Rosalía de Castro“. *Hispania*, Vol. 90, No. 2 (May, 2007), s. 210. [„Rosalía escoge con cuidado los árboles que marcan el escenario de sus narraciones poéticas.“]

73 Tamtéž, s. 207. [„Las hojas del sauce dan una sombra delicada, pero su tronco y ramas pesados, con su corteza oscura, aumentan la impresión de tristeza.“]

74 [„a borovice nehybně čeká / na vrtkavé polibky vánku“]

75 MAYORAL, Marina. Op.cit., s. 235. [„Rosalía manifestó una total incomprensión para lo que no fuera el paisaje de su tierra.“]

figueiras e robres.“ (CG s. 493)⁷⁶. Mnohá setkání a rozhovory, o kterých básnířka píše, se odehrávají „na beira do río / que corre antre as herbas / do campo frorido.“ (CG s. 493)⁷⁷. Galicie se v očích Rosalí de Castro stává jakousi rajskou zahradou nejen Španělska, ale i celého světa:

Lugar máis hermoso
no mundo n'hachara
que aquel de Galicia,
¡Galicia encantada!
(CG s. 494)⁷⁸

Tento obraz ideálního ráje je však podbarvený nostalgickým tónem a v pozdější tvorbě se ozývá i rozčarování a kritika přítomného zbídačeného stavu.

Rosalía přírodu také mnohdy chápe jako bytost, která jí dokonce rozumí lépe než kdokoliv z lidského rodu, protože s ní sdílí vše, co prožívá. „Příroda je přátelská a blízká skutečnost, která odráží její pocity, trpí jako ona, pláče, cítí neutišitelné úzkosti, která stejně jako ona snáší hořké žerty osudu.“⁷⁹ Nabývá tak lidských rozměrů, laskavá a soucítící jako matka, což je přirovnání, které sama básnířka užívá: „la madre inmortal naturaleza, / artista incomparable.“ (OS s. 98)⁸⁰. Přesto zároveň vyzdvihuje její vznešenost, když ji oslovuje „Natureza fermosa, / a mesma eternamente“ (FN s. 297)⁸¹; je větší než člověk, neboť „v kontrastu k jejímu stálému obnovování vyniká lidská pomíjivost.“⁸² Převyšuje tedy člověka, neodlučuje se však od něj a přináší útěchu.

Nejpočetněji zastoupenou skupinu tvoří verše o přírodě, která odráží lidské pocity. Tento romantický motiv způsobuje, že se téma přírody prolíná se všemi ostatními hlavními tématy – vidíme lásku, smrt, osamělost, bolest.

Zásadní úlohu hraje v Rosalíně poezii moře. Co pro ni znamenalo? Víme, že cítila celý život „pozoruhodnou náklonnost k moři a neutuchající touhu být k němu blízko.“⁸³ Bylo pro

76 [„Skvěly se louky, / vyvěřaly prameny / mezi bylinami a vinicemi, / fíkovníky a duby.“]

77 [„na břehu řeky / která spěchá mezi rostlinami / rozkvetlého venkova.“]

78 [„Krásnější místo / ve světě bych nenašla / než Galicii, / čarovnou Galicii.“]

79 MAYORAL, Marina. Op.cit., s. 250. [„La naturaleza es una realidad amiga y cercana que refleja sus sentimientos, que como ella sufre, o llora, o siente ansias insaciables, que como ella padece las amargas burlas del destino.“]

80 [„nesmrtelná matka příroda, / jedinečná umělkyně.“]

81 [„Krásná příroda, / věčně stejná“]

82 MAYORAL, Marina. Op.cit., s. 247. [„su constante revivir pone de manifiesto, por contraste, la caducidad humana.“]

83 HAVARD, Robert G. Op.cit., s. 403. [„remarcable affection for the sea and constant desire to be close to the sea“]

ni „symbolem svobody ducha“⁸⁴: nezměrné vody představovaly nespoutanost pravidly a dálky zvěstovaly novou cestu kamsi dál, možnost úniku. Je to symbol jednoznačně kladný, přestože v jejím vidění splývalo dohromady moře a smrt. Většinou jej vnímala jako nabídku vysvobození z břed, ukončení veškeré bolesti a pokojné spočinutí ve věčném klidu, proto pro ni „moře bylo neustálým pokušením k sebevraždě“⁸⁵.

Del mar azul las transparentes olas
mientras blandas murmuran
sobre la arena, hasta mis pies rodando,
tentadoras me besan y me buscan.
[...] y pienso que me llaman, que me atraen
hacia sus salas húmedas.
(OS s. 138)⁸⁶

K samotnému motivu sebevraždy se znovu vrátíme v kapitole věnované přímo smrti, prozatím zůstaňme u přírody. Moře v básniřce šumí opravdu až do konce života – o umírající ženě a posledních slovech nám vypráví například Marina Mayoral, která je zároveň vysvětluje: „Její poslední slova jsou: 'Otevřete okna, chci vidět moře.' V Padrónu není moře vidět, ale k Rosalíe se přiblížilo moře smrti, to moře, které ji tolikrát vábilo. Smrt; moře, do něhož se nakonec ponořila.“⁸⁷ Smrt ovšem není v Rosalíině díle spojována pouze s mořem. Skon člověka podle ní nezůstane bez odezvy, ale zachvěje celou zemí. Krajina (les, voda, nebe...) prožívá zármutek pozůstalých a společně s nimi se loučí se zesnulou duší.

„Y gime el bosque y el torrente brama,
y la hoja seca, en lodo convertida,
dale llorosa al céfiro a quien ama
la postrera, doliente despedida.“⁸⁸

Ve verších „Ya toda luz se oscureció en el cielo, / cubriéronse de luto las estrellas“⁸⁹ obloha s úctou sdílí lidský smutek.

84 FILGUEIRA VALVERDE, Xosé. „Rosalía de Castro e a música“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 38. [„un símbolo da liberdade do espírito“]

85 OS s. 16; předmluva Mariny Mayoral. [„el mar fue una perenne tentación de suicidio“]

86 [„Průzračné vlny modrého moře, / zatímco měkce šumí / na písku, omývají mé nohy, / jako pokušitelky mě líbají a hledají. / [...] a myslím, že mě volají a vábí / do svých vlhkých komnat.“]

87 MAYORAL, Marina. *Rosalía de Castro y sus sombras*. Conferencia pronunciada en la Fundación Universitaria Española el día 21 de abril de 1975 con motivo del Año Internacional de la Mujer. Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2008, poslední odstavec. [„Y sus últimas palabras son: «Abrid esas ventanas, que quiero ver el mar.» En Padrón no se ve el mar; pero a Rosalía se le acercaba el mar de la muerte, se acercaba ese mar que tantas veces la había tentado. La muerte, el mar en que ella iba a penetrar.“]

88 CASTRO, Rosalía de. *A mi madre*. In *Obras completas, I*. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, Biblioteca Castro, 1993, s. 471. [„A les vzdychá a moře burácí, / a suchý list v bláto změněný / milovanému po větru posílá plačící / poslední zarmoucené rozloučení.“]

89 Tamtéž, s. 472. [„Už všechno světlo na nebi potemnělo / hvězdy oděly se smutečným šatem.“]

Proti moři klade básnířka poušť (písky, vyschlé prameny, sucho...), která vystihuje Rosalíinu prázdnotu a vyprahlost a znázorňuje neukojitelnou žízeň, ať už po lásce, bezpečí či naději. Autorka ztotožňuje svůj úděl s údělem věčných písků, promítá do nich vlastní utrpení, obrací se na ně:

Pobres arenas, de mi suerte imagen:
no sé lo que me pasa al contemplaros,
pues como yo sufrís, secas y mudas,
el suplicio sin término de Tántalo.
(OS s. 85)⁹⁰

Pohled na suché písčité břehy omývané mořem, a přesto jakoby neustále žíznivé, jí připomněl mytologický příběh o Tantalovi, jehož muka jsou dodnes symbolem nejhlubší bolesti. Opět se v básni rýsuje motiv sebevraždy; básnířka se nachází blízko moře a má na dosah ruky možné řešení všeho životního trápení, vidí ho přímo před sebou, ale nemůže ho použít.

Rosalía na více místech popisuje toto intimní sepětí pouště a své duše, někdy jen nenápadnou zmínkou, např. „mi alma en su desierto“ (OS s. 74)⁹¹.

Autorka užívá i jiných obrazů než moře či pouště: „Cuando en las nubes hay tormenta, suele también haberla en su pecho.“ (OS s. 117)⁹²; „Tiemblan las hojas y mi alma tiembra...“ (OS s. 167)⁹³; „Todas las plantas están ateridas, ateridas como mi alma.“ (OS s. 144)⁹⁴. I černá noc jí slouží k vystižení temnoty jejího trápení a strachu:

Unha noite, noite negra,
como os pesares que eu teño,
noite filla das sombrisas
alas que estenden os medos
(CG s. 544)⁹⁵

Rosalíina melancholie nezřídka barví básně šedou barvou, často se objevuje nevýrazná mlhavá podzimní krajina, monotónní zamračené nebe, vítr a déšť. Aurora de Albornoz tuto tendenci nazývá „šedivý tón“⁹⁶:

Cenicientas las aguas; los desnudos
árboles y los montes, cenicientos;
parda la bruma que los vela y pardas
las nubes que atraviesan por el cielo;

90 [„Ubohé písky, jež jste obrazem mého údělu: / nevím, co se mi děje, když vás pozoruji, / neboť jako já trpíte, suché a němé, / nekonečná Tantalova muka.“]

91 [„má duše ve své poušti“]

92 [„Když je na nebi bouře, / bývá také v jejím nitru.“]

93 [„Chvějí se listy, i má duše se chvěje.“]

94 [„Všechny rostliny jsou prokřehlé, / prokřehlé jako má duše.“]

95 [„Noc, noc černá / jako trápení, které mám, / noc dcera temných / křídel, šíří strach.“]

96 ALBORNOZ, Aurora de. Op.cit., s. 243.

triste, en la tierra, el color gris domina,
¡el color de los viejos!
(OS s. 105)⁹⁷

Vidíme, že škála pocitů, o kterých skrze přírodu autorka mluví, není příliš široká; většinou jsou negativně zabarvené.

Marina Mayoral upozorňuje, že Rosalía „někdy promítá do přírody stav své duše, jindy jí slouží jako kontrast pro zvýraznění.“⁹⁸ Básniřka v některých verších úmyslně rozbíjí soulad vládnuocí mezi duší a přírodou:

No ceo, azul crarísimo;
no chan, verdor intenso;
no fondo da alma miña,
todo sombriso e negro.
(FN s. 305)⁹⁹

Zobrazená krajina tak nezrcadlí autorčin vnitřní stav, nýbrž jako by se svou opačnou atmosférou vysmívala.

2.2.2 Zrcadlo duše

Ve *Slokách* Gustava Adolfa Bécquera příroda zastává stejné role jako u Rosalíi, na rozdíl od ní ji však mnohem více spojuje s láskou. Když je v ní básník šťastný, krajina září.

Besa el aura que gime blandamente
las leves ondas que jugando riza;
el sol besa a la nube de occidente
y de púrpura y oro la matiza;
la llama en derredor del tronco ardiente
por besar a otra llama se desliza
y hasta el sauce, inclinándose a su peso,
al río que le besa, vuelve un beso.
(IX; OC s. 411)¹⁰⁰

Podle Bécquera je celá příroda prosycena láskou, tvoří ji předivo láskyplných vztahů, setkání jednotlivých částí je milostným aktem. I na abstraktní mlhavé lásce jsme viděli, že pro vykreslení často používá pojmy z přírody: mlha, světlo, mihotavý plamen, stín, mořská pěna;

97 [„Popelavé vody; holé / stromy i hory popelavé; / pošmourná je mlha, která je zahaluje, a pošmourné / i mraky, které křížují oblohu; / smutná šedá barva na zemi vládne, / barva starců!“]

98 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 235. [„unas veces proyecta sobre la naturaleza sus estados de ánimo, otras le sirve de contraste para acentuarlos.“]

99 [„Na nebi nejjasnější modř; / na zemi pronikavá zeleň; / na dně mé duše / vše pochmurné a černé.“]

100 [„Vánek zde líbá s tlumenými steny / lehounké vlny, které hravě čeří; / purpurová a zlatá políbení / oblaku slunce dává, když se šeří. / K plameni plamen na hořícím kmeni / smeká se, chtivě líbat se s ním běží; / i vrba nachýlená vlastní vahou / vždy na oplátku líbá řeku vlahou.“ (Sl s. 22)]

vystihuje to přesně onu neuchopitelnost a nehmatatelnou prchavost, kterou má ve svém pojetí básník na mysli.

Sevillský autor napsal také, podobně jako Rosalía de Castro, řadu veršů o moři. Ta obrovská masa vody je jakýmsi společným bodem mnohých básníků a jejich poezie, zvláště v romantismu. Přitahovala je divokost mořského živlu, jeho svoboda a nezkrotnost, bezbřehost dálek, temně modrá krása a mocná síla vln. To všechno vyjadřovalo i stav jejich nepokojné duše; rozvášněné city a touhy. Bouza Álvarez poukazuje zejména na význam pohybu: „Velcí romantičtí básníci viděli v moři [...] zrcadlo své duše a ve vlnách, které cloumají hladinou, našli nejlepší obraz vlastního niterného zmítání, nejvybroušenější výraz svého vnitřního neklidu.“¹⁰¹ Upírali pohledy na jeho proměnlivost, nestálost, a četli v divoké hladině vlastní pochyby, zmatek a nejistotu. Ani Bécquer ve své poezii nezapomíná na příhodnost mořských atributů, jako je právě zmíněný pohyb, nesmírnost či živelnost, a jejich prostřednictvím líčí to, co prožívá. Někdy ho pouze užívá jako přiléhavé přirovnání, jindy v něm hledá útěchu a úpěnlivě vzývá oceán, jako by byl posledním útočištěm. S nezměrnou vnitřní bolestí oslovuje vlny a křičí:

Olas gigantes que os rompéis bramando
en las playas desiertas y remotas,
envuelto entre la sábana de espumas,
¡llevadme con vosotras!
[...]
¡Por piedad! ¡Tengo miedo de quedarme
con mi dolor a solas!
(LII; OC s. 436)¹⁰²

Kromě moře též často vykresluje noční melancholickou náladu, svit měsíce, ponuře hvízdající vítr a smutné stíny cypřišů.

Již jsme uvedli, že pro Bécquera znamená mnoho krása. Kromě žen je vnímavý i ke kouzlu a půvabu přírody, všímá si drobností a raduje se z nich, uchvácen celým stvořením. Na každém ročním období nachází jevy hodné obdivu:

101 BOUZA ÁLVAREZ, José Luis. „En torno al simbolismo de En las Orillas del Sar: Raíces pitagórico-platónicas y estoicas de los temas literarios de Rosalía de Castro“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 149. [„Los grandes poetas románticos vieron en el mar [...] el espejo de su alma, y hallaron en las olas que agitan su superficie la mejor imagen de las propias agitaciones del espíritu, la más depurada expresión de su íntimo desasosiego.“]

102 [„Olbrímí vlny, které tříštíte se / tam v dálce s řevem o pláž opuštěnou, / zahalte si mě do rubáše z pěny / a vezměte mě s sebou! // [...] // Pro slitování...! Bojím se tu zůstat / sám s bolestí tak velkou!“ (Sl s. 73)]

¡Qué hermoso es ver el día
 coronado de fuego levantarse,
 y a su beso de lumbre
 brillar las olas y encenderse el aire!
 ¡Qué hermoso es, tras la lluvia,
 del triste otoño en la azulada tarde,
 de las húmedas flores
 el perfume aspirar hasta saciarse!
 ¡Qué hermoso es, cuando en copos
 la blanca nieve silenciosa cae,
 de las inquietas llamas
 ver las rojizas lenguas agitarse!
 (LXVII; OC s. 444)¹⁰³

Nestačilo mu však jen se dívat; jeho „pohled se nespokojil s obdivem nebo s odrazem stvořeného, chtěl proniknout do toho, co viděl, splynout s tím.“¹⁰⁴ Básník se skutečně touží niterně sjednotit s tím vším, a tak pouhá blízkost a obdiv přecházejí v úplné prostoupení. „Yo río en las alcores, / susurro en la alta yerba, / suspiro en la onda pura / y lloro en la hoja seca.“ (V; OC s. 407)¹⁰⁵. Cítí se být nedílnou součástí přírody a vyznává: „soy fuego en las arenas, / azul onda en los mares / y espuma en las riberas.“ (V; OC s. 407)¹⁰⁶; na jiném místě znovu opakuje, že je „en mar sin playas onda sonante“ (XV; OC s. 416)¹⁰⁷. Dochází k naprostému ztotožnění s přírodní prvky.

2.3 Samota

2.3.1 Samota versus osamělost

V pojetí samoty je Rosalía de Castro poněkud protikladná; ve verších se střídají momenty, kdy si ji přeje, jindy se jí naopak nejvíce děsí. Čeština nám může pomoci rozlišením slov samota a osamělost.

Básnířka mnohdy samotu vyhledávala, toužila uniknout do ústraní, pryč od lidí: „¡Que soidá tan prácida!“ (FN s. 438)¹⁰⁸. Byla volná od jakéhokoli neporozumění, či dokonce

103 [„Krásné je pozorovat, / jak den, korunovaný ohněm, vstává / a jeho políbením / se třpytí vlny a vzduch pod ním sálá. // Krásné je vůni květů / pod modrým nebem, když už podzim nastal, / vdechovat do sytosti / po dešti odpoledne na zahradách. // Krásné je pozorovat, když bílý sníh ve vločkách tiše padá, / jak plamen vyskakuje / a rudý jazyk dřevo ohlodává.“ (Sl s. 92)]

104 CANO, José Luis. „La fusión con la naturaleza en Bécquer y Alexandre“. In *Estudios sobre Gustavo Adolfo Bécquer*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1972, s. 649. [„mirada no se contentaba con admirar o reflejar lo creado, pues quería penetrar a fondo en lo que veía, entranarse con ello“]

105 [„Já z vrcholků se směji, / mé šeptání zní z trávy, / já vzdychám v čisté vlnce / a v suchém listu pláči.“ (Sl s. 16)]

106 [„jsem oheň v píscích zprahlých, / jsem v mořích modrá vlna / a pěna na všech plážích.“ (Sl s. 15)]

107 [„v bezbřehém moři znějící vlna“ (Sl s. 30)]

108 [„Jak příjemná je samota!“]

pronásledování, a proto pro ni samota znamenala svobodu. Tento stav je pochopitelně ovlivněn vnějšími okolnostmi. Naopak zcela vnitřní záležitostí je strach ze samoty a hrůznost osamění, které také pociťovala. Chvíli, kdy jsou rozbity i poslední iluze a naděje a člověk si uvědomí, že čelí nicotě, popisuje María Pilar Lorenzo: „Samota se stává nejhorším trestem, když se už nemůže zaplnit ani falešnými přeludy, když je klam očividný a člověk odhaluje svou strašlivou opuštěnost. Nezůstává nic kromě bolesti a vnímání hroživé prázdnoty.“¹⁰⁹ Tu největší tíseň v Rosalíe probouzela závrať z prázdna, kterého se člověk dotkne, když je sám: „...sólo encuentro la soledad inmensa del vacío.“ (OS s. 78)¹¹⁰. Proti zvolání o příjemnosti samoty staví autorka bezútesně: „¡que soida tan deserta e tan amarga!“ (FN s. 438)¹¹¹.

S tématem samoty se pojí u galicijské básnířky i motivy emigrace, které si samostatně rozebereme později, nyní je však třeba alespoň zmínit přímo související verše. Odchod lidí z Galicie za prací za sebou zanechává pustý svět, v němž zůstává mnoho osamělých duší.

I ó fin soia quedei, pero tan soia
que hoxe da mosca o inquieto revoar,
do ratiño o roer terco e constante,
e do lume o *chis chas*,
[...]
parece que me falan, que os entendo,
que compañia me fan;
i este meu corazón lles di tembrando:
¡Por Dios!... non vos vaiás!
(FN s. 284)¹¹²

Z této básně cítíme zoufalství ženy, které dělají společnost už jen hmyz a myši, a ona se hrozí okamžiku, kdy umlknou a ona zůstane naprosto sama. Rosalía zpívá o vylidněné zemi trpkým tónem: „vanse todos, eu me quedo / sin compañia, nin amigo.“ (CG s. 532)¹¹³.

To, co čteme v básnických sbírkách, není jen literární póza; Rosalía de Castro čerpala z vlastních bolestných zkušeností, které posléze vetkala do veršů. Mnoho osamělých dní prožívala za časté manželovy nepřítomnosti, protože musel z ekonomických důvodů dlouhodobě pobývat mimo domov. V dochovaném dopise píše svému muži: „...ani ti nebudu

109 LORENZO, María Pilar. „Bécquer y Rosalía, dos nihilistas románticos“. *Revue Romane* 17 (1982), s. 55.
[„La soledad se vuelve la peor condena, cuando no puede poblarse ya de ilusorios fantasmas, cuando el engaño es patente y el sujeto descubre su terrible abandono. No queda nada sino el dolor, la percepción del tremendo vacío.“]

110 [„...nacházím jen nezměrnou samotu prázdnoty.“]

111 [„Jak osamělá a hořká je samota!“]

112 [„A nakonec jsem zůstala sama, ale tak sama / že dnes mouchy neklidný bzukot, / hryzáni myši umíněné a vytrvalé / a praskání ohně, / [...] / jako by ke mně promlouvaly a já jim rozuměla, / že společnost mi dělají; / a mé srdce jim s chvěním říká: / Proboha!... vy neodcházejte!“]

113 [„všichni odcházejí, já zůstávám / bez společnosti, bez přítele.“]

říkat, kolikrát jsem si tam na tebe vzpomněla. Ale byla jsem moc smutná. Kdy se uvidíme? Už mi to přijde jako rok, co jsem tě neviděla. Sbohem, můj milý, a dělej, co je v tvých silách, aby toto odloučení netrvalo dlouho.“¹¹⁴ Z její poezie tak dýchá pravdivá hloubka způsobená vnějšími příčinami, zároveň však samota i bez konkrétních důvodů patří k Rosalíině vnitřnímu pojetí světa.

2.3.2 Srdce, ostrov bez mostů

Také Gustavo Adolfo Bécquer zpracovává toto typicky romantické téma. Je si vědom toho, že často fyzicky není sám, že je obklopen lidmi, dokonce davu, a přesto cítí odloučení.

¿Estaba en un desierto? Aunque a mi oído
de las turbas llegaba el ronco hervir,
yo era huérfano y pobre... El mundo estaba
desierto... ¡para mí!
(LXV; OC s. 443)¹¹⁵

Guillermo Díaz-Plaja podotýká, že to není „objektivní vnější společenská záležitost, nýbrž niterný pocit, subjektivní dojem.“¹¹⁶ Básník tak vystihuje osamělost i uprostřed zástupů, klade důraz na nepochopení a neporozumění, jako by člověk ztratil umění naslouchat. Zaznamenává vzdálenost mezi lidmi: vzdálenost vnitřní, která není zjevná; každé srdce je ostrov bez jakéhokoli spojení s druhými. Bécquer nezakouší sounáležitost, jakou se někdy utěšují jiní autoři, mizí veškerá blízkost: být člověkem znamená být sám.

Taková samota vyvolává strach, protože člověk musí nést svá těžká břemena bez opory ostatních. Vzpomeňme na sloku LII z kapitoly o přírodě: básník rozervaný bolestí volá k vlnám, protože lidé v pomoci selhali, a žadoní, ať nemusí se svým utrpením zůstat sám.

Joaquín Casaldueiro trefně charakterizuje rozdíl ve vnímání samoty v průběhu historie: ta, o které mluvíme, je „romantická samota nepochopeného, ne ona přínosná samota středověkého či renesančního člověka, ve které se duše cítí blíže ke svému stvořiteli i k druhému člověku, ta žádoucí samota, v níž se člověk odtrhuje od světa, aby mohl být v intimnějším společenství s vlastní duší a s celým stvořením; ale je to samota suchá

114 CASTRO, Rosalía de. *Cartas*. In *Obras completas, II*. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, Biblioteca Castro, 1993, s. 606. [„...no quiero decirte cuánto me acordé allí de ti. Pero estuve muy triste. ¿Cuándo nos veremos? Ya me parece que hace un año que no te he visto. Adiós, querido de mi corazón, y haz cuanto te sea posible por que esta separación no dure mucho.“]

115 [„Na poušti byl jsem! Třebaže mi k sluchu / doléhal davů dunivý var z ulic, / cítil jsem se jak sirotek a žebrák. / Tak byl svět pro mě pustý!“ (Sl s. 90)]

116 DÍAZ-PLAJA, Guillermo. *Hacia un concepto de la literatura española*. Madrid: Espasa-Calpe, 1986, s. 152. [„una cosa objetiva social, externa. Sino una emoción interior, una subjetiva impresión.“]

a neplodná, člověk je sám, protože je nemožné navázat spojení, *já* je vzdálené a cizí k *ty*.“¹¹⁷ Casaldüero tak vnáší do problematiky časové hledisko.

Bécquer se o samotě vyjadřuje i mimo básně, například v předmluvě k dílu svého přítele Augusta Ferrána píše: „Byl jsem sám. A vzpomněl jsem si na pravdu, kterou jsem kdesi četl: 'Samota je velmi krásná..., když máte u sebe někoho, komu to můžete říct'.“¹¹⁸ Člověk tedy může sám prožívat nádherné chvíle, ale vždy potřebuje i blízkost, sdílení.

2.4 Absurdita existence

2.4.1 Pachtění beze smyslu

Typický rys Rosalíina chápání světa, který se odráží v její pozdější tvorbě, je absurdita existence. Lidské bytí nemá smysl, je to jen zbytečné pachtění bez cíle: „De polvo y fango nacidos, / fango y polvo nos tornamos: / ¿por qué, pues, tanto luchamos / si hemos de caer vencidos?“ (OS s. 121)¹¹⁹. Život je nelogický, plný chaosu a zmatku.

Sucumbe el joven, y encorvado, enfermo,
sobrevive el anciano; muere el rico
que ama la vida, y el mendigo hambriento
que ama la muerte es como eterno vivo.
(OS s. 155-156)¹²⁰

Peñas-Bermejo popisuje její pohled takto: „Rosalía cítila, že život není nic jiného než čisté absurdno, nejen pro ni, ale v transcendentním smyslu také pro všechny lidské bytosti, a neexistuje v něm logika ani řád, ani prozřetelnost.“¹²¹ Ve světě podle básnířky vládne

117 CASALDUERO, Joaquín. „Las *Rimas* de Bécquer“. In *Estudios de literatura española*. Madrid: Gredos, 1967, s. 164. [„la soledad romántica del incomprendido, no aquella soledad fecunda del hombre medieval o renacentista, en la cual el alma se siente más cerca de su creador y del hombre, esta deseada soledad en que el hombre se desgaja del mundo para poder estar en comunión más íntima con su misma alma y con toda la creación; sino que es la soledad árida y estéril del *estar* solo por ser imposible establecer la unión, porque el yo es ajeno, extraño, al tú, porque para la idea no se halla la forma.“]

118 BÉCQUER, Gustavo Adolfo. „Recensión a *La Soledad* de Augusto Ferrán“. In *Rimas*. Madrid: Castalia, 1991, s. 240. [„Estaba solo. Entonces me acordé de esta verdad, que había leído en no sé qué autor: «La soledad es muy hermosa..., cuando se tiene junto alguien a quien decírsele».“]

119 [„Z prachu a bláta se rodíme, / v prach a bláto se obracíme: / Proč tedy tolik bojujeme, / když beztak zdoláni budeme?“]

120 [„Mladík hyne, a shrbený, nemocný / stařec přežívá; umírá bohatý, / jenž život má rád, a žebrák hladový, / jenž smrt má rád, je jako věčný živý.“]

121 PEÑAS-BERMEJO, Francisco. „El talante existencial de Rosalía de Castro“. *Letras Femeninas*, Vol. 22, No. 1/2 (primavera-otoño 1996), s. 173. [„Rosalía sentía que la vida no es sino mero absurdo, no solamente para ella, sino también, con sentido transcendental, para todos los seres humanos, y en ella no existía la lógica ni el orden, ni tampoco la providencia.“]

nespravedlnost; je nesmyslně ovládán jakousi silou, jako kdyby byl „mechanickou hračkou, kterou řídí osud.“¹²² Autorka tak nazývá moc, s níž se nedá bojovat.

En verano o en invierno, no lo dudes,
adulto, anciano o niño,
y hierba y flor, son víctimas eternas
de las amargas burlas del destino.
(OS s. 155)¹²³

Rosalía ve verších zobrazuje krutý osud a viní ho, že si se všemi jen pohrává. Uznává však, že je jaksí spravedlivý ve své nespravedlnosti a nelítostnosti: je surový ke všem bez rozdílu. Básniřka nechápe, proč se některé věci dějí: „tan raros feitos vense / neste mundo de trampa“ (CG s. 562)¹²⁴, a opět tu naznačuje nepřátelskost světa. Protože nenachází odpovědi na své otázky, skutečnost je pro ni nevysvětlitelná.

Galicijská autorka také naráží na problém pravdy; nevěří, že je možné ji najít a objektivně poznat: „De este mundo en la comedia / eterna, vienen y van / bajo un mismo velo envueltas / la mentira y la verdad.“ (OS s. 159)¹²⁵, protože pravda bývá skryta za maskou lži a lež chodí v masce pravdy. A tak ji celkově odmítá a tvrdí: „todo es sueño y mentira en la tierra, / ¡no existes, verdad!“ (OS s. 96)¹²⁶.

Jaký k tomu všemu zaujímá Rosalía postoj? V průběhu její poezie nacházíme různé reakce: mnohdy v ní bezcílnost a nesmyslnost světa vyvolává nechuť, hořkost a únavu, někdy je pro ni existence hádankou, ale nezpůsobuje neklid, jindy probouzí tíseň a pocit vyrvání z kořenů.

Gustavo Adolfo Bécquer také vidí život jen jako bezvýsledný běh a shon. S lehkou ironií poukazuje na zbytečnost lidských hodnot a cílů, na jejich prázdnotu a povrchnost: „La Gloria y el Amor tras que corremos, / sombras de un sueño son que perseguimos.“ (LXIX; OC s. 445)¹²⁷. Když básník píše o této štvanci za větrem a snem, cítíme z jeho tónu ono známé: Marnost nad marnost, všechno je marnost! (Kaz 1, 2). Duši vytýká, že dychtí po ráji, ale hledá ho bez víry, že je „fatiga sin objeto, ola que rueda / ignorando por qué“ (LVI; OC s. 438)¹²⁸. Bécquer ztrácí všechny iluze a svět podle něj nemá žádný cíl.

122 LORENZO, María Pilar. Op.cit., s. 57. [„El 'yo' en el vacío pierde también el sentido de su propio existir, se siente juguete mecánico que hace funcionar el destino.“]

123 [„V létě i v zimě, o tom nepochybuj, / dospělý, stařec i dítě, / i tráva a květina, jsou věčné oběti / hořkých žertů osudu.“]

124 [„skutečností tak podivné jsou vidět / ve světě, jenž klade pasti“]

125 [„Ve věčné komedii / tohoto světa procházejí / zahaleny do stejného pláště / lež a pravda.“]

126 [„vše jen snem a lží je na zemi, / neexistuješ, pravdo!“]

127 [„ My za slávou a láskou honíme se, / a jenom stíny ze sna stíháme.“ (SI s. 94)]

128 [„vlna, jež neví, kam se valí; dřina, / jež neví o cíli“ (SI s. 78)]

2.5 Čas

2.5.1 Neúprosný běh času

Vědomí času neoddělitelně patří k lidskému bytí a Rosalía de Castro jej vnímá jako jednu z nejznepokojivějších otázek. Děsí ji rychlost, s níž mizí vše přítomné a minuty nás nesou blíže smrti: „¡Pero qué aprisa en este mundo triste / todas las cosas van!“ (OS s. 79)¹²⁹. Galicijská autorka bez jakýchkoli ozdob vyznává, že „la vida es breve“ (OS s. 151)¹³⁰, jindy vyjádří stejnou myšlenku mnohomluvněji: „Nada hay eterno para el hombre, huésped / de un día en este mundo terrenal / en donde nace, vive y al fin muere, / cual todo nace, vive y muere acá.“ (OS s. 77)¹³¹ nebo: „seres y mundos, / de prisa marchan, todo envejece; // que hoy, mañana, antes y ahora, / lo mismo siempre, / hombres y frutos, plantas y flores, / vienen y vanse, nacen y mueren.“ (OS s. 168)¹³². Z množství takových veršů v jejích básnických sbírkách se až zdá, že je tím tématem posedlá. Nic nezůstává, střídají se jen letmé momenty, které bez výjimky spějí do náruče smrti. „Vědomí smrti v sobě nese vědomí času. Čas a život jsou neoddělitelné. Bolest z žití je bolest z času. Rosalíu bolí čas.“¹³³ Kathleen Kulp-Hill zdůrazňuje aspekt bolesti, která se rodí z časovosti a tedy konečnosti člověka, a nazývá toto nerozlučné spojení času, života a bolesti „základní tragédií člověka“¹³⁴. Běh času je tedy vždy přijímán záporně; Rodríguez Rial¹³⁵ si všímá, že podle Rosalíi pramení veškerá lidská negativita právě z dočasnosti všech věcí. Rosalía s bolestí vnímá, že skutečnost nám protéká skrz prsty a nelze ji zachytit ani zastavit: „Hora tras hora, día tras día, / entre el cielo y la tierra que quedan / eternos vigías, / como torrente que se despeña / pasa la vida.“ (OS s. 171)¹³⁶, přestože by člověk potřeboval si oddechnout a nabrat síl, než se opět ponoří do divokého proudu života.

129 [„Ale jak spěšně v tomto smutném světě / všechny věci odcházejí!“]

130 [„život je krátký“]

131 [„Nic není věčné pro člověka, krátce / hostem je na pozemském světě, / kde se rodí, žije a nakonec umírá, / vše se tam rodí, žije a umírá.“]

132 [„bytosti i světy / kvapně odcházejí, vše stárne; // vřdyt' dnes, zítra, dříve i nyní, / stále stejně, / lidé i plody, rostliny i květy, / přicházejí a mizí, rodí se a umírají.“]

133 KULP-HILL, Kathleen. „El tiempo en Rosalía y Rosalía en el tiempo“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 135. [„La conciencia de la muerte lleva implícita la conciencia del tiempo. Tiempo y vida son inseparables. Dolor del vivir es dolor del tiempo. A Rosalía le duele el tiempo.“]

134 Tamtéž, s. 135. [„tragedia esencial del hombre“]

135 RODRÍGUEZ RIAL, Nel. „Estética e metaestética en Rosalía de Castro“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 186.

136 [„Hodina za hodinou, den za dnem, / mezi nebem a zemí, kteří zůstávají / věční strážci, / jako příval vody, který se řítí, / míjí život.“]

Zdá se, že lidský život je jen kouř, nicotnost a marnost; čas splašeně běží, pomíjivý, neopakovatelný. Ona nezvratnost vyvolává obrovskou hrůzu: vědomí, že nelze couvnout, obrátit se, napravit chyby, prožít něco jinak. Básniřka však s hořkostí spatřuje ubohost lidí: „así semos, / reloj que repetimos / eternamente o mesmo.“ (FN s. 277)¹³⁷, proto i kdybychom tu možnost měli, nedokážeme se polepšit, změnit, věčně opakujeme totéž jako ručičky hodin. Do vší nestálosti Rosalía vnáší jedinou neměnnost: „Čas plyne a věci se mění, jediná přetrvávající věc může být zlo: nevysychající prameny života jsou vždy zřídla jedu.“¹³⁸ Co bylo dobré, mizí a ztrácí se. Radost se pro galicijskou autorku ukazuje jako vrtkavá záležitost, protože s míjením let odplyne, a právě tak čas „bere také naději. Naděje je dočasná vlastnost lidského ducha, patřící k mládí a stejně pomíjivá.“¹³⁹ V protikladu k těmto zmírajícím světlým stránkám uvádí básniřka i něco, co se stále znovu rodí: čas odhaluje další a další lidská selhání a nezdary.

Jiná skupina veršů se ohlíží do minulosti a teskně vzpomíná na někdejší doby, pozlacené nostalgii. Nepříjemnosti v průběhu let ztrácejí na síle, naopak šedé a běžné události v Rosalíině mysli nabývají lesku; tyto tendence se projevují například u obrazu rodné Galicie. Až chladně uvažující část jejího já musí připomenout, že ne vše, co bylo, bylo v porovnání s přítomností ideální, a že je lepší mít život už za sebou: „Cuando te apene lo que atrás dejas, / recuerda siempre / que es más dichoso quien de la vida / mayor espacio corrido tiene.“ (OS s. 168)¹⁴⁰; protože jen smrt spolehlivě ukončí pozemské trápení.

2.5.2 Dnes jako včera, zítra jako dneska

Gustavo Adolfo Bécquer také znázorňuje prchavost žití: „Al brillar un relámpago nacemos, / y aún dura su fulgor cuando morimos, / ¡Tan corto es el vivir!“ (LXIX; OC s. 445)¹⁴¹, kterému přisuzuje nejistou a hlavně marnou povahu: „Es un sueño la vida, / pero un sueño febril que dura un punto; / cuando de él se despierta, / se ve que todo es vanidad y humo...“

137 [„takoví jsme, / hodiny, co opakují / věčně totéž.“]

138 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 162. [„El tiempo pasa y las cosas cambian, lo único que puede ser eterno es el mal: las fuentes perennes de la vida son siempre manantiales de veneno.“]

139 Tamtéž, s. 159. [„Y se lleva también la esperanza. La esperanza es cualidad temporal del espíritu humano, propia de la juventud y pasajera como ella.“]

140 [„Až trápit se budeš nad tím, co zanecháváš za sebou, / vždy vzpomeň si, / že je šťastnější, kdo z života / větší úsek už uběhl.“]

141 [„My při zášlehu blesku rodíme se, / a ještě dřív, než zhasne, zmíráme. / Tak krátce žijeme!“ (Sl s. 94)]

(OC s. 462)¹⁴². Vše pomíjí, i bolest: „¡Ah barro miserable, eternamente / no podrás ni aun sufrir!“ (LXIV; OC s. 443)¹⁴³.

Básník se dotýká i subjektivního vnímání času a jeho zvláštností, které narušují přirozený běh. Hodně se zabývá stárnutím, a to ne věkem, nýbrž jinými podněty; takové stáří může být skryté, očima nepostřehnutelné. Bécquer o sobě píše, že pouze vypadá mladě, jeho srdce je však už letité; dokonce uvádí příčinu:

...el sayo, al parecer nuevo por fuera,
conozco que por dentro ha envejecido.
[...]
hay dolor que al pasar su horrible huella
graba en el corazón, si no en la frente.
(LVII; OC s. 439)¹⁴⁴

Silná vnitřní bolest vždy nutně zanechá stopy; změní duši člověka, vyryje do ní vrásky, přestože je mladá. Autor předkládá i jiný důvod; to láska hýbe časem, má moc ho urychlit či zpomalit. Nešťastný vztah má stejný vliv jako v předchozím příkladu, protože způsobuje právě onu bolest: „Ni sé tampoco en tan terribles horas / en qué pensaba o qué pasó por mí; / solo recuerdo que lloré y maldije, / y que en aquella noche envejecí.“ (XLIII; OC s. 432)¹⁴⁵.

Gustavo Adolfo ví, že lidé žijí především v minulosti a budoucnosti, které jsou pouze mlžnými dobami, zajímavé však je, že přistupuje velice obezřetně i k přítomnosti, která jediná se zdá být skutečná. Poznává totiž, že ani ta téměř neexistuje, „protože přítomnost je hned v tom okamžiku minulostí.“¹⁴⁶ Už v minutě, kterou právě žije, myslí na to, že vbrzku bude daná chvíle jen historií: „Cuando volvemos las fugaces horas / del pasado a evocar / [...] cual hoy por ayer, por hoy mañana, / volveremos los dos a suspirar.“ (LIV; OC s. 437)¹⁴⁷. I zdánlivě pevná přítomnost se tak mění v neuchopitelnou: „A 'já jsem' znamená být jen chvíli, okamžik, něco prchavého, co je uvězněné mezi *předtím* a *potom*, [...] nebo mezi *odkud* a *kam*.“¹⁴⁸ Když si to člověk uvědomí, vede to k rozčarování a roztrpčenosti. Básník

142 [„Život je pouhý sen, / horečný sen, a trvá jen mžik pouhý. / Když z něho procitnem, / marnost nad marnost spatří naše oči.“ (Sl s. 117)]

143 [„Jsi pouhopouhý prach, a ani trpět / navěky nebudeš!“ (Sl s. 89)]

144 [„Vždyť vím, že kabát, navrch jako nový, / může být vespod silně obnošený. // [...] přešla bolest strašnou stopu vryje / hloub do srdce, když ušetřila čelo.“ (Sl s. 80)]

145 [„Na co jsem myslel oné noci? Nevím, / co hlavou táhlo mi namísto snů. / Vzpomínám si jen, že jsem klel a plakal / a za pár strašných hodin zestárnul.“ (Sl s. 64)]

146 ZARDOYA, Concha. „Espacialidad interior de las Rimas becquerianas“. In *Estudios sobre Gustavo Adolfo Bécquer*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1972, s. 84. [„porque el presente es, al instante, pasado.“]

147 [„Když pomíjivé chvíle minulosti / si vyvoláváme / [...] oba – jako dneska pro včerejšek – / pro dnešek zítřka povzdech vydáme.“ (Sl s. 76)]

148 CASALDUERO, Joaquín. Op.cit., s. 154. [„Y el yo soy es ser un momento, un instante, algo fugaz, que está encerrado entre un *antes* y un *después*, [...], entre un *de dónde* y un *a dónde*.“]

těmito úvahami ztrácí půdu pod nohama, nemá se o co opřít, cítí se jako suchý list zmítaný hurikánem, jako křehká loďka na rozbouřeném moři.

Na jednu stranu je pravda, že život je krátký, smrt blízká, a že vědomí konce s sebou nese nostalgii či úzkost. Na druhou stranu sevillský autor zachycuje i monotónnost, která falešně přesvědčuje, že čas je věčný, stále stejný. Neposkytuje to však útěchu, byť chatrnou, nýbrž znechucení, odpor, nudu a únavu. Bécquerova poetika pracuje s rozličnými obrazy, proto je vhodné uvést většinu básně:

Hoy como ayer, mañana como hoy,
¡y siempre igual!
Un cielo gris, un horizonte eterno
y andar... andar.

Moviéndose a compás como una estúpida
máquina el corazón;
[...]
Voz que incesante con el mismo tono
canta el mismo cantar,
gota de agua monótona que cae,
y cae sin cesar.

Así van deslizándose los días
unos de otros en pos,
hoy lo mismo que ayer...
(LVI; OC s. 438)¹⁴⁹

Básníková slova (v některých případech i motiv padající kapky) se znovu objevují v pozdějších autorech, jako jsou například Antonio Machado nebo Miguel de Unamuno, a znějí jako téměř neměnný opakující se refrén těže písňe; jak v poezii: „Dice la monotonía / del agua clara al caer: / un día es como otro día; / hoy es lo mismo que ayer.“¹⁵⁰, tak i v próze: „Estos días que pasan... este día, este eterno día que pasa... deslizándose en niebla de aburrimiento. Hoy como ayer, mañana como hoy.“¹⁵¹

Není nic nového pod sluncem, vše se omrzí ze stálého opakování; jako mlýn, který bez ustání mele stále dokola, i čas vzbuzuje v člověku nevolnost a závrať. María Pilar Lorenzo

149 [„Dnes jako včera, zítra jako dneska, / a nelze vybočit! / Šedivé nebe, věkovitý obzor, / a jít a jít... a jít! // Do taktu stále jen se pohybuje / srdce jak hloupý stroj // [...] // Hlas, který stejným tónem bez ustání / touž píseň notuje; / kapka, jež věčně monotónně padá / a v zem se vsakuje. / Tak nehlučně a beze stopy mjí / den za dnem pomalu; / dnes jako včera...“ (Sl s. 78)]

150 MACHADO, Antonio. *Soledades. Galerías. Otros poemas*. Madrid: Cátedra, 1998, s. 169. [Vlastní překlad: „Padající monotónně / čistá voda odřikává: / každý den jak druhý den je; / dnešek stejný jako včera.“]

151 UNAMUNO, Miguel de. *Niebla*. Madrid: Espasa Calpe, S. A., 1968, s. 141. [Překlad Aleny Ondruškové (Praha: Odeon, 1971, s. 92): „Mjí den po dni... jediný, nekonečný, uplývající dnešek... ztrácející se v mlze nudy. Dnešek k nerozeznání od včerejška, zítřek ode dneška.“]

v této souvislosti dokonce používá přirovnání k zlému snu: „Když se vytratila myšlenka transcendence, 'já' se cítí vržené do běhu času, minuty se opakují s vtíravou monotónností a označují cestu, která nikam nevede, což probouzí pocit noční můry, kdy člověk jde, ale neposunuje se dopředu, pocit strašlivého nekonečna.“¹⁵²

Vidíme, že oba dva náhledy na čas (trysk směřující ke smrti i jednotvárně šedý krok) mají na člověka ničivé účinky: vysávají sílu a rozbíjejí význam jakékoli snahy. A protože nic nemá cenu, Bécquer (ale nejen on) se topí v beznaději, která vede až k otupělosti a lhostejnosti.

2.6 Úzkost a bolest

2.6.1 „Tak hluboká úzkost zastírá mou duši“

Úzkost a bolest u Rosalíi de Castro hrají snad úplně nejdůležitější roli; rozhodně jsou ze všech jejích básnických témat nejzřetelnější. Autorka mezi nimi mnohdy nerozlišuje a libovolně je zaměňuje, protože velmi často vyjadřují tentýž pocit. My se pokusíme přiblížit ke každému pojmu zvlášť a najít podobnosti či rozdíly. Koncept úzkosti (*angustia*) se nedá snadno zařadit a jednoznačně popsat. Je to určitý druh smutku, stísněnosti, bolesti, stesku, který je pro ni typický a silně vyzařuje z její poezie, o které Gilbert Azam tvrdí, že „koření v nejhlubších vrstvách lidské úzkosti.“¹⁵³ Na hloubku prožívání této skutečnosti klade důraz i sama básnířka, když na více místech přímo připojuje k úzkosti adjektivum *hondo*, hluboký: „Tan honda angustia nubla mi alma, / turba mi pecho“ (OS s. 95)¹⁵⁴ a „inaplacable angustia, / hondo dolor del alma“ (OS s. 158)¹⁵⁵. Prozrazuje, že se jedná o cosi niterného, co není na povrchu vidět, ale je to nevykořenitelné a skryté v hlubinách duše.

Kromě hloubky je zásadním znakem Rosalíina pojetí úzkosti neurčitost, neuchopitelnost, téměř abstraktnost; Maríia Pilar Lorenzo ji popisuje jako „strach z něčeho neurčitého, nekontrolovatelného a nepředvídatelného“¹⁵⁶.

152 LORENZO, María Pilar. Op.cit., s. 57. [„Perdida la idea de trascendencia, el 'yo' se ve arrojado a una temporalidad de minutos que se repiten con monotonía obsesiva y que marcan un recorrido que no conduce a ninguna parte, lo que produce la sensación de pesadilla de estar caminando sin avanzar, de terrible infinito.“]

153 AZAM, Gilbert. „De Rosalía a Juan Ramón Jiménez o La soledad gustosa“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 227. [„se enraiza en las capas más profundas de la angustia humana.“]

154 [„Tak hluboká úzkost zastírá mou duši, rozdírá mé nitro“]

155 [„nekonečná úzkost, hluboká bolest duše“]

156 LORENZO, María Pilar. Op.cit., s. 59. [„miedo a algo incierto, incontrolable e imprevisible“]

¿Qué pasa ó redor de min?
¿Qué me pasa que eu non sei?
Teño medo dunha cousa
que vive e que non se ve.
(FN s. 279)¹⁵⁷

Slovo strach může být lehce zavádějící, neboť v sobě obsahuje příčiny, odvádí nás od své podstaty k otázkám: strach z čeho? Proč strach? Galicijská autorka však nebásní o konkrétním běžném lidském strachu, její úzkost převyšuje všechny materiální příčiny. Co Rosalía vnitřně vycítila, aniž to definovala detailněji, později prožívají a objasňují existencialisté, například Martin Heidegger také upozorňuje na sporné používání názvů úzkost a strach: „Úzkostí bývá nazýváno to, co je strachem, a jako strach se označuje to, co má charakter úzkosti.“¹⁵⁸ Poté se německý filosof zaměřuje na úzkost a vyjadřuje tutéž povahu, jakou vykreslila básnička v právě citované básni: „Ohrožení zde nemá rys nějaké určité škodlivosti, která by se ohroženého týkala vzhledem k jeho konkrétnímu faktickému 'moci být'. To, z čeho je nám úzko, je zcela neurčité.“¹⁵⁹ Vyobrazuje hroživou beznaděj takového stavu, protože se mu nelze bránit, původce úzkosti „vive e non se ve“. „Proto také úzkost 'nevidí' žádné určité 'zde' a 'tam', odkud se ohrožující přibližuje. Z čeho je nám úzko, je charakteristické tím, že ohrožující není *nikde*. V úzkosti 'nevíme', co je to, z čeho je nám úzko. 'Nikde' však neznamená žádné nic, nýbrž leží v něm krajina vůbec, odemčenost světa pro bytostně prostorové 'bytí ve'. Ono hrozící se tudíž nemůže ani blížít z nějakého určitého směru v mezích blízkosti; je již 'tu' – a přece nikde, je tak blízko, že nás tísni a svírá nám hrdlo – a přece není nikde.“¹⁶⁰

Oba autoři, Španělka i Němec, dospěli navzdory veliké vzdálenosti let i kilometrů ke stejným závěrům: úzkost je základní stav člověka a vyvolává ji právě fakt, že jsme lidmi. „Úzkost je jako rozpoložení určitý způsob 'bytí ve světě'; to, z čeho je nám úzko, je vržené 'bytí ve světě'.“¹⁶¹ Octavio Paz říká o úzkosti, že „spocívá v tom, že nechá spadnout do plnosti bytí kapku nicoty.“¹⁶² Setkání s Nicotou způsobuje závrať, oťrese člověkem a jeho jistotami, do harmonie vnikne nesoulad. Pravda neexistuje, svět nemá smysl; bytí bez opory probouzí úzkost.

157 [„Co se kolem mě děje? / Co se mi děje, že to neznám? / Mám strach z něčeho, / co žije, ale není vidět.“]

158 HEIDEGGER, Martin. *Bytí a čas*. Praha: Oikoymenth, 1996, s. 214.

159 Tamtéž, s. 215.

160 Tamtéž, s. 215.

161 Tamtéž, s. 220.

162 PAZ, Octavio. *Los hijos del limo: Del romanticismo a la vanguardia*. Barcelona: Seix Barral, 1993, s. 73.

[„consiste en dejar caer, en la plenitud de ser, una gota de nada.“]

Bolest se u Rosalíi vyznačuje stejnými rysy: „má metafyzicko-existenciální rozměr, takže se stává způsobem života“¹⁶³, je niterná, nesdělitelná a nevysvětlitelná, protože také nemá konkrétní příčiny, oproti mnohým romantickým autorům, kteří trpěli z nešťastné lásky, ze samoty, smrti či nepochopení¹⁶⁴. Bolest nepřichází do jejího života jako důsledek různých neštěstí, není závislá na vnějších důvodech, zdá se bezpředmětná jako úzkostné obavy, které ji přesto svírají. Oba dva pojmy splývají v jeden, když vyjadřují niternou bolest ze života: „Je to něco, co neseme v sobě, ale co přesahuje hranice našeho osobitého já; je to bolest být člověkem, bolest existence.“¹⁶⁵ Básniřka se neuzavírá s vlastní soukromou bolestí, ale připojuje se ke společné, která spojuje celé lidské pokolení.

Rosalía neunikla samozřejmě ani běžné bolesti; věděla, že je život obtížný, plný nesnází, ran a překážek, které člověk musí na své cestě překonávat. Ve verších tak odráží i zcela konkrétní případy, kdy bolest zapříčiňuje ekonomická bída či starosti o děti, kdy se trápí ze smrti matky a soucítí s trpícím galicijským lidem.

Oba druhy porovnává Marina Mayoral: „Na jedné straně jsou trápení, rány osudu; na straně druhé je bolest. Trápení se opakují, ale mají nahodilý a přechodný charakter; bolest je trvalá, není spjata se žádnou konkrétní událostí [...]. Trápení k nám přicházejí zvenčí; bolest zevnitř. Trápení jsou spojena s osobním životem; bolest přesahuje hranice vlastního já: je to bolest z lidství, bolest ze života.“¹⁶⁶ Druhý typ v Rosalíině poezii převažuje.

Rosalía zpočátku nerozumí množství a tíži utrpení, nechápe pozemskou nespravedlnost, snaží se najít vysvětlení a ptá se: „¿Mais por que a algúns lles toca sufrir tanto / i outros a vida antre contentos pasan?“ (FN s. 434)¹⁶⁷. Poté si však uvědomí, že tato úzkost či bolest ze života je neoddělitelná součást bytí, která se rodí zároveň s člověkem a je tedy nevyléčitelná¹⁶⁸. Básniřka věří, že „existují bytosti předurčené k bolesti a neštěstí, mezi něž se počítá.“¹⁶⁹

163 SÁNCHEZ RODRÍGUEZ, Helena e Ramón. „Victoriano García Martí ou as Rosalianas dores de viver“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 197. [„ten unha dimensión metafísico-existencial, de xeito que chega a converter-se nunha maneira de viver.“]

164 ALBORNOZ, Aurora de. Op.cit., s. 241.

165 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 559. [„Es algo que nosotros llevamos dentro, pero que excede los límites de nuestro yo individual; es dolor de ser hombre, dolor de existir.“]

166 Tamtéž, s. 72. [„De una parte están las penas, es decir los golpes de la desgracia; por otra, el dolor. Las penas se reiteran, pero tienen un carácter accidental, transitorio; el dolor es continuo, no está vinculado a ningún hecho concreto [...]. Las penas son algo que nos llega de fuera; el dolor viene de dentro. Las penas están vinculadas a su biografía individual; el dolor excede los límites de su propio yo: es dolor de ser hombre, dolor de existir.“]

167 [„Ale proč se některých utrpení dotýká tolik / a jiní život v radostech tráví?“]

168 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 78.

169 Tamtéž, s. 558. [„Está convencida de que existen seres predestinados al dolor y la desgracia, entre los cuales ella se siente incluida.“]

Takové lidi nazývá *los tristes* (smutní, nešťastní), a přestože neví proč, považuje za přirozené, že právě jich se dotknou veškeré strasti a že nemají přístup ke štěstí a radosti. Bolest ze života tedy sice postihuje všechny, liší se však mírou zásahu; *los tristes* jsou jí zaplněni až po okraj, nemají šanci svou situaci změnit, je to jako neléčitelná nemoc.

Teño un mal que non tén cura,
un mal que naceu comigo,
i ese mal tan enemigo
levaráme á sepultura.
[...]
O meu mal i o meu sufrir
é o meu propio corazón,
¡quitaimo sin compasión!
(FN s. 366)¹⁷⁰

Celý problém se skrývá v člověku, v jeho srdci; je to určení a směr, který získáme již při narození a na nějž nemáme vliv, osud, který nás řídí. Rosalía vyznává: „eres tú, corazón, triste o dichoso, / ya del dolor y del placer el árbitro“ (OS s. 81)¹⁷¹. Tentýž koncept předurčení a vrozenost bolesti se vyskytuje i u některých existencionalistů či předchůdců existencialismu, jako byl například španělský spisovatel Miguel de Unamuno. Ten ve svém románu *Mlha* (Niebla) píše: „Smutek nás provází od kolébky / i radost kolébkou je nám dána.“ Jinde se táže a sám si odpovídá: „Čím nám bývají události a vrtkavé proměny osudu? Živíme jimi jen smutek nebo radost, jež jsou v nás už od narození. Tentýž případ bereme smutně nebo vesele, podle vrozeného sklonu k tomu nebo onomu.“¹⁷² Původ všeho je v nitru, záleží na vnitřním pohledu a postoji, podle obou autorů se však cesta každého rozhodne již na samém počátku a bez jeho volby. Básnička trýznivě vnímá, že se nedokáže bránit; bolest a úzkost nemají vnější příčiny, a nejdou proto odstranit. Bolest nepřetržitě utlačuje své oběti, nedovolí jim oddech ani útěchu, nelze utéct vlastnímu srdci: „Nin fuxo, non, que anque fuxa / dun lugar a outro lugar, / de min mesma, naide, naide, / naide me libertará.“ (FN s. 423)¹⁷³.

Z toho vzniká neutišitelná tíseň a hluboký neklid. Galicijská autorka usilovně hledá pokoj, touží po spočinutí, které nikdy nepřichází:

Paz, paz deseada:
Pra min, ¿onde está?
Quixais n'hei de tela...

170 [„Mám nemoc neléčitelnou, / která zrodila se se mnou, / a to zlé onemocnění / i smrt moji zapřičiní. / [...] / Ta nemoc a to trápení / znamená mé srdce vlastní, / odstraň jej bez slitování!“]

171 [„jsi to ty, srdce, nešťastné či radostné, / soudce bolesti a potěšení“]

172 UNAMUNO, Miguel de. *Mlha*. Praha: Odeon, 1971, s. 60.

173 [„Ani neprchám, ne, neboť i kdybych uprchla / z jednoho místa na jiné, / ode mě samotné nikdo, nikdo, / nikdo mě neosvobodí.“]

¡N'a tiven xamais!

Sosego, descanso,
¿Onde hei de o atopar?
Nos males que me matan,
na dor que me dan.

¡Paz! ¡paz ti es mentira!
¡Pra min non a hai!
(FN s. 280)¹⁷⁴

Nakonec dochází k závěru, že ona, jedna z *los tristes*, na mír nemá právo, že jí nepřísluší. Podobně to cítí s ostatními věcmi: nepopírá úplně existenci štěstí, radosti a krásy, zároveň však vždy dodává, že nic z toho není pro ni. V jedné básni vypráví o řece, prameni a slunci, které ale „non brillan / para min, non“, o rostlinách, které „nin frorecen / para min, non“, a ptáci „non cantan / para min, non“ (FN s. 310)¹⁷⁵. Opakované 'Pro mě ne' dovršuje beznaděj. Situace vypadá zcela bezvýchodně: básnička se nemá před bolestí kam skrýt, protože je v ní, vždy si ji ponese s sebou.

Mais vé que o meu corazón
é unha rosa de cen follas,
i é cada folla unha pena
que vive apegada noutra.

Quitas unha, quitas duas,
penas me quedan de sobra,
hoxe dez, mañán corenta,
desfolla que te desfolla...

¡O corazón me arrincaras
desque as arrincares todas!
(FN s. 285)¹⁷⁶

Bolest se zde ukazuje jako nevysychající studna, jediná ji neopustila – zmizela láska, radost, mládí i naděje, avšak bolest věrně přetrvává; Rosalía ví, že navždy bude spolehlivě vyplňovat její žití, je to spolu se smrtí jediná jistota. A tak básnička nachází cestu ze zoufalství; přijímá tento krutý rozměr člověka jako součást svého bytí¹⁷⁷, přizpůsobuje se

174 [„Mír, vytoužený mír: / kde se pro mě nachází? / Možná ho nemám mít... / Nemít ho nikdy! // Klid, odpočinek, / kde ho mám nalézt? / V trápeních, která mě ubíjejí, / v bolesti, kterou mi způsobují. // Pokoji! Pokoji, jsi jen lži! / Pro mě žádný není.“]

175 [„netřpytí se / pro mě, ne [...] pro mne nekvetou, ne [...] ne, pro mě nezpívají“]

176 [„Ale věz, že srdce moje / růže stem lístků tvořená, / a každý jedna bolest je / na tu druhou přitulená. // Jednu vytrhneš nebo dvě, / strastí mám dál dostatečně, / deset dnes, zítra čtyřicet, / ať vytrháš jak chceš hodně. // Celé srdce vytrhneš mi, / vyrveš-li bolesti všechny.“]

177 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 79.

a dává souhlas: „conmigo lo llevaba todo: / llevaba mi dolor por compañía.“ (OS s. 168)¹⁷⁸. V důsledku toho získává svobodu, která pochází ze svolení a dobrovolného přijetí.

2.6.2 Bolest z lásky

Bolest se nevyhýbá ani Gustavu Adolfovi Bécquerovi, nabývá však konkrétnějších rysů, protože básník na rozdíl od Rosalíi odhaluje a obviňuje skutečného původce: je jím láska ve své zničené podobě, láska pošlapaná, zrazená a vytrácející se. Nešťastný vztah nevyhnutelně způsobuje rány na obou stranách; po rozbití vztahu muž vyzývá ženu: „¡Llora; nadie nos mira! / Ya ves: yo soy hombre... ¡y también lloro!“ (XLIV; OC s. 432)¹⁷⁹. Vidíme, že prožívá bolest s lítostí, mísí ji s nostalgií; zármutek postihl oba dva, není zde viník. V jiných případech utrápené srdce skrývá i hněv a výčitky, Bécquer osočuje ženu z bezcenné zrady: „Me ha herido recatándose en las sombras, / sellando con un beso su traición. / Los brazos me echó al cuello, y por la espalda / partióme a sangre fría el corazón.“ (XLVI; OC s. 433)¹⁸⁰.

Přes tyto konkrétní příčiny je však i v jeho verších vidět užší souvislost mezi životem a bolestí: „Prostor člověku vlastní není místo, na němž se přebývá: je to cesta, na které se trpí.“¹⁸¹ Básník se brání utrpení, ale protože k němu neodmyslitelně patří a nikdy mu nemůže uniknout, snaží se na něm nalézt i pozitivní stránku: „¡Amargo es el dolor; pero siquiera / padecer es vivir!“ (LVI; OC s. 439)¹⁸². Bolest se mu tak stává znamením života podobně jako Rosalíe.

Jesús Alonso Montero se zaměřuje na rozdíl mezi Bécquerem a Rosalíou de Castro, když říká, že co se týče bolesti, „Bécquer je jednostranný, protože pro něj láska k ženě znamenala všechno. Rosalía naopak čelí celému životu, se všemi rozměry a skutečnostmi, a dochází k tomu, že sám člověk je bolest, opuštěnost a tragédie. Jde více do hloubky a k podstatě než Bécquer a zároveň má rozmanitější příčiny. Bécquer slyšel pouze hlas svého srdce a *Sloky* jsou kronikou jednoho nitra, jeho nitra. Rosalía [...] uměla být básnířkou také solidární.“¹⁸³

178 [„nesla jsem si s sebou všechno: / nesla jsem svou bolest jako společnici.“]

179 [„Plač! Nikdo nevidí tě. / Já jsem muž – a jsem také usazený!“ (Sl s. 65)]

180 [„Ve stínech skryta, těžce ranila mě, / polibkem pak svou zradu stvrdila. / Objala mě, a úskočně mi přitom / zezadu chladně srdce probodla.“ (Sl s. 67)]

181 GIL, Ildelfonso-Manuel. „Los espacios misteriosos de Gustavo Adolfo Bécquer“. In *Estudios sobre Gustavo Adolfo Bécquer*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1972, s. 125. [„El espacio propio del hombre no es un lugar en que se está: es un camino en que se sufre.“]

182 [„Hořká je bolest; trpíš-li však, je to, / že žiješ, znamená!“ (Sl s. 79)]

183 MAYORAL, Marina, Jesús Alonso MONTERO. „Símbolo y realidad en Rosalía“. In RICO, Francisco (coord.). *Historia y crítica de la literatura española*. Vol. 5: *Romanticismo y Realismo* (coord. por Iris M. ZAVALA), Tomo 1, Barcelona: Ed. Crítica, 1982, s. 330. [„Bécquer es unilateral, pues para él el amor a la mujer lo es todo. Por su parte, Rosalía se enfrenta con la vida toda, con todas sus dimensiones y realidades, y concluye que el mismo hombre es dolor, desamparo o tragedia. Más honda que Bécquer, más esencial, es, a la vez, más rica en motivaciones. Bécquer sólo oyó la voz de su corazón y las Rimas son la crónica de una

Srovnává tak aspekt bolesti u obou autorů a uceleně shrnuje jejich odlišnost jednak v různorodosti důvodů, které u nich bolest vyvolávají, jednak v překročení vlastních hranic: zatímco sevillský básník zůstává pouze ve své duši, Rosalía do bolesti zahrnuje celý lidský rod.

2.7 Snění

2.7.1 Spolehlivá cesta za hranice možného?

Podle Rosalíi de Castro existuje jeden způsob, jak se vypořádat s bolestí a úzkostí, jak se vyléčit z nešťastné lásky, jak překonat osamělost, jak pochopit absurditu existence, jak se vyrovnat s pomíjivostí: snění. Tento prostředek pomáhá unést tíži světa, a proto tvoří nedílnou součást života mnohých básníků. Snění je příležitost povznést se nad realitu, mnohdy trpkou a nepochopitelnou; je to cesta pod povrch věcí, která otevírá nové obzory i za hranicemi možného: „el loco pensamiento sueña y cree / que el hombre es, cual los dioses, inmortal“ (OS s. 79)¹⁸⁴. Ve snech se probouzí jiná skutečnost; dokážou neuskutečnitelné. Básnička úmyslně přehlíží klamnou povahu snů, nedbá na to, že jsou to jen iluze, přeludy. Objektivní pravda ztrácí význam a stává se čímsi subjektivním, s čím lze volně nakládat.

No importa que los sueños sean mentira,
ya que al cabo es verdad
que es venturoso el que soñando muere,
infeliz el que vive sin soñar.
(OS s. 79)¹⁸⁵

Rosalía sice vnímá sny jako záchranu, ale v některých básních se ozývá zvláštní tón hořkosti, jako by snění bylo cosi zahanbujícího: „yo prosigo soñando, pobre, incurable sonámbula“ (OS s. 137)¹⁸⁶. V mlhavých náznacích narážíme na to, že jí kdosi snění vyčítá, že si připadá kvůli němu pronásledovaná (Kým? Konkrétními lidmi? Sama sebou? Svými myšlenkami?), cítí nutnost se bránit. O básniřce si i květiny, prameny, ptáci a hvězdy „murmuran y exclaman: –Ahí va la loca, soñando / con la eterna primavera de la vida.“ Ona se k nim obrací a říká: „Astros y fuentes y flores, no murmuréis de mis sueños; / sin ellos,

intimidad, de su intimidad. Rosalía [...] supo ser también un poeta solidario.“]

184 [„šílená myšlenka sní a věří, / že člověk je jako bohové nesmrtelný“]

185 [„Nevadí, že sny jsou klam, / protože nakonec je pravda, / že šťastný je ten, kdo se sny zemře, / nešťastný kdo žije beze snů.“]

186 [„já dál sním, ubohá, nevyčísitelně náměsíčná“]

¿cómo admiraros, ni cómo vivir sin ellos?“ (OS s. 137)¹⁸⁷. Obhajuje se a zdůrazňuje tím důležitost a nepostradatelnost snů.

Někdy však ani ty neoklamou bolavou duší a nejsou schopny pomoci. Jak jsme již zmiňovali, básnička hledala klid, vyrovnanost, ale snění v tomto případě nesplnilo účel a vytoužený pokoj nepřichází.

Busca y anhela el sosiego...,
mas... ¿quién le sosegará?
Con lo que sueña despierto,
dormido vuelve a soñar;
[...]
siempre a soñar condenado,
nunca puede sosegar.
(OS s. 118)¹⁸⁸

Rosalía ve verších zachytila také bolestný noční čas, kdy vyplouvají na povrch potlačované niterné smutky: „Ayer en sueños te vi... / Que triste cosa es soñar, / Y que triste es despertar / de un triste sueño... ¡ay de mí!“¹⁸⁹ I snění tak ve své roli někdy selhává a neuspokojí hladovou prázdnotu srdce.

Ani od Gustava Adolfa Bécquera nelze snění oddělit, dokonce se dočítáme o jeho „snivém roztržitém charakteru“¹⁹⁰. Přisuzuje mu jednoznačně pozitivní význam; snění představuje útěchu, únik od nenaplněné touhy po pravdě¹⁹¹, útočiště pro zbořené naděje. Podle Octavia Paze také vysvobozuje život z jeho „monotónní hrůznosti“¹⁹².

Bécquer často zmiňuje i sny v pravém slova smyslu, sny ve spánku, které však nepřinášejí úlevu, nýbrž bývají zdrojem trýzně.

„No sé lo que he soñado
en la noche pasada.
Triste, muy triste debió ser el sueño,
pues despierto la angustia me duraba.
[...]

187 [„šeptají a volají: –Tady jde, bláznivá, a sní / o věčném jaru života. [...] Hvězdy a prameny a květiny, nepomlouvejte mé sny; / jak bych vás bez nich obdivovala? Jak bych bez nich žila?“]

188 [„Pátrá po míru a dychtí..., / ale kdo jej upokojí? / k tomu, co si vysnil ve dne, / ve spánku se vrací v snění / [...] / navždy ke snům odsouzený, / nikdy v klidu nespočine.“]

189 CASTRO, Rosalía de. *A mi madre*, s. 476. [„Včera jsem tě ve snech viděla... / Jak smutné je snít, / a jak smutné je se probouzet / ze smutného snu... Běda mi!“]

190 BARBÁCHANO, Carlos J. *Op.cit.*, s. 54. [„su carácter soñador y distraído“]

191 ZARDOYA, Concha. *Op.cit.*, s. 84.

192 PAZ, Octavio. *Op.cit.*, s. 94.

Triste cosa es el sueño
que llanto nos arranca.
(LXVIII; OC s. 445)¹⁹³

Básník popisuje pocit probuzení po těžké noci, a přestože se už z mysli vytratily konkrétní obrazy, dál ho svírá nepopsatelná úzkost.

2.8 Smrt

2.8.1 „Kde trápení navěky usíná“

Smrt není pro Rosalíu de Castro nepřátelskou hrozbou, rozhodně v ní neprobouzí strach, je spíš blízkým a vítaným cílem, ke kterému by člověk měl směřovat. Tato neochvějně pevná skutečnost stojí proti nestálé pomíjivosti lásky či radosti a nikdy nezradí: „;Morir! Esto es lo cierto, / y todo lo demás mentira y humo...“ (OS s. 169)¹⁹⁴. Život znamená pro básničku jen nesnesitelný sled ran a bolestí:

A un batido, outro batido,
a unha dor, outro delor,
tras dun olvido, outro olvido,
tras dun amor; outro amor.
I ó fin de fatiga tanta
e de tan diversa sorte,
a vellés que nos espanta,
ou o repousar da morte.
(FN s. 284)¹⁹⁵

Předposlední verš prozrazuje, že ji děsila představa stáří, protože v tom věku se všechna trápení ještě násobí. Také ji lekala délka života, kterou by měla ještě prožít, a proto jednoznačně dávala přednost dřívější smrti.

Morte negra, morte negra,
cura de dores e engaños:
¿por que non máta-las mozas
antes que as maten os anos?
(FN s. 365)¹⁹⁶

Na jiném místě pozoruje tvrdé neměnné kameny a sděluje, že by nejraději ztratila cit, aby nemusela tolik trpět. To však není možné, bolest také nedokáže přehlušit, snění selhává; Rosalía nachází opravdu jediný účinný způsob, jak se osvobodit z neúnosného koloběhu:

193 [„Nevím, co se mi zdálo, / ta noc však byla hrozná. / Musel to být přesmutný sen, že úzkost / přetrvávala, ač jsem se již probral. [...] // Je smutné, když nás ze sna / probudí slza hořká.“ (Sl s. 93)]

194 [„Zemřít! To je jistota, / a vše ostatní lež a dým...“]

195 [„Po ráně nová rána přichází, / další bolest za bolestí, / po zapomnění je zapomnění, / po lásce nové vzplanutí. / Na konci dřiny všeliké / složené z mnoha starostí / nastává stáří děsivé / či odpočinek ve smrti.“]

196 [„Černá smrti, černá smrti, / léčíš bolesti a smutky: / pročpak nezabíjíš mladé, / než je zničí kruté roky?“]

smrt. 'Nebýt' pro ni znamenalo totéž co necítit; to je netrpět¹⁹⁷. „;Qué dichoso es el muerto, o qué dichosa!“ (OS s. 161)¹⁹⁸, volá básniřka a závidí zemřelým, že mají všechno utrpení už za sebou, že našli klid. Naráží však na problém, že smrt sama nepřichází včas a odkládá svůj zásah, když je nejvíce potřeba.

Sempre pola morte esperas,
mais a morte nunca vén;
;coitado!, ¿pensas que as penas
poden matar dunha vez?
Nunca, que son coma o hético,
tras de roer e roer,
só deixan un corpo cando
xa non tén que comer nel.
[...]
soio é remedio a morte
para curar da vida.
(FN s. 426)¹⁹⁹

Tak se pomalu vynořuje typicky romantická myšlenka na sebevraždu²⁰⁰, o které jsme se zmínili již v kapitole o přírodě. Motiv touhy po uspíšení smrti, která otálí s vysvobozujícím příchodem, se v Rosalíině díle vyskytuje velmi často²⁰¹. Autorka ví, že je to problematické téma, protože sebevražda je považována za nepřijatelnou, ale nechápe proč. Považuje za nesmyslné zbytečně prodlužovat pozemské soužení, a tak se ptá ve snaze najít odpověď:

¿Por que, Dios piadoso,
por que chaman crime
ir en busca da morte que tarda,
cando a un esta vida
lle cansa e lle afrixe?
(FN s. 315)²⁰²

Již jsme také uvedli, že ji k přechodu z života do smrti lákalo moře, což je v celé její poezii hojně opakovaný obraz. Skutečně jím byla vášnivě zaujata, dokonce popisuje vztah mezi sebou a mořem jako téměř milenecký.

Co seu xordo e costante mormorio
atraime o oleaxen dese mar bravío,
cal atraí das serenas o cantar.

197 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 313.

198 [„Jak šťastný je zemřelý, nebo jak šťastná!“]

199 [„Pouze na smrt čekáš stále, / ale ta nechce přijít; / nešťastníku, myslíš, že tě / strasti mohou dovést k smrti? / Nikdy, jsou jak souchotiny, / zevnitř tebe ohlodají, / a pak tělo zanechají, / až když stravu už nemají. [...] Jenom smrt je lék jediný, / schopný život uzdravit.“]

200 DÍAZ-PLAJA, Guillermo. *Op.cit.*, s. 148.

201 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 313.

202 [„Proč, milosrdný Bože, / proč nazývají zločinem / jít naproti smrti, která se pozdívá, / když člověka tento život / unavuje už a trápí?“]

—Neste meu leito misterioso e frío,
dime, ven brandamente a descansar.
El namorado está de min [...],
i eu namorada del.
Pois saldremos co empeño,
que, se el me chama sin parar, eu teño
unhas ansias mortais de apousar nel.
(FN s. 285)²⁰³

Ať už byly příčiny jakékoli, cestu sebevraždy Rosalía nakonec nezvolila, nicméně této myšlenky se nikdy nedokázala zcela zbavit.

Zaujetí smrtí se projevuje u autorky také v mnoha zmínkách o prostředí hřbitovů a hrobů; ponurá atmosféra, tak typická pro romantismus, se vyskytuje i zde, například: „en su sepulcro el muerto“ (OS s. 74); „¿Qué andáis buscando en torno de las tumbas...?“ (OS s. 76); „el que descansa en el sepulcro“ (tamtéž); „en tumba común, perdidos quedan“ (OS s. 165)²⁰⁴. Nejednou to bývá i jediný verš v básni zabarvené jinak, přesto se však takové verše objevují v celém průběhu básnických sbírek a poukazují na Rosalíinu obsesi.

Ke vzývání smrti jako vysvoboditelky kontrastují básně, v nichž smrt neukazuje svou pozitivní tvář, nýbrž nemilosrdnou a bezcitnou. V těchto případech se nedotýká přímo Rosalíi samotné, ale jejích blízkých, čímž právě ta, kterou předtím oslavovala jako jediný lék na život, spisovatelce působí nevýslovná muka. Básnířka se snaží utopit žal v psaní a promítá do veršů zejména dvě tragické události. První je skon její matky roku 1862²⁰⁵, s nímž se dlouho nemůže vyrovnat. Slova zobrazují hloubku beznaděje a zoufalství; převládá naprostý smutek.

¡Ay, qué profunda tristeza!
¡Ay, qué terrible dolor!...
¡Ella ha muerto y yo estoy viva!
¡Ella ha muerto y vivo yo!²⁰⁶

Rosalía ztrácí jedinou pevnou oporu, útěchu; popisuje, jak si náhle připadá jako ptáček bez hnízda, protože pro její srdce byla bezpečným hnízdem matka. Opakuje motiv

203 [„Svým slabým a vytrvalým šuměním / vábil mě příboj divokého moře, / jako vábí zpěv sirén. / —V mém tajném chladném lůžku, / říkalo mi, pojď měkce spočinout. / Je do mě zamilované / a já zamilovaná do něj. / Tak vyjdeme vstříc našim přáním, / vždyť když mě volá bez ustání, / nesmírně toužím se do něj vnořit.“]

204 [„mrtvý ve svém hrobě“]; [„Co hledáte kolem hrobek...?“]; [„kdo odpočívá v hrobě“]; [„ve společné hrobce, zůstávají ztraceni“]

205 OS s. 12; předmluva Mariny Mayoral.

206 CASTRO, Rosalía de. *A mi madre*, s. 468. [„Ach, tak hluboký smutek! / Ach, jak strašlivá bolest!... / Ona zemřela a já jsem živá! / Ona zemřela a já žiji dál!“]

nespravedlnosti: proč zemřela její matka a ona ne? Nedokáže unést zármutek a vyjadřuje přání zemřít také.

Mas cuando muere una madre,
único amor que hay aquí;
¡ay!, cuando una madre muere,
debiera un hijo morir.²⁰⁷

Dítě si samo nedokáže poradit, ať je jakkoli velké; básnička se ocitá v prázdnotě, se kterou se neumí vypořádat.

O čtrnáct let později přišla další rána v podobě nešťastného úmrtí jejího syna Adriana Honorata, který zemřel následkem pádu, když mu bylo sotva 20 měsíců²⁰⁸. Hrůznost takového zážitku ještě prohlubuje autorčino zoufalství.

Mientras silenciosa
lloraba yo y gemía,
mi niño, tierna rosa,
durmiendo se moría.
Al huir de este mundo, ¡qué sosiego en su frente!
Al verle yo alejarse, ¡qué borrasca en la mía!
(OS s. 75)²⁰⁹

Přece se však setkáváme i s jiskřičkou naděje; matka se nechce smířit se smrtí svého dítěte a nevěří, že je to naprostý konec. Uprostřed obrovského utrpení a zármutku vyznává naději, že se jednou setkají, a verše získají úplně nový nádech.

Tú te fuiste por siempre; mas mi alma
te espera aún con amoroso afán,
y vendrás o iré yo, bien de mi vida,
allí donde nos hemos de encontrar.
(OS s. 76)²¹⁰

Stejnou naději vyjadřuje i po smrti matky; doufá, že se shledají na místě, kde už nebude bolest ani samota a zapomnění, ale kde konečně nastane radost a pokoj. V rozboru nejčastějších témat jsme viděli, že spisovatelka dává najevo neustálý vnitřní boj mezi nevírou a vírou, skepsí a nadějí. Má potíže uvěřit (v dobro, štěstí, lásku...), neodmítá to však úplně, ona usilovně hledá a i v tlusté zdi bolesti, skepse a zklamání si ponechává úzkou škvíru:

207 Tamtéž, s. 469. [„Když však zemře matka, / jediná láska na světě, / ach, když matka zemře, / mělo by zemřít i dítě.“]

208 OS s. 16; předmluva Mariny Mayoral.

209 [„Zatímco tiše / plakala jsem a vzdychala, / mé dítě, něžná růže, / zemřelo ve spaní. / Když opouštěl tento svět, jaký klid měl ve tváři! / Když viděla ho odcházet, já prožívala bouři!“]

210 [„Odešel jsi navždy; ale má duše / na tebe ještě čeká s láskyplnou touhou, / a přijdeš, nebo půjdu já, můj poklade, / tam, kde se jednou máme setkat.“]

„naděje v jiný život je iluze, sen; ale chce otevřít dveře do této iluze, i kdyby to bylo jen otázkou: Kdo ví?“²¹¹

2.8.2 Osvobození, nebo děsivá samota?

Gustavo Adolfo Bécquer se se smrtí jako s přirozenou součástí života setkává už od dětství, proto její existenci přijímá vyrovnaně. Stejně jako Rosalía „ví, že vlastní velmi málo opravdových věcí: jen velikou jistotu smrti.“²¹² Někdy je však životní boj tak krutý, že ji, podobně jako galicijská autorka, považuje za vysvobození a odpočinek: „Cansado del combate / en que luchando vivo, / alguna vez me acuerdo con envidia / de aquel rincón oscuro y escondido. / [...] / «¡Oh, qué amor tan callado, el de la muerte! / ¡Qué sueño el del sepulcro tan tranquilo!»“ (LXXVI; OC s. 456)²¹³. Staví proti sobě bouřlivě bolestné pozemské vztahy a pokojný život zemřelých; bez pláče, bez bouří: „¡Qué felices son los muertos!“ (OC s. 492)²¹⁴. Někdy prudce zatouží spočinout už v pokoji a ukončit veškeré pachtění: „¡Cuándo podré dormir con ese sueño / en el que acaba el soñar!“ (XLVIII; OC s. 434)²¹⁵; a na jiném místě sděluje, že „en el alma avivaron / la sed de lo infinito, / el ansia de esa vida de la muerte“ (LXXVI; OC s. 455)²¹⁶. Vidíme tedy, že ji vítá, ale nevyhledává ji předčasně, nechce ji uspíšit, alespoň ne v takové míře jako Rosalía.

Na druhou stranu se u Bécquera setkáváme i s protikladným postojem: „Smrt je vnímána jako forma samoty, opuštěnosti, zapomnění.“²¹⁷ Cítí její chlad a prázdnotu: „Tan medroso y triste, / tan oscuro y yerto / todo se encontraba..., / que pensé un momento: ¡Dios mío, qué solos / se quedan los muertos!“ (LXXIII; OC s. 451)²¹⁸. Co bylo úlevou ze světského zajetí, mění se ve zdroj obav. Básník se smrti bojí; má strach z toho, že se ztratí v nicotě, strach z nejistoty, kterou smrt skýtá. Úzkostně se ptá: „Cuando la trémula mano / tienda, próximo a expirar, / buscando una mano amiga, / ¿quién la estrechará?// Cuando la muerte vidrié / de mis

211 LAPESA, Rafael. *Poetas y prosistas de ayer y de hoy: veinte estudios de historia y crítica literarias*. Madrid: Gredos, 1977, s. 231. [„la esperanza en la otra vida es ilusión, es sueño; pero quiere abrir una puerta de esa ilusión, siquiera sea con un: ¿Quién sabe?“]

212 BARBÁCHANO, Carlos J. Op.cit., s. 110. [„sabe que posee muy pocas cosas verdaderas: solo la gran certeza de la muerte.“]

213 [„Znavený věčným bojem, / ve kterém žít zde je mi, / někdy tak závistivě vzpomenu si / na ten kout v šeru chrámu zastrčený. / [...] / Jak je tichá láska smrti! / Jak klidně člověk spí, když hrob jej sřeží!“ (Sl s. 109-110)]

214 [„Ach, jak šťastni jsou ti mrtví!“ (Sl s. 118)]

215 [„Kdy budu moci spát už oním spánkem, / jímž skončí všechny sny?“ (Sl s. 69)]

216 [„vzbudila v srdci žízeň / po světech nekonečných, / touhu už brzy žít posmrtný život“ (Sl s. 109)]

217 CASALDUERO, Joaquín. „Nota sobre Gustavo Adolfo Bécquer“. In *Estudios de literatura española*. Madrid: Gredos, 1967, s. 169. [„La muerte la siente como una forma de la soledad, del abandono, del olvido.“]

218 [„Že tak strašně smutné / prostory to byly, / ztemnělé a ztuhlé, / prolétlo mi myslí: / Bože, jak jsou sami / všichni nebožtíci!“ (Sl s. 103)]

ojos el cristal, / mis párpados aún abiertos, / ¿quién los cerrará?“ (LXI; OC s. 441)²¹⁹. Bécquer se děsí opuštěnosti; ví, že ve smrti bude vždycky sám.

219 [„Až pak roztřesenou ruku / na konci svých lidských sil / po přátelské ruce vztáhnu, / kdo ji pohladí? // Až smrt jako zručný sklenář / navždy oči zasklí mi, / kdo má rozevřená víčka, / kdo je zatlačí?“ (Sl s. 85)]

3. Nesdílená témata

K bohaté rozmanitosti Rosalíiných i Bécquerových básní přispívají také témata, která nesdílejí, a poezie tak získává odlišný ráz. V některých případech se jejich cesty úplně rozcházejí, v jiných se však nedá jednoznačně říct, že by byly výlučnou záležitostí pouze jednoho z nich. Pak pomíjíme lehké náznaky a pojednáváme o nich u básníka, kde převládají, nebo kde jsou důležité a zásadní pro tvorbu daného autora.

3.1 Rosalía de Castro

3.1.1 Neurčitá touha

Toto téma je sice zařazeno do nesdílených, protože pro Rosalíu je velice důležité a opakovaně ho zpracovává ve své poezii, ale není nijak nové a výjimečné. Zvláště romantičtí autoři prožívali totéž, proto ho samozřejmě nalezneme také u Bécquera; i v jeho poetické tvorbě se projevuje nejistota životního cíle a usilovné hledání: „ansia perpetua de algo mejor, / eso soy yo.“ (XV; OC s. 416)²²⁰, i když v menší míře než u galicijské básnířky.

Věnujme se Rosalíinu pohledu. Na mnoha místech líčí zdánlivě bezúčelnou dychtivost; postrádá cosi, co není schopna popsat a určit.

En los ecos del órgano o en el rumor de viento,
en el fulgor de un astro o en la gota de lluvia,
te adivinaba en todo y en todo te buscaba,
sin encontrarte nunca.

[...]

Pero sabe que existes y no eres vano sueño,
hermosura sin nombre, pero perfecta y única;
por eso vive triste, porque te busca siempre,
sin encontrarte nunca.

(OS s. 130)²²¹

Co tak usilovně hledá? Štěstí? Krásu? Lásku? Naději? Boha? Po čem touží? Všimněme si výrazu, který autorka v tomto případě použila: (*hermosura*) *sin nombre*, bezejmenná; jedná se tedy o neznámou skutečnost, o „nedefinovatelnou touhu, bez jasného cíle“²²². Ani sama básnířka nedokáže odhalit, co ji naplňuje tou netrpělivou žádostivostí.

220 [„po čemsi lepším touha odvěká / – to vše jsem já.“ (Sl s. 30)]

221 [„V ozvěnách varhan, v šumění větru, / ve hvězdném třípytu či v kapce deště, / ve všem tě tušila, ve všem tě hledala, / nikdy však nemohla nalézt. / [...] / Ale ví, že existuješ, že nejsi prázdný sen, / bezejmenná krásu, dokonalá a jedinečná; / proto žije smutná, protože tě stále hledá, / nikdy však nemůže nalézt.“]

222 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 211. [„un anhelo indefinible, sin objeto determinado“]

Yo no sé lo que busco eternamente
en la tierra, en el aire y en el cielo;
yo no sé lo que busco, pero es algo
que perdí no sé cuándo y que no encuentro.
(OS s. 130)²²³

Zdá se, že nic neuspokojí její hledající duši. Rosalía nerozumí sama sobě, neví, co hledá a po čem tak zoufale prahne, ale je si jistá, že to nic nemůže nahradit²²⁴. Opět se vynořuje motiv žízňě: „La sed del beodo es insaciable, y la del alma lo es aún más.“ (OS s. 117)²²⁵. Autorka zmiňuje neuhastitelnost; právě pro mlhavost a neurčitost cíle je touha neukojitelná²²⁶. Tato žízeň ji ničí: „unha sede / dun non sei qué que me mata“ (FN s. 283)²²⁷, není to příjemné těšení se. Těkání bez oddechu a směřování k něčemu lepšímu, neuchopitelnému, vede k nespokojenosti a neklidu. Projevuje se také znepokojení a trvalý smutek, který nemizí, a všechny projevy neurčité touhy v ní vzbuzují tíseň a úzkost.

Básniřka si uvědomuje, že tato neutišitelná bolest sama neustane, že je odsouzena k žízňění až do smrti: „Siempre el ansia incesante y el mismo anhelo siempre; / que no ha de tener término sino cuando, cerrados, / ya duerman nuestros ojos el sueño de la muerte.“ (OS s. 111)²²⁸. Nevzdává se však, protože s neochvějnou jistotou nepřestává věřit v existenci tohoto *něčeho* a opakuje si stále dokola: „sé que existes / y no eres vano sueño!“²²⁹. Proto neztrácí naději a dál hledá, dál doufá, dál čeká.

V galicijsko-portugalském prostředí se používá pojem *saudade*²²⁹, pro který čeština nemá vhodný překlad a jehož přesnou jednoznačnou definici se dosud nepodařilo vytvořit, protože názory se různí. *Saudade* vyjadřuje hluboký pocit smutku bez příčiny, stesku po čemsi ztraceném, nostalgii, osamělosti, melancholii a také neustálé touhy po něčem neurčitém, vzdáleném a nedefinovatelném, co člověk postrádá, přestože neví, co to je. *Saudade* výstižně charakterizuje Rosalíinu poezii a její vidění světa.

3.1.2 Radost a veselí

K Rosalíe de Castro neodmyslitelně patří smutek, úzkost, hluboká bolest a celkově chmurné vidění světa, a proto se zdá překvapivé, když narazíme i na veselé básně. Radostné

223 [„Nevím, co věčně hledám / na zemi, ve vzduchu a na nebi; / nevím, co hledám, je to však něco, / co jsem kdysi ztratila a co nenacházím.“]

224 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 215.

225 [„Žízeň opilého je neukojitelná, žízeň duše ještě víc.“]

226 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 212.

227 [„Žízeň / po čemsi mě ničí“]

228 [„Vždy neustálá touha, stejná dychtivost stále; / která skončí, teprve až zavřeně / naše oči spát budou spánkem smrti.“]

229 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 198.

motivy u Rosalíi závisí na časovém hledisku snad nejvíce ze všech témat; její vnímání se totiž v průběhu let zásadně změnilo a každá básnická sbírka tak odráží jiné cítění.

Sama autorka vyznává, že *Galicijské písně* mají být „plné slunce, harmonie a přirozenosti, spojené s hlubokou něhou“²³⁰. První z trojice Rosalíiných hlavních sbírek byla vydána roku 1863 a básnička se v ní v souladu s dobovými romantickými tendencemi obrací k lidovým kořenům a tradicím, což se projevuje jak náměty, tak formou. Rosalía píše verše prostým tónem, velmi melodicky a rytmicky, jako lidové říkanky a zpěvy, a tak se zvolený způsob podílí na vytvoření celkově prozářené nálady. Galicijská autorka vypráví o slavnostech své vlasti, které jsou mnohdy spjaté s náboženskými svátky, doprovázené procesími a poutěmi, či s rolnickým cyklem roku (například žně): „¡Nas festas, canto contento! / ¡Canta risa nas fiadas!“ (CG s. 523)²³¹. Jednoduše a bez příkras zachycuje veselou atmosféru:

...mentras tanto que algún cego
ó son de alegre pandeira,
toca un carto de guitarra
para que bailen as nenas.
(CG s. 517)²³²

Lidové oslavy probíhaly v radostné pospolitosti, s hudbou, zpěvem a tancem. Všechny tyto prvky Rosalía vnáší do své poezie, znázorňuje zejména zvukovou stránku. Popisuje i slavnostní ráz, kdy „os foguetes estalan / nos aires, e voces frescas / polo espazo cas gaitiñas / e cos tambores se mescran“ (CG s. 517)²³³.

Básnička opakovaně užívá adjektiva veselý, šťastný, spokojený, a tak prozrazuje svůj tehdejší optimistický pohled na svět, který se většinou jeví jako místo „milé, něžné, plné nadějí, zábavné“²³⁴. Líčí i obvyklé situace, běžné lidské typy, každodenní drobnosti, které však nejsou zdrojem trápení, nýbrž veselí a pobavení. Někdy vnímá prostou tichou radost bez hlučných oslav, třeba jen z krásy přírody: „¡Canta, paxariño alegre, / canta!“ (CG s. 629)²³⁵; „a luz do día / viste a terra de alegría“ (CG s. 630)²³⁶, a právě to jsou verše, kde se nejvíce projeví něha, o které Rosalía mluvila v prologu.

230 CG s. 487, prolog autorky. [„cheias de sol, de armonía e daquela naturalidade que, unida a unha fonda ternura“]

231 [„Na slavnostech, tolik štěstí! / Kolik smíchu po sklizni!“]

232 [„zatímco jeden slepý / za zvuku veselého bubínku / hraje k tomu na kytaru, / aby dívky mohly tančit.“]

233 [„ohňostroje ve vzduchu / vybuchují, a jasné hlasy / v prostoru se zvukem dud / a bubínků se mísí“]

234 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 279. [„amable, tierno, esperanzador y divertido.“]

235 [„Zpívej, veselý ptáčku, / zpívej!“]

236 [„světlo dne / zemi v radost oblékne“]

Oproti čiré radosti, která dýchá z veršů *Galicijských písní*, v *Nových listech* z roku 1880 se objevuje spíše humor²³⁷. Celkové zabarvení se kalí temnějšími tóny, přesto si autorka uchovává nadhled a dívá se na svět s jemnou ironií, která nebývá jízlivým posměchem, ale spíše šibalským popíchnutím. Marina Mayoral ukazuje na ambivalentní povahu Rosalíina humoru: „Je jisté, že humor je u ní často jen formální zakrytí bolesti, způsob mluvení o bolavých věcech tak, že se zakryjí závojem úsměvu, ale v mnohých případech vidíme jasně, že se Rosalía baví tím, co vypráví.“²³⁸ Někdy je tedy básnířčino žertování jen maskou, jindy skutečně vyjadřuje upřímné pobavení. A občas to není snadné jednoznačně odlišit; zdá se, že obojí splétá dohromady. Taková situace nastává, když líčí nevýhody a výhody manželství: „Matrimonio, un dogal es; / eres tentazón do inferno; / mais casarei... pois no inverno / ;non ter quen lle a un quente os pés...! (FN s. 364-365)²³⁹.

Poetickou cestu uzavírá autorka sbírkou *Na březích Saru*, kterou vydala rok před svou smrtí, tedy roku 1884. I tam občas zaplápolají drobnoucké jiskřičky světla; nenápadné zmínky o něčem, co Rosalíu dělá šťastnou, co má ráda (příroda, děti, poezie), jinak ale zcela převládá temná a truchlivá atmosféra. A dokonce už i v radostných *Galicijských písních* se tu a tam vynoří báseň, která vykresluje zvláštní vystřízlivění a rozčarování:

Risas, cantos, armonía,
 brandas músicas, contento,
 festas, dansas, alegría,
 [...]
 todo é quimera
 neste mundo de dolores.
 (CG s. 624)²⁴⁰

Poslední dva verše shrnují Rosalíin postoj ke světu, tak dobře vystižený v její poezii.

3.1.3 Sociální aspekt

Sociální rozměr Rosalíu de Castro od Bécquerovy poezie zcela zásadně odlišuje a také přesahuje běžný rámec romantismu. Osobitá nota pramení z Rosalíina hlubokého láskyplného vztahu ke Galicii, a to jak k zemi (místům, krajině), tak k národu. Lidé jsou s vlastní pevně propojeni, uchovávají si s ní nezničitelné pouto: „¡Ai! o que en ti naceu, Galicia hermosa, /

237 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 280.

238 Tamtéž, s. 276. [„Es cierto que su humor es con frecuencia la cobertura formal del dolor, una forma de hablar de cosas que duelen, echándoles encima el velo de la sonrisa, pero en muchas ocasiones vemos claramente cómo Rosalía se divierte con lo que está contando.“]

239 [„Manželství oprátka je; / pokušení pekelné; / vemte si však někoho... at' / v zimě nohy zahřeje!“]

240 [„Úsměvy, zpěv, vyrovnanost, / lehká hudba, spokojenost, / veselice, tance, radost / [...] / vše je jen chiméra / ve světě bolestí.“]

quere morrer en ti.“ (FN s. 411)²⁴¹, a proto co zasáhne jednoho člověka, zasáhne celou zemi. Básniřka vyjadřuje nešťastné spojení Galicie a utrpení, když v předmluvě k *Novým listům* vzdychá: „sófrese tanto nesta querida terra gallega!“²⁴². Tento typ básni tedy představuje především „pobouřenou bolestnou obžalobu útlaku, v němž trpí galicijští venkované. Rosalía přebírá bolest lidu s upřímností, smyslem pro spravedlnost a něhou.“²⁴³ Galicijská autorka se neuzavírá jen se svými problémy, ale zajímá se o ostatní a sdílí jejich strasti. Sepětí s rodnou zemí jí nedovolí zavřít oči před těžkou realitou, naopak se dotýká ran a pojmenovává je. Její sociální poezie je niterná výpověď o společné bolesti, přesto však zůstává velice osobní, zabarvená živým citem. A právě díky neutuchající lásce ke svému lidu i zemi se nenechá beznadějnou situací úplně zdrtit, přestože ji odhaluje a popisuje, ale i v hlubokém zoufalství se u ní stále skrývá „víra, že mu [galicijskému lidu] jednoho dne vzejde život šťastnější“²⁴⁴.

Básniřka komentuje především problematiku galicijské emigrace; její verše pojednávají o strašlivé bídě, která zachvátila celou zemi, a o důsledcích vyvolaných žalostnou situací.

A Galicia a fame
logo chegará.
Con malenconía
miran para o mar
os que noutras terras
ten que buscar pan.
(FN s. 417)²⁴⁵

Mít domov, byt' sebechudší, pro ně představovalo hotové jmění, a tak Rosalía nejdřív prohlašuje, že z vlastního domu je nikdo nemůže vyhnat. Ale hned vzápětí sama sobě trpce namítne: „Nikdo? Bída ano.“ (FN s. 410). Chudoba se projevuje ve všech oblastech, nejhůře však lidi postihuje nedostatek potravin a dřeva: „O forno está sin pan, o lar sin leña.“ (FN s. 411)²⁴⁶. Nejzoufalejší zprávu o hladomoru podává autorka slovy galicijské ženy, matky: „meus fillos... ¡meus anxos!... que tanto eu quería, / ¡morreron, morreron, ca fame que tiñan!“ (FN s. 306)²⁴⁷. Matčín výkřik bezmocné bolesti není ojedinělý, roste počet takových

241 [„Ach, kdo se v tobě narodil, krásná Galicie, / chce v tobě i zemřít.“]

242 CASTRO, Rosalía de. „Dúas palabras da autora“. In *Obras completas, II*. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, Biblioteca Castro, 1993, s. 271. (prolog Rosalíi k *Follas Novas*) [„tolik se trpí v milované galicijské zemi!“]

243 ZAVALA, Iris M. Op.cit., s. 246. [„una indignada y dolorida denuncia sobre la opresión que sufren los campesinos gallegos. Rosalía hace suyo el dolor del pueblo con sinceridad, sentido de justicia y ternura.“]

244 BĚLIČ, Oldřich, Josef FORBELSKÝ. Op.cit., s. 148.

245 [„Do Galicie hlad / brzy dorazí. / S melancholií / moře sledují / ti, kdo v cizině / chléb shánět musejí.“]

246 [„Pec je bez chleba, krb je bez dřeva.“]

247 [„mé děti... mí andílci!..., které jsem tak milovala, / zemřeli, zemřeli, tím hladem co měli.“]

případů; není jídlo, není práce, a tak muži většinou nemají na výběr: emigrují ve snaze získat lepší živobytí a pomoci tak své rodině přežít.

Tento fakt má závažný dopad jak na odcházející, tak na ty, kdo zůstávají; obě strany trpí, obě musí prokázat odvahu. Učinit konečné rozhodnutí opustit zemi stojí mnoho sil, je to obrovská oběť, protože se musí volit mezi dvěma krušnými možnostmi a jde často jen o to vybrat si menší zlo: „A miseria está negra en torno deles, / ¡Ai! ¡i adelante está o abismo!...“ (FN s. 406)²⁴⁸. Básnička na více místech vykresluje chvíli loučení; kdo odchází, musí všechno opustit, úplně všeho se vzdát, proto se loučí s krajinou, s řekami, potůčky, lesy, s milovanou zemí:

Adios, ríos; adios, fontes;
adios, regatos pequenos;
adios, vista dos meus ollos:
non sei cando nos veremos.
(CG s. 541)²⁴⁹

Nejtěžší je dát sbohem rodině a nejbližším: „¡Adios tamén, queridiña! / ¡Adios por sempre quizais! / Dígoche este adios chorando“ (CG s. 541)²⁵⁰, protože se musejí vyrovnat s hrozbou, že se už nikdy nevrátí. Muž za sebou zanechává rodný dům a vše tak důvěrně známé; „Deixo a casa onde nacín, / deixo a aldea que conozo / por un mundo que non vin!“ (CG s. 541)²⁵¹, dál už jde sám, do nejistoty, do neznámého světa.

Na druhou stranu se setkáváme i s opačným pohledem: někteří nahlízejí na odchod ze země jako na příležitost opustit utrpení, příležitost k novému začátku.

—¡Llorar! ¿Por qué? Fortuna es que podamos
abandonar nuestras humildes tierras;
el duro pan que nos negó la patria,
por más que los extraños nos maltraten,
no ha de faltarnos en la patria ajena.
(OS s. 106)²⁵²

Rosalía vypráví i vlastní zkušenosti, popisuje pocit osamělé ženy v cizí zemi, „donde todo canto miro / tomo me dice: «¡Extranxeira!».“ (CG s. 548)²⁵³; hledí ven na nenáviděnou

248 [„Černá bída všude kolem nich, / ach, a před nimi propast!“]

249 [„Sbohem, řeky; sbohem, vody; / sbohem, malinké pramínky; / sbohem, všechno, na co hledím: / kdy se uvidíme, nevím.“]

250 [„Sbohem také, milovaná! / Sbohem natrvalo, možná! / Pláču, když se s tebou loučím“]

251 [„Opouštím svůj domek rodný, / opouštím vesničku známou / pro svět dosud nepoznaný.“]

252 [„Plakat! Proč? Štěstí máme, že můžeme / opustit naši poníženou zemi; / tvrdý chléb, který nám vlast odepřela, / ať nás cizinci týrají sebevíc, / v cizím domově chybět nám nebude.“]

253 [„kde vše, na co se dívám, / volá na mě: Cizinko!“]

krajinu, myšlenkami i srdcem je v Galicii, má pocit, že zemře steskem: „Sin ela vivir non podo.“ (CG s. 547)²⁵⁴, a tak prosí vítr, aby ji odnesl domů.

Ti, co zůstávají, prokazují jiný druh odvahy; musí čelit nejistotě na domácí půdě a přežívat ve strašlivé chudobě. Básniřka celou tragédii zobrazuje především z pohledu žen; muži odešli za prací a výdělkem a ony se samy starají o domácnost, potýkají se s bídou a každodenními starostmi, pečují o děti. Jedna z nich vypráví, jak sama musí osévat políčko, sama chodí do kopců pro dříví, sama doma pozoruje, jak hoří; svěřuje se: „ganas de morrer me dan“, protože „O meu homiño perdeuse, / ninguén sabe en onde vai...“ (FN s. 414)²⁵⁵. Naskýtá se nám rozmanitý, ale vždy bezútěšný obraz: ženy naříkající nad odchodem milého, ženy plačící, ženy, které ztratily naději, ženy umírající hladem, ženy, které dřou do úmoru, ženy opuštěné a osamělé.

Este vaise i aquel vaise,
e todos, todos se van,
Galicia, sin homes quedas
que te poidan traballar.
Tés, en cambio, orfos e orfas
e campos de soledad,
e nais que non teñen fillos
e fillos que non téñen pais.
E téñen corazóns que sufren
longas ausencias mortás,
viudas de vivos e mortos
que ninguén consolará.
(FN s. 407)²⁵⁶

Motiv samoty se vine úplně všemi takto zabarvenými básněmi, protože kromě materiálního strádání ženy nejvíce trpí právě osamělostí a rozbitou láskou. Země je vylidněná, vztahy zpřetrhané, srdce zničená. Autorka soucítí s galicijskými ženami a zároveň vyzdvihuje jejich sílu a nezlomnost, protože přes všechny útrapy stále odolávají a vytrvávají v boji.

Upozorňuje na hloubku následků, které emigrace vyvolává, přestože ví, že je nutná: „Rosalía si je vědoma nevyhnutelné potřeby emigrovat, ale přeje si, aby se galicijští muži vrátili ke svým počátkům.“²⁵⁷ Alberto Acereda tak naráží na další pramen bolesti: podle

254 [„Bez ní žít nemohu.“]

255 [„chci zemřít“; „Můj muž se ztratil, / odešel neznámo kam...“]

256 [„Ten odešel, tamten také, / všichni, všichni odcházejí, / Galicie, zůstáváš bez mužů, / kteří by mohli pracovat. / Naopak máš sirotky / a opuštěná pole, / a maminky bez dětí / a děti bez rodičů. / A máš srdce, která trpí / dlouhá krušná odloučení, / vdovy živých, vdovy mrtvých, / které nikdo neutěší.“]

257 ACEREDA, Alberto. „Rosalía de Castro y la visión poética de Galicia“. *Revista de literaturas modernas*, No. 37-38, 2007, s. 21-22. [„Rosalía es consciente de la inevitable necesidad de emigrar, mas hay en ella un deseo de que los hombres gallegos vuelvan a su origen.“]

Rosalíi totiž není nejhorší, že muži opustí svou zem, nýbrž to, že se rozhodnou zůstat v cizině a k vlasti se obrátí zády. Básnířka touží, aby se vrátili zpět do Galicie, aby nezrazovali svůj původ, nebo aby v nich přinejmenším to přání bylo, i kdyby se nikdy nenaplnilo.

Bien sabe Dios que siempre me arrancan tristes lágrimas
aqueellos que nos dejan,
pero aún más me lastiman y me llenan de luto
los que a volver se niegan.
(OS s. 107)²⁵⁸

Rosalía de Castro také pojednává o „nespravedlivé situaci Galicie ve vztahu ke zbytku Španělska. Autorka si uvědomuje, že ostatní zanechali její rodnou zemi opuštěnou, že neposkytli pomoc, což zhoršilo neštěstí, jež ji postihlo.“²⁵⁹ Vyjadřuje beznaděj chudých: „o probe soio está co seu sufrir.“ (FN s. 411)²⁶⁰ a oslovuje svou zemi: „Galicia, ti non tes patria, / ti vives no mundo soia.“ (CG s. 607)²⁶¹.

Rozhořčená obvinění směřuje zejména proti Kastilii. Popisuje, jak muži z její vlasti jdou tvrdě dobývat chléb, ale místo stravy dostávají kameny, místo pití žluč, proto osočuje Kastilce: „¡Castellanos, castellanos, / tendes corazón de ferro!“ (CG s. 598)²⁶². Obviňuje je z krutého zacházení s chudými Galicijci, odsuzuje jejich bezcitnost, viní je z utiskování bezbranných: „Van probes e tornan probes, / van sans e tornan enfermos“ (CG s. 599)²⁶³. Proto je nenávidí, což přiznává bez výtáček, a ostře útočí také na jejich zemi:

En verdad non hai, Castilla,
nada como ti tan feio,
que aínda mellor que Castilla,
valera decir inferno.
(CG s. 600)²⁶⁴

Přes tyto útoky se na ně obrací i s prosbami; vyzývá je k lepšímu chování, k soucitu a k lidskému jednání: „Castellanos de Castilla, / tratade ben ós gallegos“ (CG s. 598)²⁶⁵.

258 [„Bůh ví, že vždy hořce pláču / pro ty, kdo nás opouštějí, / ale ještě víc mě zraňují a smutkem naplňují / ti, kdo vrátit se nechtějí.“]

259 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 255. [„Un grupo importante de poemas se refiere a la injusta situación de Galicia respecto al resto de España. La autora es consciente del abandono en que se deja a su tierra natal, de la falta de ayuda que agrava los males que padece.“]

260 [„chudý sám je se svým utrpením“]

261 [„Galicie, ty nemáš vlast, / žiješ na světě sama.“]

262 [„Kastilci, Kastilci, / máte srdce ze železa!“]

263 [„Odcházejí chudí, vracejí se chudí, / odcházejí zdraví, vracejí se nemocní.“]

264 [„Vskutku není, Kastilie, / nic jako ty ohyzdné, / že peklo než Kastilie / jméno je víc výstižné.“]

265 [„Vy Kastilci z Kastilie, / jednejte líp s Galicijci“]

Některé sociálně laděné básně překračují galicijské hranice a získávají univerzální charakter²⁶⁶; Rosalíiny verše o chudých, trpících a opuštěných nepatří pouze do galicijské problematiky, ale týkají se lidstva jako celku. Jistá malebnost chudých postavíček z počáteční sbírky (CG) se velmi brzy mění na hořký bolestný obraz bezmocných žebráků, ubohých upracovaných žen a osiřelých dětí. Básniřka se zejména věnuje právě sirotkům, bezbranným, osamělým, hladovým: „vexo unha meniña orfa / que triste vai murmurando: / – ¡Ña Virxe, quén rosa fora! / – ¿Por qué qués ser rosa, nena? / lle preguntéi cariñosa. / I ella contesta sorrindo: / – Porque non tén fame as rosas.“ (FN s. 399)²⁶⁷. Mnohokrát si klade otázku, proč trpí nevinní; nedokáže ji však zodpovědět.

3.2 Gustavo Adolfo Bécquer

3.2.1 Poezie o poezii

Gustavu Adolfu Bécquerovi neslouží poezie jen jako forma, ale stává se i podstatným a neopominutelným námětem. Co v jeho pojetí znamená? Jaká je?

Na druhou otázku odpovídá sám básník ve slavné předmluvě k dílu *La Soledad* Augusta Ferrána, kde vedle sebe staví a charakterizuje dva druhy poezie, čímž zároveň vytváří teorii své poetiky:

„Je poezie velkolepá a zvučná; [...] která ke své výzdobě využívá vši nádheru jazyka a plyne majestátním tokem; tato poezie hovoří k obrazotvornosti, doplňuje její vidiny, a podmaňujíc si ji svou harmonií nebo svou krásou, vede ji podle své vůle stezkou neznámou. Je však i jiná poezie, přirozená, hutná a holá, [...] která jediným slovem rozjitří cit a hned zase prchne, poezie prostá jakékoli vyumělkovanosti, svobodná volností své formy; taková poezie se dotkne jedině myšlenky a hned probudí tisíce myšlenek dalších, dřímajících v bezedném oceánu fantazie...“²⁶⁸

Pomocí hudebních obrazů je srovnává a ukazuje i rozdíl ve vnímání čtenáře: „Ta první je melodie, která se rodí, vyvíjí, skončí a rozplyne se. Druhá je akord, kterým se rozezná harfa,

266 MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*, s. 252. [„A veces, la intención social de Rosalía excede los límites de su tierra natal; no es algo estrictamente vinculado a Galicia, sino de carácter universal; por ejemplo, su preocupación por los niños huérfanos, por los mendigos desamparados.“]

267 [„vidím osiřelé děvčátko, / jak jde a smutně šeptá: / – Panno Maria, kdybych tak byla růží! / – A proč chceš být růží, dítě? / zeptala jsem se jí něžně. / S úsměvem mi odpovídá: / – Růže přece nehladoví.“]

268 BÉCQUER, Gustavo Adolfo. „Recensión a *La Soledad* de Augusto Ferrán“, s. 187-188. Překlad převzatý z: BĚLIČ, Oldřich, Josef FORBELSKÝ. Op.cit., s. 147. [„Hay una poesía magnífica y sonora; [...] que se engalana con todas las pompas de la lengua, que se mueve con una cadenciosa majestad, habla a la imaginación, completa sus cuadros y la conduce a su antojo por un sendero desconocido, seduciéndola con su armonía y su hermosura. Hay otra natural, breve, seca, [...] que hiere el sentimiento con una palabra y huye, y desnuda de artificio, desembarazada dentro de una forma libre, despierta, con una que las toca, las mil ideas que duermen en el océano sin fondo de la fantasía.“]

a struny dál vibrují melodickým šumem. Když skončí tamta, člověk obrátí list s jemným spokojeným úsměvem. Když dočte tuto, skloní čelo obtěžkané bezejmennými myšlenkami.“²⁶⁹

Básně sevillského autora patří do druhého typu; jsou prosté, jemné, čisté, bez nabubřelosti a zbytečných ozdob, ale právě jednoduchostí dosahují lidského tónu a živosti. Přestože však pocity v básních působí tak věrně, nejsou dílem okamžiku, kdy jsou prožívány. Bécquer s námi sdílí svůj způsob psaní: „...když cítím, nepíšu. Ale uchovávám si zapsané v mysli, jako v záhadné knize, dojmy, které v ní zanechaly stopu; [...] spí tam seskupené na dně paměti až do chvíle, kdy [...] je mysl vyvolá.“²⁷⁰ Básník netvoří v rozrušení, ve chvílích citových bouří, nýbrž skryje v srdci všechny prožitky, a teprve když pomínou, vrací se k nim a oživuje je slovy; přesto však nejsou o nic méně upřímné.

Vraťme se k první otázce: Co v jeho pojetí znamená? Pro Bécquera není snadné jednoduše vyjádřit spletitou povahu poezie, kterou González Gerth popisuje jako „prchavou, nejasnou, mlhavou, fantastickou, vzdušnou, nevysvětlitelnou, nehmotnou, krásnou, beztvárovou, záhadnou, okřídlenou a zářivou.“²⁷¹ Protože se nedá jednoznačně postihnout, pohlíží na ni z více stran. V kapitole o lásce jsme již zmínili důležitý vztah, který básník cítí mezi ženou a poezií. Ve *Slokách* zachycuje rozhovor: „«¿Qué es poesía?», dices mientras clavas / en mi pupila tu pupila azul. / «¿Qué es poesía? ¿Y tú me lo preguntas? / Poesía... eres tú.»“ (XXI; OC s. 419)²⁷². Myšlenku ze *Slok* rozvíjí v *Literárních listech jedné ženy*: „Poezie je pro muže záležitostí pouze ducha; sídlí v jeho duši, žije nehmotným životem myšlenky, a pokud ji chce muž odhalit, musí jí dát formu. Proto píše. Naopak u ženy je poezie vtělená do bytí; její touha,

269 Tamtéž, s. 187-188. Překlad vlastní. [„La primera es una melodía que nace, se desarrolla, acaba y se desvanece. La segunda es un acorde que se arranca de un arpa, y se quedan las cuerdas vibrando con un zumbido armonioso. Cuando se concluye aquella, se dobla la hoja con una suave sonrisa de satisfacción. Cuando se acaba ésta, se inclina la frente cargada de pensamientos sin nombre.“]

270 BÉCQUER, Gustavo Adolfo. „Recensión a *La Soledad* de Augusto Ferrán“, s. 230-231. [„...cuando siento no escribo. Guardo, sí, en mi cerebro escritas, como en un libro misterioso, las impresiones que han dejado en él su huella al pasar; [...] duermen allí agrupadas en el fondo de mi memoria, hasta el instante en que [...] mi espíritu las evoca.“]

271 GONZÁLEZ GERTH, Miguel. Op.cit., s. 187. [„it is something fleeting, unclear, vague, fantastical, aery, inexplicable, incorporeal, beautiful, formless, mysterious, winged, and luminous.“]

272 [„Co je to poezie?“ ptáš se, vbodávajíc / do očí mých své modré zorničky. / „Co je to poezie? Na to ty mne ptáš se? / Poezie – jsi přece ty!“ (Sl s. 36)]

předtuchy, vášně i osud jsou poezie [...]; žena je, jednoduše, ztělesněné poetické slovo.“²⁷³
Dokonce mluví o úplném ztotožnění: „...věřím [...], že ženy jsou poezií světa.“²⁷⁴

Kromě tohoto obrazu se snaží nastínit krásu a hloubku poezie i využitím přírodních motivů: „Mientras las ondas de la luz al beso / palpiten encendidas; / mientras el sol las desgarradas nubes / de fuego y oro vista; / mientras el aire en su regazo lleve / perfumes y armonías; / mientras haya en el mundo primavera, / ¡habrá poesía!“ (IV; OC s. 405)²⁷⁵. Také ji spojuje s lidmi, s jejich touhami, boji, strachy a radostmi: „Mientras sintamos que se alegra el alma / sin que los labios rían; / mientras se llore sin que el llanto acuda / a nublar la pupila; / mientras el corazón y la cabeza / batallando prosigan; / mientras haya esperanzas y recuerdos, / ¡habrá poesía!“ (IV; OC s. 406)²⁷⁶. Poezie existuje podle Bécquera už od počátku věků, spjata s vesmírem a člověkem, ale zároveň – a na to autor klade důraz – je převyšuje; tvoří spolu s láskou základy světa. Je samostatná: „není nic menšího než bytí, které existuje nezávisle na všech pozemských věcech, včetně básníka“²⁷⁷. Gustavo Adolfo tuto odvážnou myšlenku vyslovuje velice rozhodně: „Podrá no haber poetas, pero siempre / ¡habrá poesía!“ (IV; OC s. 405)²⁷⁸. Poezie tak nemusí být ani uvězněna v básni a stále přetrvává; básníci ji jen odhalují, předávají nám ji, vyprávějí o ní.

Bécquer už v porovnání s poezií samotnou nevidí básníka jako postavu nejdůležitější, nedostižnou, obdivovanou. A přece ho neznehodnocuje, dokonce uznává, že v sobě nese cosi božského: „que yo llevo algo / divino aquí dentro“ (VIII; OC s. 411)²⁷⁹. Básník totiž přes všechnu svou lidskou ubohost spojuje dva světy, nebe a zemi, formu a myšlenku; vnořen do tajemství poezie:

Yo soy sobre el abismo
el puente que atraviesa,
yo soy la ignota escala

273 BÉCQUER, Gustavo Adolfo. „Recensión a *La Soledad* de Augusto Ferrán“, s. 229. [„La poesía es en el hombre una cualidad puramente del espíritu; reside en su alma, vive con la vida incorpórea de la idea y para revelarla necesita darle una forma. Por eso la escribe. En la mujer, por el contrario, la poesía está como encarnada en su ser; su aspiración, sus presentimientos, sus pasiones y su destino son poesía [...]; es, en una palabra, el verbo poético hecho carne.“]

274 Tamtéž, s. 238. [„...yo creo [...] que las mujeres son la poesía del mundo.“]

275 [„Dokud se vlny při polibku světla / budou chvět rudým třpytem, / dokud bude oblékat nahé mraky / slunce zlatem a stříbrem, / dokud v svém lůně vítr bude nosit / vůně a harmonie, / dokud se na svět bude vracet jaro, / bude i poezie!“ (SI s. 13)]

276 [„Dokud budeme cítit radost v duši, / aniž rty usmějí se, / dokud budeme plakat, aniž slzy / zkalí nám zřítelnice, / dokud se srdce s hlavou budou svářit / jak dnes a jako dříve, / dokud vzpomínky s nadějí tu budou, / bude i poezie!“ (SI s. 14)]

277 GONZÁLEZ GERTH, Miguel. Op.cit., s. 186. [„poetry is nothing less than an entity that exists independently of all earthly objects, including the poet“]

278 [„Snad nebudou už básníci; i přesto / vždy bude poezie.“ (SI s. 13)]

279 [„že přec v sobě cosi / nadzemského nosím“ (SI s. 21)]

que el cielo une a la tierra.
Yo soy el invisible
anillo que sujeta
el mundo de la forma
al mundo de la idea.
(V; OC s. 409)²⁸⁰

Představuje tedy propojovací pouto a z toho plynoucí harmonii: „Báseň a život jsou oním okamžikem, v němž se podaří dvěma opačným prvkům překonat rozpor a rozpustit napětí protichůdnosti v souladu jednoty.“²⁸¹

Již vícekrát citovaná sloka IV shrnuje téměř vše dosud řečené: mluví především o poezii jako takové, ale tím zároveň spojuje všechna hlavní Bécquerova témata. Podle autora poezie vyzařuje z celého stvoření: zpívá v přírodě, hoří v lásce, dýchá v kráse, tančí v lidské radosti a pláče ve smutku, splétá vzpomínky a naděje, chvěje se v tajemstvích a záhadách.

3.2.2 Tajemno

Tajemství pro Gustava Adolfa Bécquera znamená velmi mnoho, přikládá mu zásadní význam, protože „kdekoli je tajemství, lidský život se vysvobozuje z otroctví reality a každodennosti.“²⁸² Vyprošťuje tedy autora spolu se sny z nalinkovaného života. Tajemno člověka obklopuje ze všech stran, což podle Bécquera patří k lidství a k pobytu na světě, ale navíc ho i vnitřně proniká a člověk se sám stává jeho součástí²⁸³. Básník ho cítí všude kolem, je jím neodolatelně přitahován:

Me sentí de un ardiente
deseo llena el alma;
¡como atrae un abismo, aquel misterio
hacia sí me arrastra!
(LXXIV; OC s. 453)²⁸⁴

Jak jsme si právě uvedli, tajemno je také neoddělitelně spjato s poezií; podle autora je třeba některé věci nevyslovit, v nechápavém údivu je nechat zamlčené, ať si žijí vlastním životem; neodhalovat je a nevynášet na světlo, protože tajemství vysvětlením a obnažením umírá. Spolu s tajemstvím a záhadami tedy dál žije i poezie: „Mientras la ciencia a descubrir no

280 [„Já jsem most, jehož oblouk / se klene nad propastí, / neprobádaný žebřík, / jenž zemi s nebem spájí. // Já jsem ten prsten, který / – neviditelný, tajný – / svět myšlenky a tvaru / slučuje dohromady.“ (S1 s. 17-18)]

281 CASALDUERO, Joaquín. „Las Rimas de Bécquer“, s. 161. [„Poema y vida son ese instante en que los dos elementos opuestos logran superar su antagonismo y deshacer la tensión de lo contrario en la armonía de la unidad.“]

282 GIL, Ildelfonso-Manuel. Op.cit., s. 119. [„dondequiera haya misterio, el vivir humano se redime de su servidumbre a lo real, a lo cotidiano.“]

283 CASALDUERO, Joaquín. „Las Rimas de Bécquer“, s. 155.

284 [„Cítil jsem, jak mou duši / palčivá touha mámí / a jak ta záhada mě jako propast / přitahuje a vábí.“ (S1 s. 106)]

alcance / las fuentes de la vida, / y en el mar o en el cielo haya un abismo / que al cálculo resista: / mientras la Humanidad, siempre avanzando, / no sepa a dó camina; / mientras haya un misterio para el hombre, / ¡habrá poesía!“ (IV; OC s. 405-406)²⁸⁵. Bécquer objevuje krásu v nevysvětlitelných záhadách světa a člověka, je pro něj důležité nevědět všechno, nacházet nová překvapení, moci žasnout.

Básník sprádá ve svých verších tajemnou náladu právě tím, že ponechává prostor pro otázky a pochyby. K tajemnu *Slok* tak přispívá „atmosféra povzdechů, šepotu a šumění; neřetelných předmětů, snů a představ, ve které pochybnost a otázka rozkolísají vše, co má jasný obrys, a představují nám to se zvláštním chvěním“²⁸⁶. Bécquer spojuje tajemství s neurčitostí, využívá moc a sílu nepoznaného, vzdáleného, hlubokého, a proto mnohdy nepochopitelného. Tak se mimo jiné dostávají ke slovu mlha, šero, propasti a výšiny, nezměrné moře. Zdrojem tajemna je pro Bécquera také zvláštní čas mezi bděním a spánkem, kdy se skutečnost pomalu vlévá do snů a věci mění svůj tvar: „No dormía; vagaba en ese limbo / en que cambian de forma los objetos, / misteriosos espacios que separan / la vigilia del sueño.“ (LXXI; OC s. 447)²⁸⁷, protože zvlášť tehdy se člověk odlučuje od přísného vědomí a vnímání reality a otevírá se neznámému.

3.2.3 Dynamika

Poezie Gustava Adolfa Bécquera je velice živá, vyzařuje „lehký, neklidný tón ustavičného pohybu“²⁸⁸. Nespočítá ani na chvíli, slovesa ji rychle ženou vpřed. Básník dosahuje výsledného dynamického dojmu zapojením proměnlivých přírodních jevů: „Sacudimiento extraño / que agita las ideas, / como huracán que empuja / las olas en tropel“ (III; OC s. 402)²⁸⁹; hurikán a bouřlivé nebe zdůrazňují neustálý pohyb. Dynamičnost je též zesílena nenápadnými prvky jako stíny a mlha, které ukazují svým chvěním nejistou vrtkavost: „Yo nado en el vacío, / del sol tiemblo en la hoguera, / palpito entre las sombras / y floto con las

285 [„Dokud se vědě nepodaří zjistit, / co životu je zřídlem, / a v moři nebo v nebi bude propast / nezměřitelná číslem, / dokud zůstane lidstvu to, kam kráčí, / velikým otazníkem, / dokud jediná záhada tu zbude, / bude i poezie!“ (SI s. 13)]

286 CASALDUERO, Joaquín. „Las *Rimas* de Bécquer“, s. 154. [„atmósfera de suspiros, murmullos y rumores; de objetos sin contornos, de sueños y ensueños; en que la duda y la interrogación hacen oscilar todo lo que tenga un perfil preciso y nos lo presentan con un extraño temblor“]

287 [„Nespál jsem, jen jsem těkal v polospánku, / ve kterém každý předmět svůj tvar mění, / v tajemných prostorách, jež oddělují / sféru spánku a bdění.“ (SI s. 97)]

288 CASALDUERO, Joaquín. „Las *Rimas* de Bécquer“, s. 154-155. [„el tono de ligereza, de inquietud, de movimiento constante“]

289 [„Podivuhodný poryv, / který myšlenky vzdouvá / jak uragán, jenž žene / stáda vln ke břehu.“ (SI s. 9)]

nieblas.“ (V; OC s. 406)²⁹⁰. I předměty, které vypadají nehybně, zdánlivě nikam nesměřují a přetrvávají na místě, se v Bécquerových básních chvějí, vibrují, vlní.

U sevillského autora pozorujeme tendenci k „provzdušnění“, nadlehčení: „Všechno se stává lehčím, vše se vznáší.“²⁹¹ Pohyb vzhůru znázorňuje touhu po splnutí s čímsi větším, duchovním, a také snahu o vysvobození; uvolnění z pout bolesti a zklamání, z tíže života, z vězení reality.

me parece posible arrancarme
del mísero suelo
y flotar con la niebla dorada
[...]
Cuando miro de noche en el fondo
oscuro del cielo
las estrellas temblar como ardientes
pupilas de fuego,
me parece posible a do brillan
subir en un vuelo
(VIII; OC s. 411)²⁹²

Mnohdy ale ztroskotá; pochyby zakazují vysvobozující let a přivazují ho k zemi.

V Bécquerově poezii se vyskytuje i horizontální pohyb, neúnavné směřování dál a dál, bez oddechu. Básník ve sloce II používá různé obrazy: „Saeta que voladora / cruza, arrojada al azar“; „hoja que del árbol seca / arrebatada el vendaval“; „gigante ola que el viento / riza y empuja en el mar, / y rueda y pasa...“; „luz que en cercos temblorosos / brilla...“ (II; OC s. 402)²⁹³. Zároveň je vždy zabarví nejistotou, neklidem; neznají směr ani počátek, odkud přicházejí, ale stále se kamsi posouvají. V poslední strofě Bécquer odhalí, že všechny obrazy slouží k popisu jeho samotného, čímž báseň získá nový rozměr: pohyb není užít bezdůvodně, najednou nabývá zásadního významu. Člověk a s ním celý svět je loďkou, kterou unáší silný proud. Autor zaznamenává, že se předměty pohybují bez vlastního přičinění; v básni je to vítr, kdo rozmarně rozhýbává nečinné věci, ve skutečnosti lidmi hýbe jakási neznámá síla, člověk je bez ohledu na svou vůli a rozhodnutí zmítán v kole osudu. Básník tak skrz dynamiku a nestálost vyznává, že svět plyne v čase směrem ke smrti, a na tento základní pohyb nahlíží jako na nesmyslnou cestu bez cíle a významu.

290 [„Já v ohni slunce hořím / a v prázdnotě se plavím, / chvěji se mezi stíny / a pluji pod mlhami.“ (SI s. 15)]

291 CASALDUERO, Joaquín. „Las Rimas de Bécquer“, s. 159. [„Todo se aligera, todo flota“]

292 [„zdá se mi, že opustit lze zemi, / odtrhnout se od ní, / prostorem plout se zlatavou mlhou, / [...] / Když se dívám do temného nebe / a tam, na dně noci, / vidím rozechvělé hvězdy planout / jako žhavé oči, / zdá se mi, že vznést se tam, kde září, / bylo by v mé moci“ (SI s. 21)]

293 [„Letící šíp, vystřelený / pánuobohu do oken“; „suchý list, jež prudký vítr / z větve stromu utrhne“; „obří vlna, kterou vítr / nad hladinu vyzvedne, valící se bez potuchy...“; „světlo chvějně blikající“ (SI s. 8)]

Pohyb však nemusí vyjadřovat pouze nejistotu a záporné pocity; Bécquer jím ve verších znázorňuje i činorodost, tvůrčí sílu, energii, hravost, lásku, jiskření: „Yo corro tras las ninfas / que en la corriente fresca / del cristalino arroyo / desnudas juguetean.“ (V; OC s. 408)²⁹⁴. Tím ho spojuje s radostí, což platí i pro přírodu, kterou bez ustání proudí neviditelný a blahodárný život.

294 [„Já honím nahé nymfy, / jež v potoce si hrají, / kde křišťálová voda / utíká přes oblázky.“ (Sl s. 16)]

Závěr

Ponořili jsme se do díla dvou španělských autorů: Gustava Adolfa Bécquera a Rosalí de Castro. Historický a literární kontext a jejich životní osudy nás uvedly do souvislostí, na jejichž základě jsme mohli snadněji vstoupit do rozebírané poezie a lépe porozumět stanoviskům, s jakými básnířka a básník pojednávali o vybraných tématech. Viděli jsme také, že jsou téměř všechna provázaná, vzájemně se prolínají.

Z analýzy veršů jsme poznali jejich úhel pohledu na základní lidské otázky. Co je tedy spojuje? Přirozeně je to doba, v níž žili. Jejich poezii sdružují také sdílená témata, o kterých by se dalo říci, že v básnické tvorbě převažují. Přiblížme se nyní ke každému jednotlivě a všimněme si, které názory mají stejné a kterými stanovisky se liší.

Náhled na lásku jejich cesty rozděluje. Rosalía de Castro ji vidí především jen jako vášnivý vztah, který rezolutně odsuzuje a odmítá. Taková láska je vždy zdrojem utrpení, protože je nutně spojena s hříchem, zahanbením, pocitem viny. Rosalía ve své poezii přisuzuje vinu mužům, ženy jen podlehly nátlaku a svádění a pod hříšným nánosem je v jejich srdci i kousek čisté nezištné lásky. Protože láska přináší pouze bolest, autorka se jí vzdává a nepřikládá jí důležitost. Bécquer zaujímá opačné stanovisko: láska je mocná síla a zákon vesmíru, původ všeho krásného, lidé její neposkvřněnou podstatu nemohou pošlapat. Básník se raduje z opěťovaných vztahů i z krásy své milované. Přesto však i on časem pocítí rozčarování z prchavosti tohoto citu. Pouze v pomíjivosti a konečnosti lásky se jejich rozdílná cesta střetne; oba vypovídají o milostném zklamání.

Rosalía i Bécquer využívají v poezii stejné významy a role přírody; znamená pro ně mimo jiné útěchu a také zrcadlo vlastních pocitů. Každý ji však zobrazuje jinak, například Rosalía velmi zapojuje rodnou Galicii. Básník dovádí téměř do extrému motiv ztotožnění: nestačí mu, že příroda odráží jeho pocity, nestačí mu se jen radovat z krásy, ale chce se s ní úplně prolnout, být součástí. Rozdílnost mezi nimi poznáváme i z konkrétního obrazu moře: Bécquer v něm viděl odraz stavu své duše (neklid, bouřlivost, chvění, nestálost), kdežto básnířka ho vnímala spíše jako „přátelskou hrobku“, vítanou možnost smrti.

Rosalía i Bécquer se shodují v tom, že trávit chvíle o samotě může být dobré a přínosné, dokonce je to pro každého člověka nutné, aby zažíval i ticho, vnímal sám sebe, naslouchal si. Přesto oba dospějí do bodu, kdy si uvědomí vlastní osamělost a duševní vzdálenost od ostatních, a to je chvíle, v níž se zhrozí samoty; stojí na okraji propasti a stojí tam sami.

Právě z toho se u obou autorů rodí nejnaléhavější verše, plné hrůzy i žalu. Pohled na samotu je u nich tedy téměř totožný.

Také absurditu lidské existence vnímají velmi podobně. Zdá se jim, že svět nemá žádný smysl, že se pohybuje bez cíle a že se i lidé honí jen za prázdnými a povrchními hodnotami. Rosalía nevěří, že je možné poznat pravdu, podle ní se nemůžeme opřít o nic pevného. Také má pocit, jako by byl svět i člověk řízen neznámou silou, jako by si s ním pohrával krutý osud.

Co se týče času, oba sdílejí bolest z prchavosti života. Tento postoj se může zdát poněkud zvláštní, když přihlédneme k myšlence, že kvůli pozemskému utrpení chtěli naopak uspíšit příchod smrti, ale přesto všechno je pro ně život (i s bolestí) cenný. A z příliš rychlého plynutí času pak vyvstává tíseň, pocit marnosti. Rosalía považuje za trvalé pouze zlo; míjející roky s neochvějnou jistotou odnášejí vše dobré (lásku, mládí, naději). Oproti tomu Bécquer ví, že i bolest pomine, protože ani trpět navěky nemůžeme.

V pojetí bolesti se Rosalía s Bécquerem rozcházejí. Básník trpí většinou z konkrétních příčin, téměř vždy uvádí jako důvod nešťastnou lásku. Básnířka je také neustále trýzněna, překračuje však hranice vlastního nitra a připojuje se k bolesti ze života, která podle ní zasahuje celý lidský rod. Pro absenci jasných příčin je její bolest nevyčísitelná. Proto se s ní Rosalía smiřuje a přijímá ji jako neoddelitelnou součást duše, neboť je to to jediné, co jí skutečně patří, jediná „společnice“, zatímco Bécquer se s ní snaží dál bojovat a zuřivě se jí brání.

Snění je u obou chápáno jako akt svobody, odpoutání se od diktující a omezující reality. Rosalía i Bécquer opakovaně utíkají do snů, aby nemuseli čelit přílišnému trápení, aby načerpali sílu a naději, byť jen snovou, klamnou; dobrovolně se nechají klamat. Ne vždy však sny utiší bolest, někdy ji dokonce zhorší.

Smrt je v jejich pojetí druhý typ vysvobození z tíže života, jen mnohem závažnější než snění, a oba si ji zpravidla větší či menší měrou přejí uspíšit. Rosalía se však setkává i se smrtí, která přijde nevhod a způsobí obrovský zármutek; vypráví ve verších o konkrétních událostech, o smrti svých milovaných blízkých. Bécquer ve *Slokách* zaznamenává také negativní pohled; pociťuje strach ze smrti a zejména z toho, že nakonec ho všichni opustí a bude sám.

Ukazuje se tedy, že mají společné body a v mnohém si jsou skutečně podobní. Ze závěrečného srovnání však také vyplývá, že přestože jsou některé náměty shodné, neznamená to, že autoři sdílejí i přístup. Mnohdy o dané problematice píší zcela jinak, čímž se

projevuje už v první části jejich osobitost. Druhá část analýzy, v níž jsme rozebírali odlišná témata, tuto osobitost a rozdílnost ještě umocňuje.

Ze všeho výše uvedeného a z osobní četby se zdá, jako by Gustavo Adolfo byl více spisovatel, básník, více si hraje, tvoří: nyní se nehodnotí v žádném případě kvalita formy a také se tím nemyslí, že by jeho verše byly nabubřelé či falešné; spíše je možná ze *Slok* i přes všechnu živou radost a bolest cítit o něco větší literárnost, větší odstup než u galicijské básničky. Rosalíina poezie působí niterněji, autorka vypadá více zmítaná životem, více ovlivněna prostředím, životní situací i svou možná nemocnou duší.

Bibliografie

- ACEREDA, Alberto. „Rosalía de Castro y la visión poética de Galicia“. *Revista de literaturas modernas*, No. 37-38, 2007, s. 7-30. Dostupné z: <<http://bdigital.uncu.edu.ar/4910>>.
- ALBORNOZ, Aurora de. „Rosalía de Castro, En los inicios del modernismo hispánico“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 235-244.
- AZAM, Gilbert. „De Rosalía a Juan Ramón Jiménez o La soledad gustosa“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 223-228.
- BARBÁCHANO, Carlos J. *Becquer*. Madrid: EPESA, 1970.
- BÉCQUER, Gustavo Adolfo. *Cartas literarias a una mujer*. In *Rimas*. Madrid: Castalia, 1991, s. 226-242.
- BÉCQUER, Gustavo Adolfo. *Obras completas*. Madrid: Aguilar, 1973.
- BÉCQUER, Gustavo Adolfo. „Recensión a *La Soledad* de Augusto Ferrán“. In *Rimas*. Madrid: Castalia, 1991, s. 185-195.
- BÉCQUER, Gustavo Adolfo. *Sloky*. Praha: Mladá fronta, 1998. (Překlad: Miloslav Uličný)
- BĚLIČ, Oldřich, Josef FORBELSKÝ. *Dějiny španělské literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.
- BOUZA ÁLVAREZ, José Luis. „En torno al simbolismo de En las Orillas del Sar: Raíces pitagórico-platónicas y estoicas de los temas literarios de Rosalía de Castro“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 149-154.
- CANO, José Luis. „La fusión con la naturaleza en Bécquer y Aleixandre“. In *Estudios sobre Gustavo Adolfo Bécquer*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1972, s. 641-649.
- CASALDUERO, Joaquín. „Las *Rimas* de Bécquer“. In *Estudios de literatura española*. Madrid: Gredos, 1967, s. 154-166.
- CASALDUERO, Joaquín. „Nota sobre Gustavo Adolfo Bécquer“. In *Estudios de literatura española*. Madrid: Gredos, 1967, s. 167-170.
- CASTRO, Rosalía de. *A mi madre*. In *Obras completas, I*. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, Biblioteca Castro, 1993.

- CASTRO, Rosalía de. *Cantares gallegos*. In *Obras completas, I*. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, Biblioteca Castro, 1993.
- CASTRO, Rosalía de. *Cartas*. In *Obras completas, II*. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, Biblioteca Castro, 1993.
- CASTRO, Rosalía de. „Dúas palabras da autora“. In *Obras completas, II*. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, Biblioteca Castro, 1993.
- CASTRO, Rosalía de. *En las orillas del Sar*. Madrid: Castalia, 1986.
- CASTRO, Rosalía de. *Follas novas*. In *Obras completas, II*. Madrid: Fundación José Antonio de Castro, Biblioteca Castro, 1993.
- DÍAZ-PLAJA, Guillermo. *Hacia un concepto de la literatura española*. Madrid: Espasa-Calpe, 1986.
- FILGUEIRA VALVERDE, Xosé. „Rosalía de Castro e a música“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 33-56.
- GARCÍA LÓPEZ, José. *Historia de la literatura española*. Barcelona: Vicens-Vives, 1966.
- GIL, Ildelfonso-Manuel. „Los espacios misteriosos de Gustavo Adolfo Bécquer“. In *Estudios sobre Gustavo Adolfo Bécquer*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1972, s. 119-129.
- GONZÁLEZ GERTH, Miguel. „The Poetics of Gustavo Adolfo Becquer“. *MLN*, Vol. 80, No. 2, Spanish Issue (Mar., 1965), s. 185-201. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/3042609>>.
- HAVARD, Robert G. „Image and Persona in Rosalía de Castro's *En las orillas del Sar*“. *Hispanic Review*, Vol. 42, No. 4 (Autumn, 1974), s. 393-411. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/472706>>.
- HEIDEGGER, Martin. *Bytí a čas*. Praha: Oikoymenh, 1996.
- KULP-HILL, Kathleen. „El tiempo en Rosalía y Rosalía en el tiempo“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 135-140.
- LAPESA, Rafael. *Poetas y prosistas de ayer y de hoy: veinte estudios de historia y crítica literarias*. Madrid: Gredos, 1977.

- LORENZO, María Pilar. „Bécquer y Rosalía, dos nihilistas románticos“. *Revue Romane* 17 (1982), s. 46-61. Dostupné z: <https://tidsskrift.dk/index.php/revue_romane/article/viewFile/11655/22151>.
- MACHADO, Antonio. *Soledades. Galerías. Otros poemas*. Madrid: Cátedra, 1998.
- MAYORAL, Marina. *La poesía de Rosalía de Castro*. Madrid: Gredos, 1974.
- MAYORAL, Marina. *Rosalía de Castro y sus sombras*. Conferencia pronunciada en la Fundación Universitaria Española el día 21 de abril de 1975 con motivo del Año Internacional de la Mujer. Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2008.
- MAYORAL, Marina, Jesús Alonso MONTERO. „Símbolo y realidad en Rosalía“. In RICO, Francisco (coord.). *Historia y crítica de la literatura española*. Vol. 5: *Romanticismo y Realismo* (coord. por Iris M. ZAVALA), Tomo 1, Barcelona: Ed. Crítica, 1982, s. 325-336.
- PAZ, Octavio. *Los hijos del limo: Del romanticismo a la vanguardia*. Barcelona: Seix Barral, 1993.
- PEÑAS-BERMEJO, Francisco. „El talante existencial de Rosalía de Castro“. *Letras Femeninas*, Vol. 22, No. 1/2 (primavera-otoño 1996), s. 165-187. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/23021180>>.
- RODRÍGUEZ RIAL, Nel. „Estética e metaestética en Rosalía de Castro“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 179-190.
- SÁNCHEZ RODRÍGUEZ, Helena e Ramón. „Victoriano García Martí ou as Rosalianas dores de viver“. In *Actas do congreso internacional de estudos sobre Rosalía de Castro e o seu tempo*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicacións da Universidade, 1986, s. 197-204.
- SHONE, A. Irwin. „Are the Rimas a Key to Bécquer's Life?“. *Hispania*, Vol. 13, No. 6 (Dec., 1930), s. 469-484. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/332294>>.
- SMALL, Elizabeth. „Tropo y locus: Árboles en la poesía de Rosalía de Castro“. *Hispania*, Vol. 90, No. 2 (May, 2007), s. 205-214. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/20063483>>.
- UNAMUNO, Miguel de. *Mlha*. Praha: Odeon, 1971.

- ZAVALA, Iris M. „La poesía romántica, Bécquer y Rosalía“. In RICO, Francisco (coord.). *Historia y crítica de la literatura española*. Vol. 5: *Romanticismo y Realismo* (coord. por Iris M. ZAVALA), Tomo 1, Barcelona: Ed. Crítica, 1982, s. 239-253.
- ZARDOYA, Concha. „Espacialidad interior de las Rimas becquerianas“. In *Estudios sobre Gustavo Adolfo Bécquer*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1972, s. 83-118.

Resumé

Tato práce se věnuje poezii Gustava Adolfa Bécquera a Rosalí de Castro s úmyslem poznat jejich vidění světa a porovnává je, aby mezi těmito dvěma básníky odhalila možné paralely a rozdíly. Nejprve uvádí historický kontext 19. století, jehož proměnlivost, neklid a nestálost se mnohdy odrážela i v tehdejších autorech a jejich dílech, jak ukazuje i přiblížení se k literárnímu pozadí. Proti bouřlivé, prudké a někdy povrchní tvorbě první poloviny století přichází v té druhé změna; poezie je jiná, a přesto si uchovává společné prvky s předchozím obdobím. Zniterňuje se, nabývá hloubky a upřímnosti, forma se naopak zjednodušuje a oprostňuje od bezúčelné zdobnosti. Takovou poezii tvoří i Bécquer a Rosalía, s nimiž se seznamujeme nejdříve prostřednictvím důležitých životních událostí.

Poté se práce zabývá rozborem jednotlivých klíčových témat a postupně na konkrétních ukázkách z vybraných básnických sbírek (*Cantares gallegos*, *Follas novas*, *En las orillas del Sar* a *Rimas*) analyzuje motivy spojené s každým tématem i různé pohledy autorů, které se nakonec porovnávají.

V první části se rozebírají témata, o kterých pojednává i Rosalía i Bécquer. Jejich pojetí lásky se rozcházejí: básnířka nevěří v čistou lásku a vždy ji spojuje s hříchem, s pošpiněním a zradou, z čehož plynou pocity hanby a výčitek. Básník ji naopak vyzdvihuje jako nejvyšší zákon vesmíru, naplnění života. Všimá si ženské krásy a raduje se z ní. I on však někdy popisuje zklamání a rozčarování. Příroda (a zejména moře) jim slouží jako zrcadlo neklidného stavu duše, je živá a člověku blízká, protože sdílí jeho mnohdy trpký osud. Oba vítají samotu, přesto když se promění v osamělost, způsobuje už jen bolest, ze které mají hrůzu. Bécquer i Rosalía přemítají o lidské existenci a zdá se jim, že svět je chaos bez logiky a řádu, že se pohybuje bez cíle. Jediné směřování je ke smrti; čas nelze zastavit. Prchavost a pomíjivost všeho přijímají autoři s úzkostí. Co se týče bolesti, básnířka ji prožívá bez ustání a také bez konkrétních vnějších příčin, a tak ji vnímá jako cosi hlubokého a neodmyslitelně patřícího k člověku: bolest z bytí. Proto se s ní smíruje a dobrovolně ji bere do svého života. Básník naopak často trpí z nenaplněné nebo zklamané lásky. Oba volí jako únik z těžké reality cestu snění, to však někdy selže. V neposlední řadě se zabývají i motivem smrti. Vítají ji jako vysvobození z pozemských strastí, ale jindy se jí obávají: Bécquer se děsí samoty ve smrti, Rosalía vypráví o zármutku ze ztráty svých blízkých.

Ve druhé části se zmiňují témata důležitá pro každého autora zvlášť a rozebírá se také způsob, jak danou problematiku zpracovávají. Rosalía de Castro mluví o neurčité touze, která

ji stále za něčím pohání, ale sama autorka neví za čím. Popisuje i sociální problémy galicijského národa a celého lidstva vůbec, jako je hladomor, bída, emigrace. Její básně obsahují také radostné motivy oslav, veselí a lidových slavností. Gustavo Adolfo Bécquer využívá jako jedno z témat poezii samotnou a zdůrazňuje její velikost, důležitost a krásu. Klade rovněž důraz na tajemno a tajemství jako na součást lidského bytí. V jeho poezii pozorujeme tendenci k neustálému pohybu a dynamičnosti a hledáme možné významy.

Zjišťuje se, že celkový niterný tón Rosalíi i Bécquera a prostá forma, s níž se vyjadřují, se podobají a že je spojují také zásadní témata, přesto však k nim někdy přistupují odlišně a ukazují je z různých stran. Mimo to pojednávají i o skutečnostech, které s tím druhým nesdílejí.

Resumen

El presente trabajo se dedica a la poesía de Gustavo Adolfo Bécquer y Rosalía de Castro con la intención de conocer su visión del mundo, y los compara para descubrir los posibles paralelos y diferencias. Primero, se introduce el contexto histórico del siglo XIX, cuya variabilidad, inquietud e inconstancia muchas veces se refleja en los autores de esa época y en sus obras, como lo muestra el acercamiento al contexto literario. En comparación con la poesía fogosa, impetuosa y a veces superficial de la primera mitad del siglo, en la segunda mitad viene un cambio; la poesía es diferente sin dejar de ser romántica. Es más íntima, adquiere la profundidad y la sinceridad; al contrario, la forma se simplifica y se libera de la decoración redundante. Este tipo lo crean Bécquer y Rosalía con los que nos encontramos primero por medio de los acontecimientos importantes de sus vidas.

Después el trabajo se ocupa del análisis de los temas clave, con los fragmentos concretos de los poemarios elegidos (*Cantares gallegos*, *Follas novas*, *En las orillas del Sar* y *Rimas*) sucesivamente analiza varios aspectos unidos con cada tema y muestra también los puntos de vista de los autores que se comparan al final.

En la primera parte se analizan los temas comunes para Rosalía y Bécquer. Sus conceptos del amor se diferencian: la poeta gallega no cree en el amor puro y siempre lo vincula con el pecado y traición de lo que resultan la vergüenza y los remordimientos. El poeta, al contrario, lo destaca como la ley suprema del universo, como el sentido de la vida. Se fija en la belleza femenina y se alegra de ella. No obstante, algunas veces describe también la decepción y el desengaño. La naturaleza (y, sobre todo, el mar) les sirve como un espejo del estado inquieto de sus almas y es cercana al hombre porque comparte su destino amargo. Ambos reciben con agrado la soledad para cierto tiempo, pero cuando se convierte en un estado permanente, causa solo dolor. Bécquer y Rosalía reflexionan sobre la existencia humana y les parece que el mundo es un caos sin lógica y sin orden que se mueve sin objetivo. La única dirección es la muerte; el tiempo no se puede parar. Los autores asumen la fugacidad con angustia. En cuanto al dolor, la poeta la vive sin cesar y también sin las causas concretas, por eso la percibe como algo profundo que pertenece inseparablemente al hombre: el dolor de vivir. La acepta voluntariamente como una parte de su vida. El poeta, a diferencia de Rosalía, a menudo sufre de una causa concreta: el amor infeliz y decepcionado. Para escapar de la realidad dura, los dos eligen el camino de los sueños, pero el ensueño puede fracasar. Se ocupan también de la muerte. La desean como el rescate del sufrimiento en este mundo, pero a veces tienen miedo

de ella: Bécquer se horroriza ante la soledad en la muerte y Rosalía nos cuenta la tristeza terrible cuando ella se le lleva sus queridos.

En la segunda parte se mencionan los temas importantes para cada uno de los autores por separado y se analiza también el modo con el que tratan la problemática. Rosalía de Castro habla del anhelo indefinible que la empuja hacia adelante, pero la autora misma no sabe adónde. Describe también los problemas sociales de la nación gallega y de toda la humanidad, como la hambre, la pobreza, la emigración. Además, sus poemas contienen los motivos alegres de las fiestas populares. Gustavo Adolfo Bécquer utiliza la poesía como uno de sus temas y subraya su importancia y belleza. Asimismo pone énfasis en el misterio que forma parte del ser humano. En su poesía podemos observar la tendencia a un movimiento incansable y a la dinámica, por lo tanto buscamos los posibles significados.

Se descubre que el tono íntimo de Rosalía y Bécquer y la forma sencilla con la que se expresan son muy parecidos y, además, que los unen los temas principales. Sin embargo, aunque tienen muchos temas en común, a veces adoptan una actitud diferente y los muestran de los puntos de vista distintos. Los poetas escriben también sobre los asuntos que no comparten con el otro.